

T.C.

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
ANA BİLİM DALI**

**LİSELİ ERGENLERİN KARAR VERME STRATEJİLERİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Necla KARAÇAY

Tez Danışmanı

Prof. Dr. EMEL ÜLTANIR

Ankara – 2015

KABUL VE ONAY

Necla KARAÇAY tarafından hazırlanan "Liseli Ergenlerin Karar Verme Stratejilerinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 19.08.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Oya G. Ersever

Başkan : Prof. Dr. Oya Gülendir ERSEVER

Emel Ültanir

Danışman: Prof.Dr. Emel ÜLTANIR

Zeliha Gülden BİLAL

Üye : Yrd. Doç. Dr. Zeliha Gülden BİLAL

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Mehmet Tomanbay

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Necla KARAÇAY

19.08.2015

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın planlanıp yürütülmesinde değerli önerileriyle araştırmanın her aşamasında beni yönlendiren ve katkı sağlayan danışmanım Ufuk Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı Bölüm Başkanı Prof. Dr. Emel ÜLTANIR başta olmak üzere, araştırmanın değişik aşamalarında yardım ve desteğini esirgemeyen Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Ana Bilim Dalı Bölüm Başkanı Prof. Dr. Oya Gülendaml ERSEVER'e, Ufuk Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Zeliha Gülden BİLAL'e, ODTÜ öğretim üyesi Doç. Dr. Nesim Şeker'e, Ankara Üniversitesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Özlem Çakır'a, ODTÜ doktora öğrencisi Derya Deniz Gündoğan'a, Bilkent Üniversitesi doktora öğrencisi Sezen Yaras'a, Ufuk Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ana bilim dalı yüksek lisans öğrencisi arkadaşlarıma Sosyal Bilimler Enstitüsü personeline teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Araştırma analiz çalışmalarımnda yardımcı olan Ankara Üniversitesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Zekeriya Çaml'a, desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Araştırmayı yürüttüğüm okulların izinlerini sağlayan Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğüne, araştırma yürüttüğüm okulların yöneticileri ile öğretmenlerine ve araştırmaya gönüllü olarak katılan öğrencilere teşekkür ederim. Araştırma sürecinde gösterdikleri sabır, anlayış ve yardımları için başta eşim ve çocuklarım olmak üzere tüm aileme, desteklerinden dolayı arkadaşlarıma ve işyerimdeki yöneticilerime, emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

KARAÇAY, Necla. Liseli Ergenlerin Karar Verme Stratejilerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015.

Bu araştırmada; araştırmaya katılan liseli ergenlerin Karar Verme Stratejilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ailenin gelir düzeyi ve ailelerin ergenlerin kararlarını destekleyip desteklememe değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın evrenini, 2013–2014 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Yenimahalle merkez ilçesinde bulunan Anadolu Liseleri ve Mesleki ve Teknik Liselerin 9, 10 ve 11.sınıflarına devam etmekte olan 40.534 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise 2013-2014 Eğitim Öğretim yılında Ankara Yenimahalle ilçesinde *Kolay Ulaşılabilir Durum Örnekleme* (Miles ve Huberman, 1994, s.26) yöntemi ile seçilen yedi farklı ortaöğretim okul türünde lise 9,10 ve 11. sınıfa devam eden 521 kız, 414 erkek olmak üzere toplam 935 öğrenci oluşturmuştur. Bu örnekleme yöntemi, araştırmacıya hız ve kolaylık sağlar. Araştırmacı, yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada veri toplama aracı olarak öğrencilerin kullandıkları karar verme stratejilerini belirlemek için Karar Verme Stratejileri Ölçeği (KSÖ) ve kişisel bilgileri almak için araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 15.00 Paket Programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde örneklemin non-parametrik çıkması nedeniyle ikili gruplarda Mann Whitney U; çoklu gruplarda ise Kruskal Wallis test tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyet, sınıf düzeyleri, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi, ailenin ergenleri kararlarını destekleyip desteklememe durumu değişkenleri açısından normal dağılım gösterip göstermedikleri Kolmogorov Smirnov testi ile belirlenmiştir. İstatistiklerin anlamlılığı için hata düzeyi olarak $\mu\leq 0.05$ kabul edilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular şöyledir:

- ✓ Liseli ergenlerin Karar Stratejileri Ölçeği alt ölçek puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre; Mantıklı/Sistematik Karar Verme, Bağımlı Karar Verme ve

Kararsız Karar Verme alt ölçeğinde kızların erkeklerden daha yüksek puan ortalamalarına, İçtepesel Karar Verme alt ölçeğinde ise erkeklerin kızlardan daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları ve gözlenen puan farklılığının da istatistiksel açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır.

- ✓ Liseli ergenlerin Mantıklı/Sistematik, Bağımlı ve Kararsız Karar Verme alt ölçeklerinden elde edilen puanların sınıf düzeyleri arasında gözlenen puan farklılıklarının istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı ($p>.05$); 11. sınıfa devam eden ergenlerin İçtepesel Karar Verme stratejisi alt ölçek puan ortalamalarının 10. Sınıfa devam eden ergenlere göre daha yüksek olduğu ve gözlenen puan farklılığının da istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir.
- ✓ Liseli ergenlerin Mantıklı/Sistematik Karar Verme puan ortalamaları anne eğitim durumu değişkenine göre annesi “Okur-Yazar” olan ergenlerin Bağımlı Karar Verme stratejisi alt ölçek puanları, diğer eğitim durumlarına sahip ergenlere göre daha yüksektir ve anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Diğer bir ifade ile annesi okur-yazar olan lise öğrencilerinin karar verirken Bağımlı Karar Verme stratejisini daha çok kullandıkları görülmüştür.
- ✓ Babası “Okur-Yazar Olmayan ve Okur-Yazar” olan ergenlerin karar verirken Bağımlı Karar Verme stratejisi alt ölçek puanları, babası “Lise ve Üniversite Mezunu” olan ergenlere göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır.
- ✓ Liseli ergenlerin Mantıklı/Sistematik Karar Verme puan ortalamaları ailenin gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılık göstermemektedir. Bunlara ilave olarak yapılan analizlerde İçtepesel, Bağımlı ve Kararsız Karar Verme alt ölçeklerinde kararı aile tarafından desteklenen ve desteklenmeyen öğrencilerin puanları arasında gözlenen farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Fakat Mantıklı/Sistematik Karar Verme stratejisi alt ölçeğinde ise kararı aile tarafından desteklenen lise öğrencilerinin, desteklenmeyen öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldıkları ve gözlenen bu puan farklılığının da istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<05$). Diğer bir deyişle kararları aile tarafından destek alan lise öğrencilerinin destek almayanlara göre daha mantıklı kararlar verdikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Karar Verme Stratejileri, Liseli Ergenler, Cinsiyet, Sınıf Düzeyi

ABSTRACT

KARAÇAY, Necla. Investigation of High School Adolescents' Decision Making Strategies, Master's Thesis, Ankara, 2015.

This study aimed to investigate high school students' decision making strategies in terms of their gender, class level, education of mother's and of father's, family income, and parental support. The population of the study consisted of 40.534 students, who were studying at Anatolian High Schools and Vocational Schools of Yenimahalle, Ankara in the 2013 – 2014 academic year. The sample included 935 students, 521 of which are females and 414 of which are males (9th, 10th and 11th grade students), who were studying at seven different high schools of Yenimahalle, Ankara in 2013- 2014 school year. The sample was chosen by convenient sampling.

In order to identify the decision making strategies used by students, the Decision Strategies Scale (DSS) was used whereas the Personal Information Form (PIF) was used to gather demographic information regards the sample. The data was analyzed using SPSS 15.00 software package. As the analysis proved that the data was non-parametric; double groups Mann Whitney U. and multiple groups Kruskal-Wallis test techniques were used. The Kolmogorov-Smirnow test was used to determine whether the data showed normal distribution or not in terms of participants' gender, class level, family income, and parental support in the decisions made. A five percent significance level was adopted ($p < 0.05$).

The findings of the study were as follows:

- ✓ In Rational/ Systematic, Dependent and Unstable Decision Making sub-scales it was seen that girls had higher point averages than boys where as in Impulsive Decision Making sub-scale it was seen that boys had higher point averages than girls.
- ✓ There was no significant difference between the grade levels of high school adolescents measured by the Rational/ Systematic, Dependent and Unstable Decision Making sub-scales ($p > .05$), where as it was found that the Impulsive

Decision Strategy sub-scale score averages of 11th grade adolescents were higher than that of 10th grade adolescents and that there was a significant difference in the observed score difference.

- ✓ High school adolescents' Rational/ Systematic Decision Making score averages in terms of the education level of the mothers of the participants were higher in "Literate" mothers than other education levels in dependent decision strategy subscale scores and there was a significant difference. In other words; it was seen that high school students whose mothers are literate are using the dependent decision strategy more.
- ✓ Moreover, there was a significant difference between the Dependent Decision Strategy subscale scores of fathers who were "literate and illiterate" and who were "High school and university graduates".
- ✓ In terms of the family income variable, there wasn't a statistically significant difference in Rational/ Systematic Decision Making scores averages. It was also found that there was no statistically significant difference between impulsive, dependent, and unstable decision making subscale scores in terms of parental support in decision making. Yet, in the rational/ systematic decision making strategy dimension, it was seen that the students who were taking support from their families got higher scores than those who were not taking family support and that this difference was found to be statistically significant ($p < .05$). Furthermore, analysis showed that there was no significant difference between students who are taking family support and high school students who are not taking family support in terms of Impulsive, dependent and unstable decision making subscales scores. In other words, it could be said that students whose decisions were taking family support were making more rational decisions than others.

Keywords: Decision Making Strategies, High School Adolescents, Gender, Grade Level.

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY	i
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
BÖLÜM I.....	1
1.1. PROBLEM DURUMU	2
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
1.3. ALT PROBLEMLER	3
1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	3
1.5. SAYILTILAR	7
1.6. SINIRLILIKLAR.....	7
1.7. TANIMLAR	8
BÖLÜM II.....	9
KARAR VERME İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. KARAR VERME.....	9
2.2. KARAR VERME SÜRECİ	10
2.3. İYİ BİR KARARIN ÖZELLİKLERİ	13
2.4. KARAR VERME İLE İLGİLİ KURAMLAR.....	15
2.4.1. Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramı	15
2.4.2. Çatışma Kuramı	16
2.4.3. Karar Kuramları	17
2.4.3.1. Meslek Seçiminde Kararsızlık	20
2.4.3.2. Kararlarında Bağımlı Olma ya da Bağımlı Karar Verme	23
2.5 MYERS BRİGGS TİP KURAMI	24
2.5.1. Algılama ve Karar Vermenin İkili Birleşimleri	26
2.6 KARAR VERME STİLLERİ VE STRATEJİLERİ	28
2.7 KARAR MODELLERİ	33
2.8. KARAR VERMEYLE İLGİLİ YURTDIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR	34
2.9. KARAR VERMEYLE İLGİLİ YURT İÇİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR	43

BÖLÜM III	53
YÖNTEM.....	53
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ	53
3.2. EVREN ÖRNEKLEM	53
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	58
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	58
3.3.2. Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ)	59
3.3.3. Karar Stratejileri Ölçeği'nin Puanlaması	60
3.3.4. Karar Stratejileri Ölçeği'nin Güvenirliği	61
3.3.5. Karar Stratejileri Ölçeği'nin Geçerliği.....	62
3.3.6. Verilerin Toplanması	63
3.3.7. Verilerin Çözümlemesi	63
3.3.8. Örneklem Grubuna Ait Demografik Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	64
BÖLÜM IV	68
BULGULAR.....	68
4.1.Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgular	68
4.2. Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	69
4.3. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulgular	72
4.4. Lise Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular.....	74
4.5. Lise Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular.....	77
4.6. Lise Öğrencilerinin Aile Gelir Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulgular.....	80
4.7. Lise Öğrencilerinin Ailelerin Ergenlerin Aldığı Kararları Destekleyip Desteklemediği Değişkenine İlişkin Bulgular	83
BÖLÜM IV	86
TARTIŞMA VE YORUM	86
5.1. Karar Stratejileri ve Cinsiyet ile İlgili Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	86
5.2. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulgular	88
5.3. Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri ve Anne Eğitim Durumu	91
5.4. Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri ve Baba Eğitim Durumu.....	92
5.5. Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri ve Aile Gelir Düzeyi	93

5.6. Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri ve Ailenin Ergenlerin Aldığı Kararları	
Desteleyip Desteklememesi	95
BÖLÜM VI	97
SONUÇ VE ÖNERİLER	97
Öneriler	98
KAYNAKÇA	100
EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU	119
EK 2. KARAR VERME STRATEJİLERİ ÖLÇEĞİ	120
ÖZGEÇMİŞ	125

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1 Ankara Yenimahalle İlçe Merkezi'nde Bulunan Anadolu Liseleri ve Meslek Liselerine Devam Eden Öğrenci Frekansları ve Yüzdeleri.....	54
Tablo 2 Yenimahalle Lise Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları	55
Tablo 3 Örnekleme Yer Alan Okullardaki Lise Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımları ve Yüzdeleri.....	56
Tablo 4 Örnekleme Yer Alan Lise Öğrencilerinin Cinsiyet Dağılımına Göre Sayısı ..	57
Tablo 5 Örnekleme Yer Alan Lise Öğrencilerinin, Cinsiyet ve Sınıf Dağılımına Göre Örneklem İçindeki Oranı.....	58
Tablo 6 Karar Stratejileri Ölçeği'nin Puanlaması	60
Tablo 7 Karar Stratejileri Ölçeği'nin Alt Ölçeklerinin Soru Dağılımı	60
Tablo 8 Karar Stratejileri Ölçeği'nin Bu Araştırmadaki Güvenirlik Korelasyon Katsayıları	62
Tablo 9 Lise Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	64
Tablo 10 Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	65
Tablo 11 Lise Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	65
Tablo 12 Lise Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	66
Tablo 13 Ailenin Gelir Düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	67
Tablo 14 Aile Kararları Desteklemekte midir? Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	67
Tablo 15 Karar Stratejileri Ölçeği Alt Ölçeklerine İlişkin Betimsel Bulgular	68
Tablo 16 Lise Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Normallik Testi Sonuçları (Kolmogorov-Simirnov testi).....	69
Tablo 17 Lise Öğrencilerinin Karar Stratejileri Ölçeği Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	70
Tablo 18 Lise Öğrencilerinin Karar Stratejilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Normallik Testi Sonuçları (Kolmogorov-Simirnov Testi)	72

Tablo 19 Lise Öğrencilerinin Karar Stratejileri Ölçeği Alt Ölçeklerinin Sınıf Düzeyi Değişkeni Açısından Sınıflar Arasında Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	73
Tablo 20 Lise Öğrencilerinin Karar Stratejileri Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	75
Tablo 21 Lise Öğrencilerinin Karar Stratejileri Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	78
Tablo 22 Lise Öğrencilerinin Aile Gelir Düzeyi Değişkenine İlişkin Normallik Testi Sonuçları (Kolmogorov-Smirnov Testi)	81
Tablo 23 Lise Öğrencilerinin Karar Stratejileri Ölçeği Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Aile Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	82
Tablo 24 Lise Öğrencilerinin Ailelerin Kararları Destekleyip Desteklemediği Değişkenine İlişkin Normallik Testi Sonuçları	83
Tablo 25 Lise Öğrencilerinin Karar Stratejileri Ölçeği Alt Ölçek Puanlarının Ailelerin Alınan Kararları Destekleyip Desteklemediği Değişkenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları	84

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Karar Verme Sürecine Klasik Yaklaşım.....	12
Şekil 2: Akılcı Karar Verme Süreci	13
Şekil 3: İyi Bir Kararın Özellikleri.....	14
Şekil 5: Karar Verme Davranışını Ortaya Çıkışı	18
Şekil 6: Karar Verememe Durumu	21
Şekil 7: Algı ve Karar Verme Boyutları	26
Şekil 8: Bilişsel Karar Verme Stilleri	28

KISALTMALAR

KSÖ	: Karar Verme Stratejileri Ölçeği
M/SKV	: Mantıklı/ Sistematik Karar Verme
İKV	: İçtepesel Karar Verme
BKV	: Bağımlı Karar verme
K.sızlık	: Kararlık Karar Verme
SO	: Sıra Ortalamaları
p	: Anlamlılık Düzeyi
n	: Örneklemdaki sayı

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Çocuklukla yetişkinlik arasında kalan ara dönem *ergenlik* olarak ifade edilir. Gençlik belirli yaşlarla sınırlı olmadığı için ergenlik yerine gençlik sözcüğü kullanılabilir. Buluş (erinlik, ön ergenlik) ergenliğin başlarındaki biyolojik- cinsel gelişim dönemidir. Milli Eğitim Bakanlığı'na göre gençlik buluş çağına erme nedeniyle biyo-psikolojik bakımdan çocukluğun sona ermesi ile toplumsal yaşamda sorumluluk alma dönemi olan çocukluk ve genç yetişkinlik arasında kalan 12-24 yaşları arasındaki gruptur. Unesco'nun tanımlamasında gençlik çağı 15-25 yaşları arasında gösterilmektedir. (Kulaksızoğlu, 2008).

Ergenlikle ilgili birçok tanım yapılmıştır. Batı dillerinde büyüme anlamına gelen “Adolescence” bizde yeni yetmelik ve delikanlılık dönemini içine alan “Ergenlik çağı” çocukluktan yetişkinliğe geçiş hazırlıklarını kapsayan bir gelişim sürecidir. Bu dönemle ilgili yaş sınırları toplumdaki topluma olduğu gibi bir toplumun bir kesiminden diğer kesimine dahi farklılık göstermektedir. Bizim toplumumuzda bu yaş sınırları (Köknel, 2013) Kızlar için 13-18, Erkekler için 15-20 alırken, (Yörükoğlu, 2011) her iki cins için bu sınırları genişletilerek 12-21 olarak verilmektedir. Ergenliğin pek çok açıdan inişli çıkışlı bir yol olduğunu söylenebilir. Ergen bu yolda ilerlerken çoğunlukla deneyimleyerek rotasını bulmaya çalışmaktadır. Ergenlik döneminin başlaması bazı zorluklar doğursa da birçok ergen kayıt olduğu ergenlik okulundan başarıyla mezun olmaktadır (Orvin, 1997: 77).

Ergenlik dönemi her açıdan çalkantılı bir dönemdir. Kişilik arayışı diyebileceğimiz bu dönemde gençler karar vermekte ve verdikleri kararı uygulamakta oldukça sıkıntı yaşarlar. Verdikleri karardan pişmanlık duyabilirler, kararlarına uyamayabilirler, karar veremeyebilirler, karar verirken akran, aile etkisinde kalıp bağımlı karar verebilirler, ya da kararlarını hiç düşünmeden de verebilirler. 14-15 yaşlarındaki gençler problem durumlarına seçenek olabilecek çözümler oluşturma ve sorunlarını soyut olarak

inceleyebilme yeteneğine sahip olmaktadırlar. Karar verme ergenlik döneminde kazanılması gereken bir beceridir. Ergenler arkadaş seçimi, okul seçimi, bir arkadaş grubuna ait olma, sosyal ortamlarda nasıl davranacakları gibi durumlarda karar verme davranışıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Tüm seçeneklerin ortaya konup enine boyuna değerlendirilmediği, sonuçları üzerinde düşünülmediği, karar verenin uzun vadede hedeflerine uymadığı birçok ciddi ve akılcı olmayan ve geriye dönüşü olanaksız olan karar ergenlik döneminde verilebilmektedir (Baron, 1985; Ganzel, 1999). Araştırmacılar ve klinik tedavi uzmanları birçok ergenin yaşamakta olduğu madde bağımlılığı, ergen hamileliği, suç işleme, intihar, depresyon, okul başarısızlığı ve okuldan terk, evden kaçma gibi çeşitli problemlerin mantıklı/sistemik karar verme stratejilerini kullanma ve problem çözme becerilerindeki eksikliklerden kaynaklandığını ortaya koymuşlardır (Asarnow, Carlson ve Guthrie, 1987; Benard, Fafoglia ve Perone, 1987; Flaherty, Marecek, Olsen ve Wilcove, 1983; Freedman, Donahoe, Rosenthal, Schlundt ve McFall, 1978; Kalafat ve Underwood, 1989).

Karar verme yöntemi olaylara ilişkin olasılık hesapları yaparak iki veya daha fazla seçenek arasından eleme ve seçme yapma yetisi veya süreci olarak ifade edilmektedir (Budak, 2000). Karar verme, teknolojik gelişmelerin yeni sorunlar ortaya çıkarması yaşam biçimi olarak demokrasinin benimsenmesi ve bireylerin mutlu bir yaşam sürdürmeleri ile ilgili bir olgudur (Eldeleklioğlu, 1996). Birey, karar verme süreci içerisinde belirli bir yaklaşımda bulunarak durumu değerlendirmekte, seçenekleri ve bu seçeneklerin sonuçlarını incelemekte ve değerlendirmenin sonucu olarak istediği seçime yönelmektedir (Ersever,1996). Karar verme davranışı ve karar verme stratejileri bireyin gelişimi sırasında birbirini izleyen dönemlerden oluşan süreç olarak ele alınmaktadır; bir başka deyişle karar verme davranışı çocukluktan başlayıp ergenlikte olgunlaşan ve yaşam boyu devam eden bir süreç olarak ifade edilebilir.

Bu araştırma ergenlerin karar verirken hangi stratejileri izlediklerini saptamak, karar verme stratejilerinin hangi değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

1.1. PROBLEM DURUMU

Araştırmanın problemi lise öğrencilerinin karar verme stratejilerinin; cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ailenin gelir düzeyi ve ailenin alınan

kararları destekleyip desteklemediği değişkenleri açısından anlamlı ölçüde farklılaşma gösterip göstermediğinin incelenmesidir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmada; liseli ergenlerin Karar Verme Stratejilerinin bazı değişkenler (cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ailenin gelir düzeyi ve ailenin alınan kararları destekleyip desteklemediği açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1.3. ALT PROBLEMLER

- Lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri, cinsiyet, değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri, sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri, anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri, baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri, ailenin gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri, ailenin ergenlerin kararlarını destekleyip desteklememe değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Genel olarak karar verme davranışı, bir gereksinim durumunda bu gereksinimi karşılamak amacıyla ulaşılmak istenen hedeflerin belirlenmesini, gerekli bilgilerin toplanması ve bu bilgilerin değerlendirilerek seçeneklerin oluşturulması ve seçeneklerden duruma en uygun olanın seçilmesi olarak anlaşılabilir (Janis ve Mann'den aktaran Mitchel ve Krumboltz, 1984).

Karar verme davranışı, insan gelişiminin her döneminde var olan özellikle ergenlerin içinde buldukları gelişim döneminde önemli bir etkinlik olarak değerlendirilmektedir. Batı dillerinde büyüme anlamına gelen “Adolescence” yeni yetmelik ve delikanlılık dönemini içine alan “Ergenlik Dönemi” olarak çocukluktan yetişkinliğe geçiş hazırlıklarını içeren bir gelişme dönemidir.

Ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe geçişin hızlı fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimle belirlendiği önemli bir gelişim basamağıdır. Ergenlerin yaşam biçimi seçeneklerini keşfettiği ve toplumsal ve şahsi kimliklerini aradıkları bir zamandır. Zorluk ve değişim zamanıdır, hayatlarının gidişatını belirleyen istenmeyen ve istenen kararların verildiği bir zamandır. Aynı zamanda gençlerin alışkanlıklar, arkadaşlar, boş zaman faaliyetleri ve eve giriş saatleri gibi konular üzerinden ailelerin karar verme otoritesini sorguladıkları bir zamandır, bunlar kimi zaman ebeveyn-ergen çatışmalarına yol açabilir. Ergenlerin karşılaştığı çatışmalar ve ikilemler onların etkin biçimde iş yapma ve ders çalışma kapasitelerini olumsuz yönde etkileyebilir. Ergenlikte verilen kararlar gelecekteki yaşam olanaklarının sınırını da belirleyebilir (Mann, Harmoni ve Power, 1989). Ergenlik döneminde verilen kararların en belirgin olanları arkadaş seçimi, ders ve okul seçimi, lisenin son sınıflarında ise meslek seçimi kararlarıdır. Ergen bireyin verdiği kararlarda tutarsızlık oldukça yoğun görülebilir.

Uygun ve sağlıklı kararlar verebilme sağlıklı bir ergenin en önemli özelliklerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Ergenlik döneminde verilen kararlar bireyin sağlığı, mesleği, psikolojik uyumu ve sosyal kabulü üzerinde yaşamı boyunca etkili olacak sonuçlar doğurabilmektedir. Ergen bir yandan yaşadığı bilişsel, duyuşsal, cinsel tüm değişikliklerle baş etmeye çalışırken, bir yandan da yaşamının en önemli kararı olan meslek seçimi ile karşı karşıya kalmaktadır. Meslek seçimi ergenin istekleriyle sahip olduğu olanakları uzlaştırma işidir. Bu işlemi iyi bir biçimde yapabilmenin ön koşulu kişinin beklentilerini ve yeteneklerini önem sırasına koyabilmektir. Bu da kişinin kendini iyi tanıması ve gerçekçi bir tutumla değerlendirmesi ile gerçekleşir. Kişinin sağlıklı bir biçimde karar verebilmesi için kendisiyle birlikte çevresel koşulları da doğru ve gerçekçi biçimde değerlendirmesi gerekmektedir. Kısacası ergen kendini iyi tanıyıp gerçekçi bir biçimde değerlendirir, istek ve yeteneklerini önem sırasına koyar ve bunları olanakları ile uzlaştırabilirse meslek seçimini de doğru yapabilmektedir.

Günümüzde gerçekleşen teknolojik gelişmeler mesleklerin niteliklerinde hızlı değişimlere neden olmaktadır. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler; kimi mesleklerin günümüzdeki geçerliliğini yok etmiştir. Örneğin seyyar satıcılar, küçük esnaflar, adliye önündeki arzuhalçiler, lehimciler, kalaycılar, fabrikalarda çalışan vasıfsız işçiler vb günümüzde bu meslekleri icra edememektedirler. Teknolojik gelişmeler sonucunda birçok kişinin birlikte yapabileceği işler bir tuşa dokunularak yapılabilmektedir. Bazı meslekler kendiliğinden talep dışı kalmaktadır. Ülkemizde çoğu üniversitede bile temel bilim kürsüleri (fizik, kimya, biyoloji, matematik vb.) ya kapatılmakta ya da kontenjanları azaltılmaktadır. Çünkü bu alanlarda belli bir doygunluğa ulaşılmıştır. Bu tablo gençlerin ömür boyu yapacakları mesleği seçmelerini son derece güçleştirmektedir. İş bulma olanakları, kazanç durumu ve bunun getirdiği toplumsal saygınlık mesleklerin en hızlı değişen yönleridir. Ancak mesleğinde yeterli ve başarılı olan bireyler işsizliğin en yaygın ve dolayısıyla kazancın düşük olduğu bir mesleğe bile sahip olsa, oldukça iyi ücretle sürekli bir iş bulabilmektedirler. İnsan yaşamının her döneminde var olan karar verme davranışı sorumluluk ve risk almayı gerektirmektedir. Bireyler verdikleri kararın doğurabileceği olumlu ya da olumsuz tüm sonuçları kabul etmek durumundadır.

Çocukluktan yetişkinliğe geçişte önemli bir dönüm noktası olan ergenlik fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimdeki hızlı değişimlerle kendini gösterir. Bu dönem, ergenin yaşam biçiminde yeni seçenekler keşfettiği, bireysel ve toplumsal kimliğini araştırdığı bir süreçtir. Aynı zamanda geleceğiyle ilgili kendini kanıtlamak amacıyla kararlar vermek durumunda kaldığı, kendisinden memnun olmak için mücadele ettiği ve değişmeye çabaladığı bir zamandır. Bu bir gelişim dönemidir; ancak ergenler problem çözme ve karar verme yeterlilikleri yönünden bu süreçte sınırlı yaşantılara sahip oldukları için karşı karşıya kaldıkları çatışma ve problemler onların etkin bir şekilde iş yapma ve çalışma kapasitelerini çoğu kez aşar. Örneğin, ergenlerin verdikleri kararlarla ilgili olarak yaşadıkları stres ve ikilemler ergenlerde gerilim yaratır. Mantıklı/Sistemik Karar Verme stratejisi kullanmakta zorlanabilirler. Ergenlik döneminde verilen kararların bireyin sağlığı, psikolojik uyumu, mesleği ve sosyal kabulü üzerinde yaşamı boyunca etkili olabilecek sonuçlar ortaya çıkarabileceğini belirtilmektedir (Schvaneveldt ve Adams, 1983). Karar verme konusundaki çalışmalar, karar verme yeterliğinin yaşa bağlı olarak gelişip olgunlaştığını ve karar verme yeterliliği için

gereken belli bilişsel becerilerin öğrenilebilir olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu nedenle ergenlik döneminde karar verme konusunda ergene doğru rehberlik edilmelidir.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldığına göre ergenlik dönemi, fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimde hızlı değişimlerin gerçekleştiği oldukça fırtınalı bir dönemdir. Bu dönem, ergenin yaşam biçiminde yeni seçenekler keşfettiği; ulaşılamaz, gerçekçi olmayan hedefler belirleyebileceği, bireysel ve toplumsal kimliğini araştırdığı, sürekli olarak “ben kimim?” sorusuna yanıt aradığı bir zaman dilimi olarak ifade edilebilir. Bu kritik dönemde ergene karar verme stratejisini isabetli oluşturabilmesi için anne ve babaların, öğretmenlerin ve rehber öğretmenlerin destek olmaları gerekmektedir.

Bu araştırmada lise öğrencilerinin karar verme stratejileri cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ailenin gelir düzeyi ve aile desteği alıp almaması değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırma kapsamında aşağıda sıralanan sonuçlara ulaşılmıştır.

- Araştırma bulgularına göre Mantıklı/Sistematik, Bağımlı ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeklerinde kızların daha yüksek, Bağımlı alt ölçeğinde ise erkeklerin daha yüksek puanlara sahip oldukları sonucu elde edilmiştir. Sınıf düzeyi değişkenine göre yalnızca İçtepisel Karar Verme alt ölçek puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. ($p<05$). 11. Sınıfa devam eden öğrencilerin İçtepisel Karar Verme stratejisi alt ölçek puanlarının 10. sınıfa devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu ve gözlenen puan farklılığının da istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır.
- Annesi okur-yazar olan öğrencilerin ve babası okur-yazar olmayan ve okur-yazar olan öğrencilerin karar verirken bağımlı karar stratejisini daha çok kullandıkları sonucuna varılmıştır.
- Ailenin gelir düzeyinin lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- İçtepisel, Bağımlı ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeklerinde ailesinden destek alan ve alamayan ergenlerin puanları arasında gözlenen farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Fakat Mantıklı/Sistematik Karar Verme stratejisi alt ölçeğinde ise ailesinden destek alan öğrencilerin, destek alamayan öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldıkları ve gözlenen bu puan farklılığının da istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<05$). Diğer bir ifade ile

karar verirken ailesinden destek alan ergenlerin, bu desteği alamayan ergenlere göre daha Fazla Mantıklı/ Sistematik kararlar verdikleri sonucu elde edilmiştir.

Elde edilen bu bulguların Rehberlik ve Psikolojik Danışma alanında Karar verme stratejileri açısından liseli ergenlerin mantıklı karar verebilmek için gereksinim duyduğu hizmetlerin belirlenmesine katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Ayrıca bu araştırma ışığında liseli ergenlerin mantıklı kararlar verebilmelerine yardımcı ve rehber olacak programlar yürütmede aile ve okul işbirliğinin sağlanabileceği umulmaktadır. Araştırma sonuçları rehber öğretmenlerin, psikolojik danışmanların, RAM ve bu konuda çalışan profesyonel kişi ve kurumların, lise öğrencilerinin karar stratejileri ile ilgili yaklaşımlarını bilmeleri ve sorunlarına rehberlik etmeleri açısından, mantıklı karar stratejileri geliştirilmesi sürecini hızlandırmada katkı sağlayabilir.

1.5. SAYILTILAR

Bu araştırmada aşağıdaki sayılıtdan yola çıkılarak hareket edilmiştir.

Liseli öğrencileri, veri toplamak için uygulanan Karar Verme Stratejileri Ölçeği (KSÖ) isimli ölçek ve Kişisel Bilgi Formunu (KBF) içtenlikle ve objektif olarak yanıtlamışlardır.

1.6. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin yapılan genellemeler aşağıda belirtilen sınırlılıklar çerçevesinde geçerlidir.

- Araştırmanın evreni, Ankara Yenimahalle ilçesinde bulunan Anadolu ve Meslek liseleriyle sınırlandırılmıştır.
- Araştırmanın örneklemi, 2013-2014 Öğretim yılı Ankara ili Yenimahalle ilçesindeki Anadolu Liseleri (Ankara Atatürk Anadolu Lisesi, M. Azmi Doğan Anadolu Lisesi, Yakacık Anadolu Lisesi) ve Meslek Liselerine (Batkent Anadolu Kız Meslek ve Kız Meslek Lisesi, Demetevler Anadolu İmam Hatip ve İmam Hatip Lisesi, TVF Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, Yenimahalle Anadolu

Teknik, Anadolu Meslek, Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi) devam eden 9, 10, 11.sınıf öğrencileri ile sınırlandırılmıştır.

- Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin karar verme stratejilerinin belirlenmesi ölçekte yer alan maddelerle sınırlandırılmıştır.
- Araştırma, örnekleme oluşturan lise öğrencilerinin, veri toplama amaçları kapsamında ölçeklere verdikleri yanıtlarla sınırlandırılmıştır.
- Araştırma, çalışmanın amaçlarında sorulan sorularla sınırlandırılmıştır.

1.7. TANIMLAR

Bu araştırmada kullanılan temel kavramların tanımları aşağıda yer almaktadır.

Ergenlik: Psikoloji terimleri sözlüğünde Ergenlik (adolescence): Cinsel organların fizyolojik olgunluğa erişmesiyle başlayan erinlikle yetişkinlik arasındaki çağ olarak tanımlanmaktadır.

Çocukluk ve genç yetişkinlik arasında kalan 12-24 yaş Milli Eğitim Bakanlığı'na göre buluş çağına erme nedeniyle biyolojik bakımdan çocukluğun sonu ile toplum hayatında sorumluluk alma dönemidir. Bu döneme ergenlik adı verilir. (Kulaksızoğlu, 2008). Bireyin biyolojik, psikolojik, zihinsel, sosyal ve ahlaki açıdan bir gelişmenin gerçekleştiği, çocukluktan erişkinliğe geçiş ve hazırlık sürecine ergenlik dönemidir. Unesco, ergenlik dönemini 15-25 yaşları arasında kabul etmektedir. Bu dönem ülkemizde kızlarda ortalama olarak 10-12, erkeklerde 12-14 yaşları arasında başlamaktadır (Yavuzer, 1993).

Ergenlik, erinlik ile başlamaktadır. Çocukluktan ergenliğe geçişi sağlayan ergenliğin başındaki süreç erinlik olarak adlandırılır. (Ünlüoğlu, 1987)

Karar verme: Olaylara ilişkin olasılık hesapları yaparak iki veya daha fazla seçenek arasından bir seçim yapma yetisi, süreci veya bu amaçla kullanılan yöntem (Budak, 2000).

Karar verme stratejisi: Bireyin, karar vermesi gereken bir durumla karşılaştığında, nasıl davranacağını belirlemesi işlemine denir (Kuzgun, 1992, Ersever, 1996).

BÖLÜM II

KARAR VERME İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

“Bilgi, insanı şüpheden, iyilik acı çekmekten, kararlı olmak, korkudan kurtarır.”

Konfüçyüs

2.1. KARAR VERME

Birey doğumundan ölümüne kadar geçen süre içinde sürekli olarak karar vermesini gerektiren problem durumlarıyla karşılaşmaktadır. Çağımızdaki gelişmeler yaşamın ritmini arttırıp, akışını hızlandırmaktadır. Bu hızlı devinim içerisinde karşılaşılan problemlere aynı hızda ancak; mantıklı ve doğru çözümlerin de üretilmesi gerekmektedir. Karar verme, bir gereksinimi karşılayacağı varsayılan bir objeye ulaştırabilecek birden fazla yol olduğunda, yaşanan gerilimi ortadan kaldıracak bir yönelme, biçiminde tanımlanmaktadır (Kuzgun, 1992). Karar verme; “bilişsel bir süreçtir ve bir ihtiyaç durumunda bu ihtiyacı karşılamak amacıyla mevcut seçeneklerden duruma en uygun olanın seçilmesi” olarak tanımlanabilir (Güçray, 1998). Karar verme durumunda, bireylerin farklı stratejiler kullandıkları belirlenmiştir. Karar verme stratejisi, bireyin, karar vermesi gereken bir durumla karşılaştığında, nasıl davranacağını belirlemesi işlemine denir (Ersever, 1996). Karar verme alanındaki kuramsal görüşlerin bireyin seçimlerini bazı karar durumlarında gözlemesi ve bu seçimlere bakarak içsel karar verme süreci hakkında bilgi edinilmesi yoluyla belirlenmektedir (Develioğlu, 2006). Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkarak karar verme; bir yönüyle bireyin duygu durumuna, bir yönüyle mantığına hitap edebilecek bir yönüyle de toplumsal kabulünü sağlayabilecek ve bireyi saygın doğurgulara götürebilecek davranışı gösterme becerisidir denilebilir.

Karar verme, en önemli yaşam becerilerinden biridir. Yerinde, zamanında, doğru ve uygun verilmiş kararlar bireyin yaşamında olumlu değişimlere neden olurken, aksine hatalı verilmiş kararlar bireylerin yaşamını olumsuz yönde etkileyecektir. Bireyler,

günlük yaşamda aşılması gereken bazı engellerle karşılaşılırlar ve bunların aşılması için bazı problem çözme yolları denerler (Tatlıoğlu, 2014). Karar verme kuramcıları, etkili karar vermeyi; “kişinin durumu ile hedeflediği durum arasındaki, çelişkiyi fark etmesi ile başlayıp, bu çelişkiyi azaltmak için çeşitli seçenekleri tanımlama ve değerlendirmeyi, seçmeyi, hareket planı yapmayı, gerekli hareketleri yapmayı, hareketin sonuçlarını değerlendirmeyi, hareketin etkililiği ile ilgili olarak bilgiyi işleme ve geri bildirimleri depolamayı içeren çok öğeli bir süreç” olarak değerlendirmektedirler (Korkut, 2004). Eğitim süreci içerisinde rehberlik hizmetlerinden beklenen en önemli işlev, öğrencilerin ilgi, eğilim ve yetenekleri doğrultusunda, aynı zamanda ülkenin ihtiyaç ve koşulları da dikkate alınarak, üst öğrenime ve iş alanlarına yönlendirilmesi doğrultusunda yardımcı olmaktır (Tatlıoğlu, 2014). Bazı kuramcılara göre ise karar verme, dinamik bir süreçtir olup, birey bu süreç içerisinde etkin bir rol üstlenmektedir (Tan, 1989; Kuzgun, 1991; Tan, 1992; Bakırcıoğlu, 1994; Kepçeoğlu, 1997; Bozgeyikli, 2004; Kuzgun, 2006; Çetin, 2009).

Çevresine uyum konusunda esnek davranabilen bireyler karar verme davranışı göstererek gereksinimlerini karşılamaktadırlar. Önemli konularda karar verilirken, sonuçları önceden tasarlama ve hedefe ulaştırma gücü en fazla olana yönelme daha çok önem kazanmaktadır. İnsan çevreyle uyumu içgüdüsel olmadığından, yaşamının her anında karar verme davranışı içerisinde. Günlük yaşamımızda birçok etkinliğimizi bireysel seçimlerimizle belirleyerek karar vermiş oluruz.

2.2. KARAR VERME SÜRECİ

Karar kuramları temsilcilerinden (Katz 1966; Gelatt 1962; Hilton 1962) göre; karar verme sürecinin belirli stratejileri vardır ve bunlar çözümlenebilir. O halde karar verme süreci salt duygusal bir eylem değil, bilişsel yönü ağır basan bir eylemdir (Kuzgun, 2002). Birey bir karar verme ihtiyacı hissettiğinde karar verme süreci başlamaktadır. Daha sonra birey bir hedef veya bir amaç belirleyerek hedefine veya amacına yönelik seçenekler hakkında bilgi toplar. Gelecekte seçeneklerin sonuçlarına erişme olasılığı ve kendi değerleri üzerinde durur. Bu değerlerin netleştirilmesi etkili kararlar için önem taşımaktadır. Bireyin birçok seçenek arasından birine yönelmesi bilişsel (cognitive) bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç, seçenekler hakkında ayrıntılı bilgi

edinilmesi, edinilen bilgileri sınıflama, önem sırasına koyma, her birinin istekleri karşılama olasılığı yönünden irdelenmesi gibi işlemleri gerektirmektedir (Kökdemir, 2003).

Karar kuramıyla ilgili araştırmaları incelediğimizde, araştırmalar karar verme süreci üzerinde yoğunlaşmış ve karar verme sürecinin evreleri üçe ayrılmış, bu evrelerin birbirinden bağımsız evreler olduğu, her karar verme evresinin, kendi içinde bir dizi ön ve son karar evresinde verilen alt kararlardan oluştuğu ortaya konmuştur (Zeleny'den aktaran Ersever, 1996; Eldeleklioğlu; 1996; Deniz, 2002; Kesici, 2002; Avşaroğlu, 2007).

Bu süreçler şunlardır:

Karar Öncesi Dönem:

1. Karar öncesi dönem; ilk olarak bir çatışmayla başlamakta ve bu çatışma karar veren bireyi karar vermek üzere güdüleyen bir gerilimin oluşmasına neden olmaktadır. Karar verici durumundaki birey ideal olduğunu düşündüğü seçenekler oluşturmaya başlar, seçenekleri ve ortaya çıkarabileceği sonuçları kapsamlı bir şekilde değerlendirir. Karar verme durumuyla karşı karşıya kalan birey, elde ettiği bilgileri kendisine göre değerlendirmekte ve bir sıralama oluşturmaktadır.

Karar Dönemi:

Bu döneme karar verme durumu içinde olan birey; karar durumuna uyum sağladıktan sonra, var olan tüm seçenekleri ideali ile kıyaslayarak elemeye başlamaktadır. Birey ideale en yakın olduğunu inandığı seçeneğe yönelerek, karar verici olarak uygulamaya koyacağı kararı belirlemektedir.

Karar Sonrası Dönem:

Karar sonrası dönemde ise; birey verdiği kararın uygulanması sonucunda ortaya çıkan durumun bir değerlendirme ve yorumunu yapmaktadır. Karar verme sürecinde öncelikle problemin ortaya konulması gerekmektedir (Adair, 2000). Yapılması gereken bir sonraki adım, gerekli bilgilerin toplanmasıdır. Daha sonra sonuca ulaşabilmek için uygun seçenekler oluşturulmalıdır. Bütün olasılıklar çeşitli boyutları ile düşünülmesi için olaylara geniş bir açıdan bakılmalıdır. Karar vermede öncelikli etkinlik, seçim ölçütlerinin belirlenmesidir. Eğer bir seçenek, mutlaka olmalı, ölçütünü karşılamıyorsa bu seçenek elenmelidir. Tam tersi olarak eğer bir seçim sırasında temel ölçütlere ulaşıyorsa bunlar gerekli olan çok fazla istenenlerdir. Üçüncü ölçüt ise “olsa iyi olurdu”

ölçütleridir. Karar verme sürecindeki son adım ise verilen kararların uygulanması ve sonuçların değerlendirilmesidir (Deniz, 2002).

Karar verme sürecinde yararlanılabilecek adımları Adair (2000), beş kategoride toplamıştır. Bu kategoriler şekil 1’de aşağıda gösterilmiştir:

Şekil 1: Karar Verme Sürecine Klasik Yaklaşım (Adair'den aktaran Deniz, 2002).

Şekil 1’de yer alan karar verme adımları 1) Problemin belirlenmesi, 2) Gerekli bilgilerin toplanması, 3) Sonuca ulaşılabilir uygun seçeneklerin yaratılması 4) Karar verme 5) verilen kararları uygulama ve sonuçların değerlendirilmesi basamaklarından oluşmaktadır.

Kuzgun (1993), Birbirini mantıklı bir sıra ile izleyen sekiz aşamanın varlığı karar verme süreci olarak belirtmiştir. Bu sıra şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2: Akılcı Karar Verme Süreci

Şekil 2’de görüldüğü gibi, akılcı bir karar sürecinin ilk ve en önemli aşaması bir güçlüğü hissedilmesi ve karar sorumluluğunun üstlenilmesidir. Sorumluluğu üstlenmek karşılaşılabilecek tüm problemlerle baş etmeyi göze almaktır. Bundan sonra sorunu ortadan kaldıracak seçeneklerin araştırılıp sıraya konması, seçeneklerin sağlayacağı olanakların ve bireye yükleyeceği bedellerin belirlenmesi ve her birinin değerleri ile benzer ve farklı yönlerinin saptanması gerekir. Karar verme ciddi bir akıl yürütme sürecidir. Seçeneklerin kişisel istekleri ve kişinin de seçeneklerin gereklerini karşılayabilme derecesi bakımından değerlendirilmesi işlemi, kendini iyi tanıma koşulu ile başarılı biçimde gerçekleştirilebilir.

Bir birey seçenekler hakkında ne kadar iyi, doğru ve ayrıntılı bilgiye sahip olursa, göze alacağı kayıplar, yapacağı fedakarlıklar ve elde edeceği sonuçlar hakkında o derece açık bir düşünceye sahip olur. Her kararda bir miktar kayıp vardır. Önemli olan kaybı en aza indirerek istekleri karşılayacak seçeneği bulmaktır.

2.3. İYİ BİR KARARIN ÖZELLİKLERİ

Karar bir çalışma yapmak, bir iş çıkarmak, bir hedefe ulaşmak amacıyla alınır. Bireyin amaçları ve hedefleri, onun gereksinim ve isteklerinin yoğunlaşmış, belirlenmiş bir

biçimi olarak ifade edilebilir. Karar bireysel ve toplumsal yaşantıda bu kadar önemli olduğuna göre, kararın kendisini değerlendirme, yani iyi olup olmadığına karar vermenin de büyük önem taşıdığı bilinmektedir (Tosun, 1992). Kararın gerçekleşmesi, amacın ne oranda gerçekleştirildiği ve probleme ne oranda çözüm getirebildiğiyle doğru orantılıdır. Başka bir deyişle hedefe ulaşılmış ve problem çözülmüş olursa karar isabetlidir denilebilir. İyi bir kararın nitelikleri şekilde sıralanabilir.

- Bizi amacımıza ulaştıran,
- Sorunu çözücü,
- Bireyin yaşantısındaki olumsuz öğelerin tüm etkenlerini ortadan kaldırıcı veya pasifize edip olumluluk halini devam ettirici
- İsteddiğimiz şeyleri bize sağlayıcı
- Etkin, verimli
- Zamanında alınması ve
- Zamanında uygulanması iyi bir kararda aranan nitelikler olarak sayılabilir. (Tosun, 1992).

Buradan mantıklı ve yerinde karar vermenin yaşamsal önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında görev yapan profesyonel uzmanların önemli bir yardımı, bireylerin eğitsel, mesleki, kişisel ve sosyal alanlardaki kararlarını vermelerine rehber olmaktır.

Şekil 3: İyi Bir Kararın Özellikleri

2.4. KARAR VERME İLE İLGİLİ KURAMLAR

Karar verme davranışının dayandığı kuramsal çerçeve temelde Sosyal Öğrenme Kuramı, Bilişsel GÜdü Kuramı ve Çatışma Kuramı'na dayanmaktadır (Mitchel ve Krumboltz, 1984; Mann ve diğerleri, 1998, Çolakkadıoğlu, 2003; Deveci, 2011). Ayrıca bireyin meslek seçimi ile ilgili olarak gelişimsel kariyer kuramlarından Karar Kuramları ve Myers Briggs'in Tip Kuramını incelemek gerekmektedir.

2.4.1. Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramı

(Krumboltz ve diğerleri 1980), karar vermeyle ilgili olarak meslek ve iş alanının seçimindeki karar verme süreçlerini sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde açıkladıkları bir model geliştirmişlerdir. Modelde kariyer kararının dört faktörün birbirleriyle etkileşimi sonucunda ortaya çıktığı ortaya konmuştur (Kuzgun, 2000).

Bunlar;

Şekil 4: Kariyer Kararı Faktörleri

Genetik Faktörler ve Özel Yetenekler: Bireylerin eğitimsel ve mesleki tercihlerini, becerilerini ve karar vermelerini sınırlandırabilir. Örneğin müzik yeteneği meslek olasılıkları, genetik potansiyel ve çevresel koşulların etkileşimiyle daha uygun hale gelmektedir (Deveci, 2011).

Çevresel Koşullar ve Olaylar: Bazen bireylerin etkisi olmaksızın gelişebilir, bazen de bireyler çevrelerini etkileyebilir. Bireyler teknolojik gelişmelerin etkisiyle oluşan geniş kapsamlı çevresel koşullar üzerinde çok az etkiye sahipken, gelecekte işverenin işe alma davranışı gibi daha dar alandaki çevresel koşullar üzerinde daha çok etkiye sahiptir (Deveci, 2011).

Öğrenme Yaşantıları: Bireyin geçmişteki ve şu anki öğrenme yaşantıları eğitimi, meslek seçimini ve gelişimini etkileyen bir süreçtir. Öğrenme yaşantıları, bireylerin mesleki davranışlarının geçmişteki yaşantılarının sonucunu göstererek ve gelecekteki davranışlarının olasılığını etkileyerek, ardışık pekiştirme yaşantılarıyla şekillenmektedir (Deveci, 2011).

Performans Becerileri: Performans standartları ve değerler, beceriler, çalışma alışkanlıkları, bilişsel süreçler, zihinsel yetenekler ve duygusal tepkiler bireyin yeni problem durum ve görevlerine karşı dikkatli davranmasını sağlayacaktır. Başarılı öğrenme yaşantıları sonucunda, bireyin göreve karşı performans becerilerinde artış görülecektir (Deveci, 2011)

2.4.2. Çatışma Kuramı

Janis ve Mann (1977), bireyin karar verirken kullandığı stilleri ve bu stillere bağlı olarak bireyde oluşan özsaygı ve stres düzeyini çatışma kuramı ile açıklamıştır. Her bir karar verme stili, zaman baskısı ve çelişkilere çözüm bulmak amacıyla belli bir psikolojik stres düzeyi ile iç içe geçmiş durumdadır. Karar verme stilleri, çatışmasız bağlılık, çatışmasız değişim, savunucu kaçınma, aşırı uyarılmışlık ve ihtiyatlı- seçicilik olarak beş başlık altında toplanmaktadır (De Lorenzo'dan aktaran, Deveci, 2011)

- **Çatışmasız Bağlılık:** Birey var olan durumun kendisinde tehdit edici bir unsur olmadığını algılıyorsa verilen karara bağlı kalır. Bu durumda birey stresi en az düzeyde yaşayabilir.
- **Çatışmasız Değişim:** Birey var olan durumda değişmeme durumunu risk olarak algılıyor; değişimi risk olarak algılamıyorsa, değişmede risk görmez ve tüm seçenekleri dikkate almadan en önemli veya en çok önerilen kararı seçer
- **Savunucu Kaçınma:** Bireyin bireysel olarak zor bir karar verme durumuyla karşılaştığında seçim yapmayı erteleyerek, sorumluluğu başkasına yükleyerek

veya olma olasılığı en düşük olan seçeneği desteklemek için bahaneler üreterek çatışma durumundan uzaklaşıp kaçmasıdır. Birey zaman baskısı altında karar vermek zorunda olduğu için yüksek kaygı yaşamaktadır.

- **Aşırı Uyarılmışlık Karar Stili:** Zamanı kısıtlı olan bireyin araştırmalarını dikkatli bir biçimde yapmadan, olumsuzluğu en az olduğunu düşündüğü alternatifini seçmesidir. Birey kısa sürede rahatlamak için ani çözüm seçeneklerini değerlendirebilir. Zaman baskısı olduğu için, çok büyük bir duygusal gerilim yaşar. Karmaşadan kurtulmayı isteyen birey, acele ve mantıksız kararlar verme eğilimindedir.
- **İhtiyatlı Karar Verme Stili:** Birey dikkatlice ilgili bilgileri araştırır, tarafsız tavırla bilgileri özümser ve karar vermeden önce, seçenekleri dikkatlice değerlendirir. İhtiyatlı karar verme stilinde bireyin karar verebilmek ve seçenekleri incelemek için yeterince zamanı vardır. Yukarıda açıklanan karar verme stilleri uyumlu ve uyumsuz olmak üzere iki kategoride toplanabilir. Uyumlu karar verme stilinde, yeterli ve sağlıklı bir araştırma sonucunda karar verilmektedir. İhtiyatlı- Karar Verme Stili, uyumlu karar verme stillerinden biridir ve öz- saygı düzeyiyle olumlu yönde ilişkilidir. Uyumsuz karar verme stillerinde daha önce belirtildiği gibi, seçenekler ile ilgili yeterince araştırma yapılmadan zaman baskısı altında karar verilmektedir. Çatışmasız değişim, aşırı uyarılmışlık, savunucu kaçınma, uyumsuz karar verme stilleridir ve kaygı düzeyi ile olumlu yönde ilişkilidir (Deveci, 2011) .

2.4.3. Karar Kuramları

İnsan gereksinimlerini karşılama çabalarını sürdürürken sürekli karar verme davranışı göstermektedir. Karar verme, bir gereksinimi gidereceği düşünülen bir objeye götürecek birden fazla yol olduğu, ya da bir gereksinimi gidermek amacı ile seçeneklerden birine yöneliş olarak tanımlanabilir. İnsan yaşamının her aşamasında karar verme yaşantısı geçirmekte ise de çoğu kez bunun farkında olmayabilir. Ancak; okul veya meslek seçimi gibi, insanın yaşamını önemli ölçüde etkileyecek kararların verilmesi sırasında genellikle kaygı ve gerginlik yaşanır. Çünkü bu kararlar etraflı düşünmeyi uzun ve sistemli bir araştırmayı gerektirir.

Karar verme davranışının ortaya çıkabilmesi için şu koşulların bulunması gerekmektedir:

- Karar verme gereksinimini ortaya çıkaran bir güçlüğün varlığı ve bu güçlüğün birey tarafından hissedilmesi
- Güçlüğü giderecek birden fazla seçeneğin bulunması.
- Bireyin seçeneklerden birine yönelme özgürlüğüne sahip olması

Karar verme işleminin başlayabilmesi için o güne kadar gidilen yolun tıkanması ya da daha çekici özellikleri olan yeni olanakların açılması, bunun karar verecek kişi tarafından algılanması ve durumda bir değişiklik yapma gereksiniminin hissedilmesi gerekir.

Şekil 5: Karar Verme Davranışını Ortaya Çıkışı

Vroom'a göre (1964) bir kimse erişebileceğine inandığı seçeneğe yönelir. Erişme olasılığı çok düşük bir hedef kişi için seçenek olamaz. Bir seçenek, ona erişme olasılığı ölçüsünde *istenirlik* özelliği kazanır. Doğal olarak burada olasılığın kişi açısından algılanış derecesi önemlidir. Örneğin sınıfını zorlukla geçen, matematiği ve fen derslerini hep özel yardım alarak, zorlukla öğrenen bir kişi için mühendis olmak seçenek olamaz. Kişi mühendisliğe heves edebilir, bu mesleğe özenabilir ama karar sırasında mühendislik seçenekler arasında yer alamaz. Aksi durum ancak öz kavramı gelişmemiş ya da çarpık gelişmiş kişiler için söz konusudur. Vroom'a göre bir karar durumunda izlenecek yollar (seçenekler) erişilmek istenen hedeflere bunlara erişme olasılığı ilişkisine göre yönelim (valance) değeri alırlar. Yani insanlar, seçenekler arasında, en yüksek olumlu ve en düşük olumsuz değere sahip ve gerçekleştirme olasılığı en güçlü olan seçeneğe yönelirler.

Vromm (1964), seçme işlerini, seçenekler arasında istenilir yönleri en fazla ve istenmeyen yönleri en az ve erişme olasılığı en yüksek olana yönelme olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma göre her karar, kişinin istekleri ile seçeneklerinin sağladığı doyum olanakları ve kişinin sahip olduğu yeteneklerle yine seçeneklerin gerektirdikleri yetenekler arasında bir uzlaşmadır. Bu uzlaşma sonucunda ulaşılan karar, bireyin ne istediği ve neler yapabileceği ile seçeneklerin her birinin isteklerini ne ölçüde karşılayacağı yönünden kişisel değerlendirmelerinin bir ifadesi sayılabilir (Kuş, 2012) Karar vermeden önce seçenekleri araştırmak ve bunları ayrıntılı olarak değerlendirmek yani karar verirken planlı, sistematik davranmak istendik bir davranıştır. Ancak bu karar biçimini her birey, her karar durumunda uygulayamamaktadır.

Aşağıdaki koşullar karar verirken sistematik davranmayı güçleştirmektedir.

- Yetenek yetersizliği, isteklerle olanakların, hedeflerle yeteneklerin tutarsız oluşu
- Karar vermek için verilen sürenin yetersiz oluşu.
- Algılanan seçeneklerin sayısının fazla oluşu.
- Seçeneklerin birbirine benzer oluşu
- Seçeneklerle ilgili bilginin azlığı
- Edinilen bilginin kesin olmaması
- Kararın geri dönülemez olması
- Seçeneğe çok para ve zaman yatırma gereği duyulması
- Uzun süre geçerli plan yapma zorunluluğu

Doğru ve sağlıklı karar verebilmek bir kişilik gelişiminin, en önemli göstergesidir. Karar verme, seçenekler hakkında bilgiyi araştırma ve değerlendirme faaliyetlerini, yani konu hakkında değişik görüşleri, irdeleme ve bilgi kaynağının güvenilirliğini test etme, mantıklı bir gerekçe olmadan verilen karardan vazgeçmeme gibi bir dizi işlemi gerektirmektedir. İnsanların hepsi, her zaman sistematik akılcı davranarak karar verememektedirler. Bazı kimseler karar verme sorumluluğu ile karşılaştıklarında bunalıma girerler. Bunlardan bir kısmı karar sorununu elden geldiği kadar unutma, karar verme işlemini son ana kadar erteleme yolunu seçerler. Bir kısmı ise karar sorumluluğunu bir başkasına yükler, başkalarının kendisine uygun seçeneği söylemesini bekler. Bazıları ise kararı bir an önce kesinleştirerek rahata ermeyi tercih ederler. Kararsızlar olarak adlandırılan grup ise çabuk karar verip hemen vazgeçerler; hiçbir seçenek onları sürekli mutlu edemez (Kuzgun, 2003).

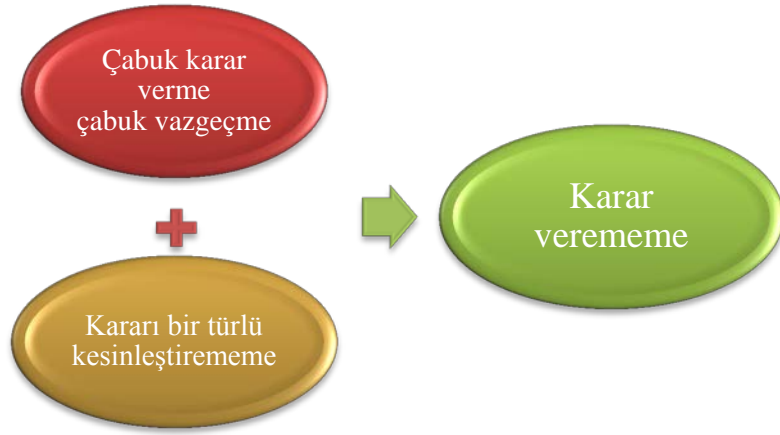
Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılıyor ki bazı insanlar günlük yaşamında karar vermeyi gerektiren bir durumla karşılaştığında kolayca karar veremez. Ne yiyeceğini, ne giyeceğini, nereye gideceğini saatlerce (bazen de günlerce) düşünür. Bu kişilerin bir kısmında da verdiği kararın doğru olup olmadığı konusunun kafalarını sürekli meşgul ettiği görülür. Kararsızlık, hem kararsızlık yaşayan kişi için hem kararsız kişinin kararsızlığından etkilenen kişiler için çok yıpratıcı bir süreçtir.

2.4.3.1. Meslek Seçiminde Kararsızlık

Bir girişimde bulunacaksanız kararsızlık kapılarını kapatın

Nietzsche

Meslek seçimi, meslek gelişimi sürecinin en önemli aşamasıdır ve bu süreçte karar vermek çok zorlu bir mücadeleyi gerektirir. Her genç bireyin, belli bir dönemde, ömür boyunca sürdüreceği mesleğini belirlemesi beklenir. Super'in *Araştırma Dönemi* adını verdiği 14-24 yaş diliminin ilk yılları kişinin ilgilerini, yeteneklerini ve değerlerini tanıdığı, özüne ilişkin kavramlarını bütünleştirdiği dönemdir (Kuzgun, 2009). Bu dönemde gençten, meslek alanları arasından bir veya birkaçına yönelerek meslek tercihlerini billurlaştırması beklenir. Genellikle meslekleri, düzey ve alanlarını dikkate alarak incelemekte, birçoğunu eleyerek seçenek ranjını daraltmakta olan genç genellikle bir veya birkaç meslek adını belirlemesi beklenmemektedir. Tercihler başlangıçta çok genel ve bulanık olabilir. Ancak genç, gerek kendisi ve gerekse çevresi hakkında bilgileri arttıkça eğilimlerini daha doğru olarak değerlendirebilmekte ve daha gerçekçi tercihler ifade edebilmektedir. Eğer bir kimse meslek tercihlerini kesinleştirme çağına geldiği halde bunu yapamıyorsa o zaman kararsızlıktan söz edilebilir. Meslek seçeneklerinden birinde karar verememe durumu şu iki şekilde görülmektedir.

Şekil 6: Karar Verememe Durumu

Meslek seçiminde kararsızlık aşağıda açıklanan nedenlerden ileri gelebilir:

- Bireyin yetenek ve ilgileri ayrışmamış olabilir. Genellikle hayatın ilk yıllarında Yetenek ve ilgilerin yaygın olduğu, yaş ilerledikçe ayrıştığı kabul edilmektedir. Ancak; yetenek ve ilgilerin ayrışabilmesi, için kişinin çeşitli yaşantılara açık olması ve bunlar arasından tercih yapma olanağına sahip olması gerekmektedir. Yaşantıların biteviye olması halinde ilgilerin ve yeteneklerin belirmesi pek mümkün olmamaktadır. Okullarda seçimlik derslerin çok az ve ders dışı etkinlik olanaklarının çok kısıtlı olduğu durumlarda öğrenciler kendilerini çeşitli alanlarda sınama olanağı bulamamaktadırlar. Böyle kimselerde gerçek yetenek ve ilgiler belirememektedir.
- Bazı insanlar hemen her alanda üstün bir potansiyele sahip olduklarından, her alanda üstün bir performans göstermektedirler (Crites, 1969). Böyle kimselerin birden fazla alanda kendilerini gerçekleştirme olanağına sahip olduklarından bir tür yaklaşma-yaklaşma çatışması yaşamakta oldukları ve karar vermekte zorluk çektikleri düşünülebilir.

Yetenek ve ilgilerin ayrışmamış olması sadece üstün yetenekli kişilere özgü bir durum değildir. Düşük ya da normal zekalı kişiler de birden fazla alana, birbirine yakın düzeyde yetenekli ve ilgili olabilmektedirler.

Ancak kararsızlığın, kişilik özelliklerinin ayrışmamış olmasından ileri geldiği görüşünü kanıtlamak üzere yapılan araştırmaların sonuçları pek kesin değildir. Ashby ve ark.(1966), mesleki kararını kesinleştirmiş olanların, işreti karar verenlerin ve kararsız olanların Strong Mesleki İlgi Envanteri (SVIB) profilleri

arasında fark bulamamışlardır (aktaran, Kuzgun, 2009. Buna karşılık Holland ve ark. (1975) Kendini Araştırma (Self Directed Search) Envanteri profillerinin ayrışmamış oluşu ile kararsızlık arasında orta düzeyde bir ilişki bulmuşlardır.

- Kronik kararsızlık bir kimsenin mevcut meslek seçeneklerinin hiç birini öz kavramı tasarımına uygun bulmamasından ileri gelmektedir. Super (1963), tarafından meslek seçimi, öz (benlik) kavramının (self-concept) meslek terimleri ifadesi olarak tanımlanmıştır. Oysa yapılan araştırmalar bir meslek tercihinin çoğunlukla kişinin o andaki öz kavramından çok ideal öz (ideal self – concept) kavramının ifadesi olduğunu göstermektedir (Pallone ve Hosinsky 1966). Kuzgun (1983), tarafından yapılan bir araştırma öz kavramı ile tercih edilen meslek kavramı arasındaki farkın da büyüdüğünü göstermektedir. Bu durumda öz kavramı ile tercih edilen meslek kavramı arasında uyumsuzluk arttıkça tercih edilen mesleğe ilişkin kavramlar ne halen var olan ne de sahip olunmak istenen öz kavramına uymaktadır. Başka bir deyişle, kendinden hoşnut olmayan bir kimse, kendine uygun bir meslek bulamamaktadır.
- Kararsızlığın bir diğer nedeni kişinin kendi istekleri ile yakın çevresinin, özellikle ana ve babasının isteklerini uzlaştıramamasından kaynaklanan bir tür yaklaşma uzaklaşma çatışmasından ileri gelebilir. Gencin öz yapısının gelişme eğilimleri ile çevrenin beklentileri arasında bir tutarlılık olmazsa yani ana babası ona yetenek ve/veya ilgilerine uygun düşmeyen bir mesleği önerir ve hatta onu o mesleğe girmeye zorlarsa ortaya çıkacak durum şudur: Kişi ana babasını hoşnut etmek için istedikleri mesleğe yöneldiğinde, öz yapısına ters düşmüş olacaktır. Bu kaygı ve huzursuzluk yaklaşma-uzaklaşma çatışmasına ve dolayısıyla sürekli kararsızlığa yol açacaktır. Araştırma bulguları kaygı ile kararsızlık arasında bir ilişki olduğunu, yani kaygı arttıkça kararsızlığın arttığını göstermektedir (Lyon, 1959; Hall, 1963).

Mesleki kararsızlığın bazı değişkenlerle ilişkisini inceleyen Gelatt ve ark. (1985), net bir mesleki kimliğe sahip olan erkeklerin, dışa dönük, çevrelere iyi uyum yapabilen, bilim ilgileri, özerklik ve başatlık gereksinimleri güçlü kimseler olduklarını, mesleki kimliği bulanık olanların ise başarı düzeyi düşük, alanı belirsiz, ders dışı etkinliklere ilgisiz, eğitime karşı tutumu olumsuz, ana baba ilişkileri soğuk ve genellikle düşük SED (sosyo-ekonomik düzey) den bireyler olduklarını ortaya koymuşlardır (Kuzgun, 2003).

2.4.3.2. Kararlarında Bağımlı Olma ya da Bağımlı Karar Verme

Kendi başına karar verememe, seçimlerini başkalarına bırakma, başkalarının beklentilerine tercih ve planlarında öncelik verme zorunluluğunu duyma, kararın sorumluluğunu anlamaktan kaçınma ve başkalarının kendisi adına karar vermesini bekleme, ileri ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde danışmanları meşgul eden bir kişilik sorunudur. Böyle bir kişiliğin oluşmasında yaradılışın payı olmakla birlikte, bu yapıyı geliştirip güçlendirmede ana babanın tutumu önemli rol oynamaktadır. Çocuklarını devamlı olarak etkilemeyi ve yönlendirmeyi temel hakları ve görevleri olarak algılayan ana babalar, çocukların üstlerine aşırı derecede düşerek ya da kendi özençlerini gerçekleştirmeye zorlayarak çocuklarının kendilerini yönetme yeteneğini geliştirmelerine engel olabilirler.

Çocuğun bağımsız davranabilmesinin ilk koşulu ana babasına olan duygusal bağlantısını azaltabilmesi, onlar tarafından yönlendirilen bir kişi olmaktan çıkıp özerk olabilmesidir. Bu da anadan babadan ayrılma ya da ailenin desteğini kaybetmeden, onlarla duygusal bağlantıyı sürdürerek, kendini yönetebilen bir kişi olmaya çalışmakla mümkündür. Çocuk başlangıçta kendine ait düşünce ve davranış yolu geliştirebilmek için ana babasınıninkileri toptan reddeder. Ana babasının önerileri kendisine uygun gelse bile ilk anda karşı çıkar. Daha sonraki yıllarda ana babasını yeniden değerlendirerek onları anlamaya, onlarla uzlaşmaya ve yeniden bağlanmaya başlar. Ana babaya bağlılıktan psikolojik olarak ayrılarak gelişim görevini yerine getirebilen kişinin tutum ve değerleri ana babasınıninkilerden farklılaşır. Kendini ana babasının gözü ile görme eğilimi azalır, güçlü ve zayıf yönlerini, kendini inceleyerek değerlendirir ve doğasına uygun bir yaşam yolu çizebilir. Bunu gerçekleştiremeyen kişiler ana babasının uzantısı gibi yaşarlar (Kuzgun, 2003).

Bağımlı kişilerin ilk ve temel bağlantı objeleri ana babalarıdır. Ana babaları ile özdeğişimlerini sürdürmekte olan ergenler kendi isteklerinin ana babalarinkinden farklı olabileceğini düşünemezler (Satir, 1967). Böyle ergenler meslek planı yapma zamanı geldiğinde zorluklarla karşılaşır. Karar verme hak ve sorumluluğunu ana babaya bırakmada bazen sorunu çözmeye yetmeyebilir. Ana ve babanın istekleri birbirleri ile çelişik olduğu zaman çocuk hangisinin gönlünü etmenin doğru ve olanaklı olduğunu da

kestiremez. Zaten karar verme becerisi geliştiremediği için farklı istekleri uzlaştırma yollarını da bulamayacaktır (Kuzgun, 2003).

Karar verirken başkalarının görüşlerine göre hareket etme durumu en çok bilgi yetersizliği olduğu zamanlarda görülür. Bir konuda karar vermek için yeterli bilgiye sahip olmayan kişilerin bilgi kaynaklarına başvurması doğaldır. Bu, duruma bağlı bağımlılıktır ve herkes zaman böyle bir zorunluluk karşısında kalabilir. Bağımlı kişilik yapısına sahip olanlarda bu davranış yaygın ve köklüdür. Bağımlı kişilik yapısına sahip olan bireyler, tek ve yetersiz bir bilgi kaynağının vereceği bilgi ile yetinmekte ve onun yönlendirmesine göre davranmaktadırlar. Çünkü bu tür bağımlılıkta kendine güvensizlik, sürekli kaygı ya da bazen kaygısızlık (apati hali), karar verme sorumluluğunu başkalarına yükleyip rahata erme eğilimi vardır. Bu şekilde davranarak yaşamı belirleme kişiyi sonunda mutsuz ediyorsa fakat kişi farklı davranabilme gücünden yoksun ise o kişinin yeniden eğitime (psikolojik yardıma) gereksinimi var demektir. Bağımlı kişilerin bağımlılığı sadece ana babaları ile sınırlı olamaz. Bu kişiler yaşamları boyunca başkalarının yönetimine ihtiyaç duyarlar. Böyle gençlerin yasa dışı örgütlerin eline düşmesi de kolay olmaktadır (Kuzgun, 2003).

Ana babanın baskı ve yönlendirmesinden kurtulup meslek kararlarını kendileri oluşturmak isteyen gençler meslek danışmanlığı programlarına ana babaların da katılmasını istemektedirler. Son yıllarda aile danışmanlığı hizmetleri geliştikçe, bireyin meslek seçme sorununu aile ile birlikte çözme konusunda çeşitli yardım tekniklerinin de geliştirildiği görülmektedir (Kuzgun, 2003).

2.5 MYERS BRIGGS TİP KURAMI

Sezme veya duyumsama yoluyla algılamadan sonra iş, bir karar vermeye, yargı veya değerlendirme yapmaya (judging) gelir. İki farklı algılama olduğu gibi iki farklı karar verme biçimi vardır. “Düşünme” (Thinking) ve “Hissetme” (Feeling). Kısacası, her birey bir olayı algıladıktan sonra ya düşünerek ya da hissederek hareket eder. Düşünme bir olayı algıladıktan sonra, analiz etme ve objektif olmaya karşılık gelir. Hissetme ise subjektif ve kişinin kendi değerleri doğrultusunda verdiği bir tepkidir (Tieger ve Barron-Tieger, 1995). Her birey bu karar verme biçimlerinden birini daha fazla kullanma eğilimindedir. Aynı algılama biçimini kullanan insanlar karar verme süreçleri bakımından farklılaşabilirler. Hissetmeyi daha fazla kullanan kişiler insan ilişkilerinde

daha başarılıdırlar. Düşünmeyi kullananlar ise gerçekler ve fikirler, yani insan dışındaki objelerle ve kavramlarla ilgilenirken daha başarılıdırlar. Her iki düşünme biçiminin gerekli olduğu durumlar ve ortamlar farklıdır.

Karar verirken düşünmeyi tercih eden insanlar olayları ve durumları değerlendirirken, kendi kişiliklerinden bağımsız olarak en mantıklı ve objektif sonuca ulaşmayı isterler. Özellikleri ise şu şekilde özetlenebilir (Baron, 2009; Myers ve Myers, 1980; Sharf, 2010; Tieger ve Barron-Tieger, 1995):

- Analizleri ve mantıklı çıkarımlar yapmayı severler.
- Kararlarını diğer insanların isteklerini göz önüne almadan verebilirler.
- Duygularını göstermekten kaçınır, başkalarının duygularıyla ilgilenirken rahatsızlık duyarlar.
- Bilmeden başkalarını incitebilir veya duyarsız kalmakla suçlanabilirler.
- Katı ve ödün vermez bir tavırları olabilir.
- Alıngan değildirler, gerçekleri çekinmeden söyledikleri için iyi birer eleştirmen olabilirler.
- Yönetme becerileri sanatsal becerilerinden daha iyidir.

Karar verirken hissetmeyi kullananlar ise şu özellikleri bariz olarak gösterirler (Baron, 2009; Myers ve Myers, 1980; Sharf, 2010; Tieger ve Barron-Tieger, 1995; aktaran Ünsal, 2014):

- Ahenk ve uyumdan hoşlanıp empatiyi değerli bulurlar.
- Diğer insanları memnun etmek hoşlarına gider, bu yüzden kararlarını alırken onların isteklerini de göz önüne almaya çalışırlar.
- İnsanlara olumsuz şeyler söylemekten hoşlanmaz ve bundan mümkün olduğunca kaçınırlar.
- Aşırı duygusal, zayıf, mantıksız görünebilir ya da alıngan olabilirler.

Karar verirken düşünmeyi kullanan A ismindeki bir yönetici ile karar verirken hissetmeyi kullanan B isminde diğer bir yöneticiyi ele alalım. Eleman fazlalığı olduğunda ve birilerini işten çıkarmak gerektiğinde yönetici B fazlasıyla zorlanacaktır. Eğer tüm çalışanlar işlerini en iyi şekilde yapıyorsa her birini işten çıkarmamanın yolunu arayacaktır. Böylelikle çalışanlar arasında uyumu, birlik ve beraberliği koruması mümkün olacaktır. Çıkarması gerektiğinde belki de içlerinde en kolay iş bulması mümkün olan birini de seçebilir, böylelikle şirket menfaatlerinden çok kişilerin

menfaatlerini korumuş olacaktır. Bu kişi böyle bir durumda şöyle konuşabilir: “Hiçbirini işten çıkarmak içime sinmiyor. H performansı çok parlak olmamasına karşın buradaki en kıdemli kişi, zor zamanlarımızda yanımızdaydı, çocukları da üniversitede okuyor. Onu çıkaramayız. Performansı yüksek birini çıkarmak da adaletsizlik olarak algılanacak, çalışanların motivasyonları düşebilir”. A yöneticisi ise bir kişinin işten çıkarılması gerekiyorsa o kişiyi saptamak için mantığını kullanır. Performansı en yüksek ve geleceği en parlak olup şirkete faydası olabilecek kişileri şirkette tutmaya çalışır. İş bulup bulmayacaklarını düşünmeden daha zayıf ve yetersiz gördüklerini elemek isteyebilir. Onun da şöyle söylemesi olasıdır: “Herkesi burada tutmanız şirketi zor durumda bırakabilir. Geçen yıldan elde ettiğimiz performans değerlendirme sonuçları H'nin işten çıkarılması gereken kişi olduğunu gösteriyor. Şirkete faydası olmayanları bir an önce eleyip bizi öne çıkaracak olanlarla yola devam etmeliyiz (Ünsal, 2014).

Görülüyor ki düşünmeyi kullanan bir yöneticinin, şirketin karını düşünerek, yetersiz gördüğü elemanı eleme yoluna gitmesi en güçlü olasılıktır.

2.5.1. Algılama ve Karar Vermenin İkili Birleşimleri

Algılama ve karar vermenin farklı boyutları bir insanda dört farklı birleşimden birini gerçekleştirecek şekilde bir araya gelir.

Şekil 7: Algı ve Karar Verme Boyutları

Bireylerin algılama ve değerlendirmedeki farklılıkları yaşam biçimlerini etkilediği gibi başkalarıyla nasıl etkileşime gireceklerini de etkiler. Sezgi-Hissetme'yi kullanan insan, Duyumsama-Düşünme'yi kullandıktan çok farklıdır. Hangi ikili birleşimle bir araya gelmiş olursa olsun, algılamada ve karar vermede aynı boyutları kullanan insanların birbirlerini daha iyi anlamaları olasıdır. Eğer bir Duyumsama-Düşünme insanı ile Sezgi-Hissetme insanı bir ailenin üyeleri ise veya yakın çalışmaları gereken iş arkadaşlarıysa

aralarındaki zıtlıklar problem yaratabilir (Myers ve Myers, 1980). (Myers ve Myers, 1980) bu dört gruba giren insan davranışlarını ve kariyere yönelik seçimlerini aşağıdaki şekilde özetlemişlerdir (Ünsal, 2014).

Duyumsama-Düşünme

Bu gruptaki insanlar algılarken gözlemlerine dayalı veriler toplarlar. Başka deyişle, gerçeklere ilişkin verileri dokunarak, işiterek, ölçerek, görerek elde ederler (kar hesapları veya bir makinenin randıman ölçümü gibi). Karar verirken de duygularından çok düşüncelerini kullanırlar. Verdikleri kararları objektif ve neden-sonuç ilişkilerini analiz ederek verirler. Kariyer kararlarını da rasyonel biçimde topladıkları bilgilere göre vermek isterler. Somut verilere dayalı mesleklerden hoşlanırlar. Bunlar arasında iktisat, hukuk, işletme yönetimi, muhasebe, bankacılık, üretim, makine mühendisliği, cerrahlik yer alır (Ünsal, 2014).

Duyumsama-Hissetme

Duyumsama-Hissetme birleşiminde yer alan bireyler algılarken duyu organlarını kullanmalarına karşılık, karar verirken duygularına kulak verirler. Duygulara önem verdiklerinden nesnelere değil, insanları gözlemlemekten hoşlanırlar. Bundan dolayı genellikle dost ve arkadaş canlısı kişilerdir. Kararlarını verirken bu kararın hem kendileri hem de etraflarında bulunan, önem verdikleri insanlar üzerindeki etkilerini göz önüne alırlar. Kariyer kararlarını verirken yapmayı düşündükleri mesleklerle ilgili bilgi toplamaya önem verirler ama o işi yaparken nasıl hissedeceklerini de ön plana alırlar. Kişilerarası ilişkiler yoluyla başkalarının üzerinde etkilerinin olabileceği türde işlerde mutlu olabilirler. Tıp bilimleri, sosyal hizmetler, hemşirelik, öğretmenlik, müşteri hizmetleri, satış onlara uygun meslekler olabilir (Ünsal, 2014).

Sezgi ve Hissetme

Bu gruptaki kişiler de duyumsama ve hissetmeyi kullananlar gibi başkalarının ihtiyaçlarını önemser ve onlara yakınlık göstermeyi severler. Nesnelere daha az ilgilidirler. Ancak duyumsamayı kullananların tersine algılamada sezgiyi kullandıklarından hali hazırda etraflarında olup bitenle ilgilenmek yerine, gelecekteki olasılıklar üzerine yoğunlaşırlar. Yeni projeler, bilinmedik şeyler ilgilerini daha çok

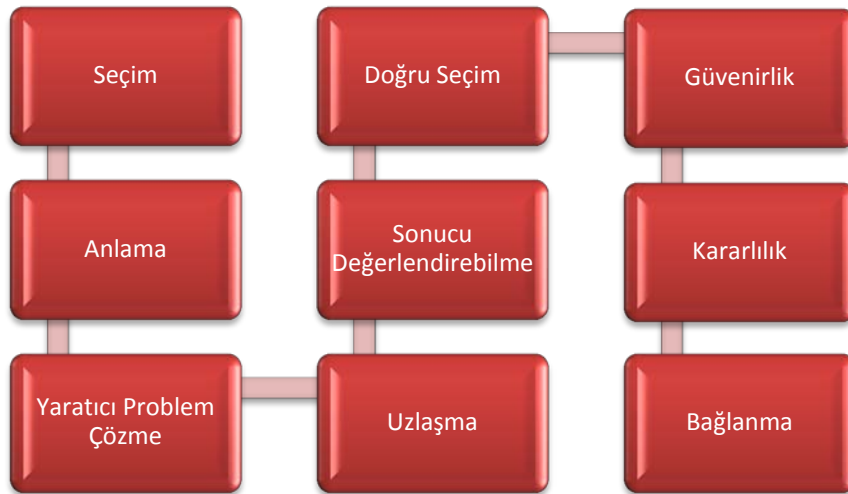
çeker. İnsanların ihtiyaçlarını karşılarken yaratıcı faaliyetlerini kullanabilecekleri her iş onlara hitap edebilir. Özellikle üniversite veya yüksekokullarda öğretmenlik, hatiplik, reklamcılık, danışmanlık, klinik psikologluk, psikiyatristlik, yazarlık, gazetecilik onlara uygun mesleklerdir (Ünsal, 2014).

Sezgi ve Düşünme

Sezgi ve düşünmeyi birlikte kullanan bireyler algılamakta gelecekteki olasılıkları temel almalarına rağmen kararlarını mantıklarını kullanarak verirler. Teorik problemleri çözmekten hoşlanırlar. Karar verirken kendilerini gelecekte hayal ederler, hangi işlerin ne tür fırsatlar sağlayacağını düşünürler. Bilimsel araştırmacılık hukuk, fen bilimleri, bilgisayar mühendisliği, matematik, finansla ilgili meslekler onlara uygundur. (Ünsal, 2014).

2.6 KARAR VERME STİLLERİ VE STRATEJİLERİ

Karar verme stillerini bilişsel açıdan ele alan araştırmacılar; (Mann, Harmonive Power'dan aktaran Tiryaki, 1997) seçim, anlama, yaratıcı problem çözme, uzlaşma, sonucu değerlendirme, doğru seçim, güvenilirlik, kararlılık ve bağlanma şeklinde dokuz yapıdan bahsetmişlerdir (Aktaran, Deniz, 2002).

Şekil 8: Bilişsel Karar Verme Stilleri

Bunlar:

Seçim: Seçim olmazsa karar verme becerisinin ön koşulu gerçekleşemez. Kararların kontrolü; içtepesel denetim ve kendine saygı ile ilgilidir. Ergenlerin seçimlerinde çoğunlukla akran gruplarına mutlaka uyulması dayatıldığından denetim ve sorumluluğun gelişimi göz ardı edilebilmektedir.

Anlama: Karar verme etkinliğinin anlaşılması anlamına gelen bilişsel süreç olarak ifade edilebilir. Bireylerin kendi bilişsel süreçleri hakkındaki bilgisi; okuma, hatırlama, problem çözme gibi becerilerin yerine getirilmesinde gerekli olabilmektedir.

Yaratıcı Problem Çözme: Problemin tanımlanmasını, seçeneklerin belirlenip sıraya konmasını, yeni seçenekleri üretmek için yaratıcı bileşimi ve amaçlarına ulaşmak için gereken adımların atılmasını kavramayı içermektedir (Deniz, 2002).

Uzlaşma: Karardan etkilenebilecek kişi veya kişilerle kabul edilebilir bir çözüm üzerinde anlaşma yoluna gitmektir. Uzlaşmada başka bir kişinin fikirlerinin alınması önemlidir.

Sonucu değerlendirebilme: Yapılacak seçimlerin getirileri üzerinde kendisi ve diğerleri için düşünebilme ve sağlıklı öngörü oluşturma düzeyidir.

Doğru seçim: Bilgiye mantıklı ve etkili biçimde ulaşabilme koşuldur. Karar verici bireyler, problem çözümünde esnek stratejileri hayata geçirirlerse probleme isabetli akılcı bir biçimde çözüm getirebilirler.

Güvenirlilik: Seçeneklerin sıralanmasında bilginin güvenirliliğini değerlendirme yetisi ve becerisidir. Eldeki bilgiler yeni bilgilerle karşılaştırılarak da güvenirlilik kontrolü yapılabilir.

Kararlılık: Karar verici birey yaptığı seçimlerde ısrarcı ve tutarlı olmalı, yaptığı seçimin sorumluluğunu alabilmelidir. Ergenliğin ileri aşamasında gençler, kararlarında daha istikrarlı olabilmektedirler.

Bağlanma: Kararların karar vericiyi bağlayıcılığı ile ilgilidir. Yaş ilerledikçe karar verme ve problem çözme stratejilerinde yüksek bir yeterlilik görülebilmektedir. Bireylerin karar verme stilleri spontan-sistemli karar verme ve içedönük dışadönük karar verme şeklinde sınıflandırılmıştır. Spontan-sistemli boyutta, bilginin nasıl edildiği

ve sürece nasıl dahil edildiği belirlenmektedir. Spontan karar verme stiline sahip bireyler anında, çabucak ve bütün olarak karar vermektedirler (Johnson, 1978) .

Karar verme stilleri öğrenilmiş alışkanlık olarak açıklanmıştır. Karara ulaşılırken seçeneklerin tanımlanması ve bir karar sırasında bilgiyi düşünme miktarının karar verme stilleri arasında farklılıkların anahtarı olduğu düşünülmüştür (Scott ve Bruce, 1995). Buradan anlaşıldığına göre karar verilirken bilgiyi mantıklı bir biçimde kullanıp kullanmama bireyin karar verme stilini ortaya koyar. Karar verme stili, karar verirken toplanan bilgiler ve düşünülen çeşitli alternatif durumlarıdır. Beş tür karar verme stilinden bahsedilmiştir (Scott ve Bruce'tan aktaran, Deniz, 2002; Philips, Paziienza, & Ferrin 1984).

Bunlar:

1. *Akılcı karar verme stili:* Karar verme durumunda bulunan karar verici bireylerin karar vermesi gereken durumla ilgili olarak bilgi toplaması, bu bilgilere dayanarak seçenekleri oluşturması ve en ulaşılabilir olan seçeneği hayata geçirmesidir. Akılcı karar verme stiline sahip bireyler, daha dikkatli bir tutum sergilerler.

2. *Sezgisel karar verme:* Karar verme durumundaki karar verici bireyin hislerine dayanarak sezgilerini ön planda tutarak karar vermesidir. Sezgisel karar verme stiline sahip bireyler, diğerlerine oranla daha çok önsezilerine güvenerek hızlı bir biçimde karar verirler.

3. *Bağımlı karar verme:* Karar verici bireylerin karar verme durumunda başkalarının tavsiyelerine ve yönlendirmelerine göre karar vermesidir. Bağımlı karar verme stiline sahip bireyler karar verme sorumluluğunu üstlenemedikleri için, kararlarının sorumluluklarını diğerlerine yükleyebilmektedirler. Bu nedenle başkalarının tavsiye ve önerilerine gereksinim duymaktadırlar.

4. *Kaçınan karar verme:* Karar verme durumundaki bireyin karar verme davranışından uzaklaşarak karar vermemesidir. Kaçınan karar verme stiline sahip bireyler, karar verme sorumluluğunu üstlenemedikleri için karar vermekten kaçma eğilimi gösterirler.

5. *Spontan karar verme*: Karar verici bireyin karar verme durumunda o andaki ve koşuldaki durumuna göre karar vermesidir. Spontan karar verme stiline sahip bireyler, kendiliğinden ve doğal sürecine göre karar verme eğilimi gösterirler.

Karar verme sorunu ile karşılaşan gençler üzerinde yapılan gözlem ve araştırmalar sonucunda ilk olarak Dinklage (1969) tarafından adlandırılan daha sonra birçok araştırmanın yapıldığı sekiz karar verme biçimi belirlenmiştir. Bu biçimler şunlardır: (Aktaran, Kuzgun, 2000):

Bunlar;

1. *İçtepisel karar vericiler (Impulsive decider)*: Bu karar stratejisini benimseyen karar vericiler, karşılarına çıkan ilk seçeneğe yönelirler, diğer seçenekleri hiç dikkate almazlar, kararları anidir, salt duygulara ve isteklere odaklı karar verirler. “Şimdi karar ver, sonra düşün”. İçtepisel kişiliğe sahip kişiler, uyarılara karşı aşırı duyarlı olup, uyarıldığı zaman düşünmeye vakit bulamadan birden bire tepki gösterirler (Reich'den aktaran Tatlılıoğlu, 2014).

2. *Kaderci karar vericiler (Fatalistic decider)*: Bu karar stratejisi benimseyen karar vericiler sorunun çözümü veya kararı çevresel olay ve koşullara veya kadere bırakırlar. Bir başka deyişle kararı koşulların ve olayların akışına bırakırlar.

3. *Boyun eğici karar vericiler (Compliant decider)*: Bu karar stratejisini benimseyen bireyler karar verirken başkasının planına katılır veya önerilerine göre konumunu belirler, kendi kararlarını savunamaz, kararlarının arkasında durma konusunda irade gösteremez.

4. *Erteleyici karar vericiler (Delaying decider)*: Bu stratejiyi benimseyen karar verme durumundakiler sorunu askıya alırlar, sorunun üzerinde düşünmeyi, eylem planı oluşturmayı ve bu planı eyleme geçirmeyi sürekli olarak ileri bir tarihe atarlar. (Örneğin, Diyetle başlamayı hep bir sonraki pazartesi gününe atmak gibi).

5. *Kendine eziyet ederek karar verenler (Agonizing decider)*: Bu karar stratejisini benimseyen karar verici bireyler seçenekler hakkında bilgi toplamaya ve onlar üzerinde düşünmeye gereğinden fazla zaman harcarlar ve topladıkları verilerin içinden

ulaşılabilir bir seçenek oluşturamazlar, bir hedef belirleyemezler, seçenekleri bir turlu billurlaştıramazlar.

6. *Plan yaparak karar verenler (Planning decider)*: Bu karar stratejisini benimseyenler belli bir hedefe gottuirecek seçenekleri sistematik olarak inceler ve isteklerle olanaklar arasında bir denge oluşturacak en uygun seçeneği bulmaya çalışırlar.

7. *Sezgisel davrananlar (Intuitive decider)*: Bu karar stratejisini kullananlar karar vericiler karar verme durumunda sezgilerine göre davranma eğilimindedirler, karar verme sorununa kısmen mistike, kısmen bilinçaltı güdülere ağırlık veren bir yaklaşım içindedirler. Kişi belli bir kararın doğru olduğundan emindir.

8. *Donup kalanlar (Paralytic decider)*: Bu gruba giren bireyler karar verme sorumluluğunu hissederler ama ona yaklaşma gücünü kendilerinde bulamazlar, bir karar planı yapamazlar, erteleme kararı da veremezler, bilgi toplamaktan, seçenekler üzerinde dşnmekten kaçınırlar ama karar vermeleri gerektiğinin de bilincindedirler.

Bazı karar kuramcıları, karar verme stilleri konusunda kararsızlık olgusunu ayrı bir alan olarak ele alıp incelemekte ve kararsızlığın kaçınılması gereken bir durum olduğunu belirtmektedirler. Kararsızlık stilini benimseyen bireyler de karar veren ancak verdikleri karardan hoşnut olmayan, yani kararından rahatsızlık duyan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Karar verme stillerine ilişkin araştırmalar dikkate alındığında etkili karar vermede en uygun stilin mantıklı karar verme stili olduğu grlmektedir (Bacanlı, 2000). Dikkatli karar verme stratejisini benimseyen bireyler, karar vermeden önce araştırarak bilgiye ulaşır ve dikkatli bir biçimde seçenekleri en ulaşılabilir olandan başlayarak sıralar, seçenekleri dikkatlice değerlendirdikten sonra seçim yapar. Kaçıngan karar verme stilini uygulayan bireyler; karar vermekten çekinir, kararları başkalarına bırakma eğilimindedir. Böylece sorumluluğu bir başkasına devrederek karar vermekten kurtulmaya çalışır. Erteleyici karar verme stilini uygulayan bireyler; kararı sürekli erteleme, geciktirme ve sürüncemede bırakmaya çalışır. Kararın çevresinde dolaşır ancak bir turlu netleştiremez. Kararı geçerli bir neden olmaksızın sürekli ertelemeye çalışır. Panik karar verme stilini uygulayan bireyler, bir karar durumuyla karşı karşıya kaldıklarında kendilerini zaman baskısı altında hissederler. Bunun sonucu olarak, dşncesiz davranışlar sergileyip acele çözümlere ulaşma eğilimindedirler (Deniz,

2004). Karar verme stratejileri konusundaki araştırmalar, insanların karar almalarında çok farklı yöntemler kullandıklarını göstermiştir. Bireylerin kişilikleri, kişisel becerileriyle birleştikçe farklı açılardan karar vermelerine yol açmaktadır. Bu da, karar verme stillerini kullanmak demektir (Tümer, 1999).

2.7 KARAR MODELLERİ

Mesleki Karar Modelleri:

Hilton farklı olarak karar vermenin mesleki yönünü ele almıştır. Ona göre, mesleki karar verme sürecinin en önemli ögesi, bireyin kendisi ve çevresi ile ilgili inançları arasında çelişkisini azaltmaktır. Bireyin meslek seçimi yaparken yaşadığı güçlükler bilişsel tutarsızlığı azaltmaktadır. Bu nedenle karar verirken yaşanan çelişkinin nedenleri ve nasıl azaltılabileceği önem taşımaktadır. Hilton bilişsel tutarsızlığı arttıran etmenleri şu şekilde belirlemiştir (Hilton, 1962).

1. Karar verme zamanının yaklaşmış olması,
2. Engelleyici bir çevrede bulunması,
3. Kariyer değişikliği olasılığının yüksek olması,
4. Algılanan meslek seçeneklerinin sayıca fazla olması,
5. Yetenek bakımından yetersiz olma,
6. Çok sayıda seçeneğe aşırı ilgi duyma,
7. Seçeneklerin benzer yanlarının fazla olması,
8. Seçeneklerle ilgili yeterli bilgiye sahip olmama,
9. Kararın geri dönülemez olması,
10. Uzun süreli plan yapma zorluğu bulunması,
11. Toplumsal baskılar bulunması,

Karar verme durumunda bireyin yukarıda belirlenen durumlara ilişkin yaşayabileceği bilişsel çelişkinin ise üç şekilde azaltılabileceği belirtilmektedir:

1. Karar verici bireyin genel bir meslek planını benimsemesi, 2. Kararın kısa bir süre için ertelenmesi, 3. Mesleki rolün geçerli olan özellikleri göz önüne alınarak bu yönde bir seçim yapmak isteyip istemediğini belirleme. Mesleki gelişim, tekrarlanan

seçimlerin oluşturduğu bir karar verme süreci olarak kavramlaştırılmıştır (David Herhenson ve Robert Ruth, 1966).

Karar Vermede Kendini Düzenleme Modeli

Karar vermede kendini düzenleme modeli, farklı birçok disiplinden bilim adamının kendini düzenleme konusundaki bilgilerine ve rasyonel iş analizine dayanır. Bu model kendini düzenleyen bir karar verici bireyi, kendine uygun hedefler koyabilen ve bu hedefler doğrultusunda hareket eden kişi olarak tanımlar. Bu süreç bir yandan engeller, önyargılar ve hedefe ulaşmayı engelleyebilecek kişisel eğilimleri idare ederken diğer yandan, üretme, değerlendirme, seçme ve hedefe yönelik seçimlerden öğrenmeyi gerektirir (Byrnes, 1998). Bu kavramsallaştırma “bireyler psikolojik süreç ve davranışlarını kontrol altına almadan, çevrelerine etkili şekilde uyum sağlayamazlar görüşü ile uyumludur. Bu kontrol duygusu karar veren kişinin, etkili ve etkisiz karar verme şekilleri hakkındaki bilinç seviyesindeki değişiklikler tarafından arttırılır. Bu değişikliklerde karar vermede hataya neden olan faktörlerin elimine edilmesini sağlayacak stratejilerin uygulanmasını destekler dayandırmıştır (Akt: Seymen ve Bolat, 2007).

2.8. KARAR VERMEYLE İLGİLİ YURTDIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Lunneborg (1978), araştırmasında cinsiyet ve karar verme stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği incelenmiş, lise ve üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri arasında cinsiyet açısından herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Kızların ve erkeklerin planlı, bağımlı ve sezgisel karar verme stilleri puan ortalamalarının birbirine yakın olduğunu, en yüksek ortalamanın ise sezgisel karar verme stiline ait olduğunu bulmuştur.

Harren, Kass, Tinsley ve Moreland (1978), araştırmalarında karar verme üzerinde cinsiyet rolü tutumları ve bilişsel stillerin etkisini incelenmiş, üniversite öğrencilerinin alan seçimini ve seçimlerinden memnun olup olmamalarını etkileyen faktörler araştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre, karar verme sürecinde bilişsel stillerin en fazla alan seçimini doğrudan etkilediği saptanmıştır. Cinsiyet, cinsiyet rolü tutumu ve

bilişsel stillerin alan seçimi üzerindeki etkisi dolaylı olduğu görülmüştür. Buna göre cinsiyetin cinsiyet rolü tutumlarını; cinsiyet rolü tutumları ve bilişsel stillerin ise karar verme sürecinde ilerlemeyi etkilediği yorumu yapılmıştır. Karar verme sürecinde yeterlik kazanmanın böylece doyurucu bir alan seçimi yapıp yapılmamasını doğrudan etkilediğini belirtilmiştir.

Harren, Krimsky – Montague ve Tinsley (1979), öğrencilerin cinsiyet rolleri ile rasyonel ve sezgisel karar verme stillerinin her ikisini birden kullanmalarının üniversite, bölüm ve meslek kararı verme gelişimleri üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar, öğrencilerin cinsiyet rollerinin her üç karar üzerinde de etkili olduğunu göstermiştir. Kadınlarda cinsiyet rolünün, hem rasyonel hem de sezgisel karar verme stillerinin kullanımı ile ilişkili olduğu, erkeklerde ise sadece rasyonel karar verme stili ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Dişil özellikleri baskın olan kadınların sezgisel karar verme stilini hem erkeklerden hem de eril özellikleri ön planda olan kadınlardan daha çok kullandıkları bulunmuştur.

Young ve Ferguson (1979), ergenlerin ahlaki, bilgi içerikli ve sosyal içerikli kararlarda danıştıkları referans gruplarını belirlemek üzere yaptıkları bir araştırmada, ergenlerin üç temel kaynağa başvurduklarını belirlemiştir: ebeveyn, aile dışındaki yetişkinler ve arkadaşlar. Bu referans (başvuru) kaynakları; otorite, bilgi üstünlüğü, ilgili çevreye dair farkındalıkları ve ergenle olan yakınlıklarına dayalı olarak seçilmiştir. Araştırma sonucunda, arkadaşların sosyal kabul ve arkadaş seçimi ile ilgili kararlarda; aile dışındaki yetişkinlerin bilgiye dayalı kararlarda; ebeveynin ise ahlaki konularla ilgili kararlarda birer başvuru kaynağı olarak kullanıldıkları tespit edilmiştir.

Rubinton (1980), farklı kariyer kararı verme programlarının 18 – 21 yaş arası üniversite öğrencilerinin meslek seçimini kesinleştirme ve mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki etkisini araştırmıştır. Öğrenciler, sezgisel karar verme stilleri programı ve rasyonel karar verme stilleri programı olmak üzere iki ayrı programa alınmışlardır. Sonuçlar, karar verme stillerinin mesleki olgunluk ve meslek seçimini kesinleştirmede etkili olduğunu, her iki programın da karar verme stillerini geliştirdiğini göstermiştir. Rasyonel karar vericiler rasyonel programdan en iyi yararlanırken sezgisel karar verme stiline sahip olanların sezgisel içerikli programdan en iyi sonucu elde ettikleri görülmüştür. Sonuç olarak her iki karar verme stilinin de etkili olduğu ifade edilmiştir. Bağımlı karar verme

stiline sahip olanların her iki programdan da faydalanmadıkları, program boyunca mesleki olgunluklarında bir azalma olduğu tespit edilmiştir.

Wilks (1986) zor, önemli ve uzun dönemde etkili olacak kararlar söz konusu olduğunda ebeveyn önerilerinin ergenler tarafından dikkate alındığı; arkadaş önerilerinin ise kısa dönemli, daha az önem taşıyan ve daha az zorluktaki kararlarda önemli olduğu belirlenmiştir (Brown ve Mann, 1991:363).

Phillips, Panzienza ve Ferrin (1984), 243 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında rasyonel karar verme stratejilerine sahip olan öğrencilerin problemlerden kaçınmak yerine onlara yaklaştığını, bağımlı karar verme stratejilerine sahip olan öğrencilerin ise problem durumlarına yaklaştıklarını fakat problem çözme yeteneklerine güvenmediklerini tespit etmişlerdir.

Mann, Harmoni ve Power (1989), ergenlik döneminde karar vermedeki yeterliliğin gelişimi üzerinde durmuşlardır. Araştırmacılar karar verme üzerinde etki eden su faktörleri belirlemişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre, ergenler 15 yaşından itibaren karar vermede yeterlilik göstermeye başlamaktadır. Ancak, yetişkinlere göre tecrübeleri daha azdır. Bu nedenle, ergenler gerçek potansiyellerinin altında yeterlilik göstermeye başlamaktadır. Sonuç olarak ergenlere karar verme becerilerinin öğretilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir.

Soloman (1961) çalışmasında ebeveynin mesleki karar vermede bireyler üzerinde en güçlü etken olduğunu belirlemiştir. Brittain (1963) ise kızlar üzerinde yaptığı araştırmada okula ilişkin, hobiler ve mesleki karar gibi alanlarda ailenin düşüncelerinin karar vermede etkili olduğunu bulmuştur (Wilks ve Orth, 1991).

Foxman, Tansuhaj ve Ekstoru (1989), ailede karar vermede, annenin, babanın ve bir ergen çocuğun algısını ana babalar ve çocuklar arasındaki yapısal ilişkilerle karşılaştırmışlardır (Ersever, 1996). Brown ve Mann (1990), ergenlerin ailedeki kararlara katılımı ve dikkatli karar vermesiyle bazı değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Elde edilen sonuçlar bu araştırmanın bulgularıyla tutarlıdır. Olumlu aile ortamının ve aile desteğinin lise öğrencilerinin mantıklı karar vermesinde etkili olduğu söylenebilir.

Ormand, Cherly ve diğerkleri (1992), üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada 43 genç ergen ve 41 orta ergende karar verme üç ayrı kategoride karşılaştırılmıştır. Bu kategoriler kişisel bilgi, meslekî bilgi ve strateji belirleme bilgisi olarak sınıflandırılmıştır. Araştırma sonucunda, daha büyük olan ergenlerin genç ergenlere göre oldukça fazla bilgiye sahip oldukları ve daha yeterli karar verdikleri bulunmuştur.

Byrnes ve Mcn Clenny (1994)' in ergenlerin ve erişkinlerin "karar verme" davranışlarını karşılaştırdıkları araştırmalarında, erişkinlerin ergenlerden daha iyi karar verdiklerini, karar verirken daha az çaresizlik yaşadıklarını ve öğüde daha az ihtiyaç duyduklarını saptamıştır (Byrnes ve Mcn Clenny'den aktaran, Eldeleklioglu, 1996).

Mann ve diğerkleri (1998), karar vermeye ilişkin araştırmayı üç batı ülkesinden (ABD, 475; Avusturalya, 262; Yeni Zelanda, 260) ve üç Asya ülkesindeki (Japonya, 359; Hong Kong, 281; Taiwan 414) öğrenci üzerinde yapmışlardır. Araştırma sonucunda batı ülkelerindeki öğrencilerin karar verme yetenekleri doğudaki öğrencilere göre kendine güvenleri daha yüksek olarak bulunmuştur. Bunun nedeni de araştırmacılar tarafından batıda bireyselliğin, doğuda ise grup kültürünün daha baskın olmasına dayandırılmıştır. Dikkatli karar verme stratejisi açısından kültürler arası bir farklılık bulunmamıştır. Bununla birlikte Asya öğrencilerinin çekingen karar verme, sorumluluğu başkasına devretme ve aceleci karar vermeye batı öğrencilerine göre daha meyilli olduğu bulunmuştur. Japon öğrencilerin kaçınan karar vermede ve aceleci karar vermede en yüksek, bunun yanında kendine güven açısından en düşük puanı aldıkları görülmüştür.

Ganzel (1999) duygu durumu (mod) yaş ve cinsiyetin ergenlerin ve yetişkinlerin karar verme süreçlerine etkisini araştırmıştır. Bu çalışmanın amacı ergenlerle yetişkinlerin karar verme süreçlerini karşılaştırmaktır. Katılımcıların her birinin bilgisayar ortamında part time bir iş seçimi üzerinde karar verme süreçleri izlenmiştir. Bağımsız değişkenleri mod (duygu durumu), yaş ve cinsiyet; bağımlı değişken üstünkörü ve dikkatli karar vermedir. Her işin sekiz kategoride bilgisi bulunmaktadır. Duygu durumları pozitif, nötr ve negatif modlarla başlamış, katılımcılar kategorileri gözden geçirmek için bilgisayarı kullanmışlardır. Araştırmaya 161 kişi katılmıştır. 7. ve 8. sınıf 42 kişidir, yaş ortalamaları (13.07, 12-15 yaş arası) dir; 9. ve 10. sınıflar 41 kişi, yaş ortalamaları (15.02, 14-16 yaş arası); 11-12.sınıflar 39 kişi, yaş ortalamaları (17.08, 16-18 yaş arası); 39 kişi yetişkin, yaş ortalamaları (23.74, 21-46 yaş arası); 79'u erkek 82'si

kadıdır. Ergenler yerel çevredeki okullardan seçilmişlerdir. Yetişkinler ise psikoloji lisans öğrencileridir. Araştırma sonuçlarına göre ne yaş ne cinsiyet ne de sınıf düzeyi final kararlarını vermede etkili olmuştur. Bir başka deyişle yaş, cinsiyet ve sınıf düzeyi final kararlarını vermede etkili değildir. Ayrıca pozitif duygu durumu ile negatif duygu durumu karşılaştırılmış, pozitif duygu durumuna sahip olanların daha mutlu, daha az endişeli ve daha çok zevk alan bireyler olduğu sonucuna varılmıştır. Karar verme süreçlerinde ergenlerle yetişkinlerin duygu durumları benzerlikler göstermiştir. Benzerliklerin duygu durumundan etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Cavell (2000)'e göre ergenlik, gençler ve anne babaları için önemli değişikliklerin olduğu bir dönemdir. Gençler bu dönemde daha bağımsız hale gelir ve yaşamlarında daha fazla kontrol sahibi olmaya başlarlar. Anne babalar için ise, çocuklarının bu özellikleri başarılı, sorumlu ve güvenli bir şekilde edinmelerine olanak tanıdıkları zorlu bir dönemdir. Bu nedenle, anne babalar, ergene kendi yaşamlarıyla ilgili kararları alabilmelerinde fırsat vermek zorundadırlar.

Brew (2001) yaptığı çalışmada ergenlik dönemindeki öğrenciler arasında karar verme sürecinde kültürler arası ve cinsiyet farklılıklarını incelemiştir. 69 İngiliz, 70 Çinli'den oluşan üç karar ikilemine yapılan cevaplamalar bireysele karşı kolektif seçimlere, seçim nedenlerine ve kullanılan dört karar tarzının (kaçınma, kayıtsızlık, hiper dikkatlilik, ihtiyat) derecesine göre karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda; Çinli öğrencilerin İngiliz öğrencilere göre seçim yapmada karar seçenekleri ve nedenlere daha kolektif yaklaşım sergiledikleri ve dikkat tarzları ile ilgili olarak küçük bir farkla kaçınma, kayıtsızlık ve hiper dikkat karar tarzlarında daha çok puan aldıkları bulunmuştur.

Byrnes (2002), Ergenlik süresince karar verme becerilerinin gelişimi hakkında o güne kadar bilinenler ve bilinmeyenler tanımlanmaya çalışılmıştır. Çalışmada yetkin karar vermenin bir tanımını verilerek, bu yeterliliğin gelişimi hakkındaki literatürün kısa bir değerlendirmesini yapılmış ve yakın gelecekte yapılması gereken çalışma türlerini tanımlanmıştır. O tarihte literatür kesin sonuçlara varılamayacak kadar az olsa da, literatür bütün olarak ergenlerin belli alanlarda (örneğin, tavsiye isteme, değerlendirme süreçleri, adaptif hedef belirleme ve öğrenme) karar verme konusunda yetişkinlerden daha az yetkinliği olsa da, diğer alanlarda benzer yetkinlik seviyelerine sahip

olabilecekleri görülmüştür (örneğin bilinen alanlarda seçenek bilgisi, belli düzenleyici faktörlere tepki ve birçok alanda seçim yapma). Ayrıca son zamanlarda yapılan bir çalışma karar sonrası süreçle (örneğin kararlardan ders çıkarma) iyi seçeneklerin seçiminde yaş farkı arasında olası bir bağ bulmuş olsa da, yetkinliğin ihtiyatlı yönlerinde yaş farklılıkları iyi seçeneklerin peşinden gitme eğilimindeki yaş farklılıklarına henüz bağlanmamış olduğu görülmüştür. O güne kadar gelen araştırmalardan çıkarılabilecek muhtemel sonuçları güçlendirmek ve ergenlerde hangi tür müdahalelerin karar vermeyi geliştirip hangilerinin geliştirmedini belirlemek için ilave çalışmalara gereksinim olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Byrnes'e (2002) göre, gerçekleştirilmesi gereken üç önemli araştırma hattı vardır. İlk araştırma hattı çocukluk ve yetişkinlik arasında gerçekten değiştiği gözlenen karar verme yetkinliği yönlerini tanımlayacaktır. Aynı zamanda, bu hat müdahale hedefi olması gereken yönleri de tanımlayacaktır (başka bir deyişle gelişmeyen yönleri).

İkinci araştırma hattı ilk araştırma hattının bulgularına dayalı müdahale programlarının etkililiğinin deneysel incelemeleri olmalıdır. Bir sorunun tahmin edilen sebebinin hedef almanın birçok yolu vardır, ancak bu yaklaşımların yalnızca birkaçı işe yarar. Olası yaklaşımları belirlemenin muhtemel bir yolu olarak karar verme becerilerinin doğal tarihini belgelemeyi amaç edinen üçüncü bir araştırma hattı başlatılmalıdır. Tekniklerden biri yüksek derecede başarılı ve düşük derecede başarılı çocukların, ergenlerin ve yetişkinlerin gruplarını belirlemek olabilir. Daha sonra araştırmacılar iki soruya odaklanmalıdır: (a) Bu gruplar karar öncesi ve karar sonrası süreçler açısından ne tür farklılıklar göstermektedirler? Ve (b) Sosyo-kültürel koşulları açısından ne tür farklılıklar göstermektedirler? (örneğin, kendilerini risk üreten bağlamlarda bulma sıklıkları, ebeveynlerinin otonomiyi ne derece desteklediği, onları ne derece kontrol ettiği ve model yetkin karar verme; üyesi oldukları grubun özellikleri? Üçüncü araştırma hattı karar verme yetkinliğini kimin nasıl geliştirdiğini anlamamıza yardımcı olur. Bu süreci anlamak daha az yetkin bireylerin karar verme becerilerini geliştirmek ve onlara önemli hayat hedefleri kazandırmak için olası yolları daha iyi kavramamızı sağlayacaktır (Byrnes, 2002).

Updegraff ve ark.'nın (2005), Karar Verme otonomisinin belli kültürel bağlamlar içerisindeki yaygınlığını ve ilişkilerini anlamak, kültür içerisinde aile süreçlerinin nasıl yerleştiğini tamamen ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın amaçları annelerin ve babaların ergenlerle karar vermelerini, ebeveyn-tek yönlü, birleşik ve gençlik-tek yönlü karar verme dahil olmak üzere tanımlamak ve 246 Meksika kökenli ailede bu farklı karar verme tipleri ile ilgili sosyo-kültürel ve ailesel özellikleri incelemektir. Katılımcılar aile toplumsallaşması ve ergen gelişimi üzerine devam eden bir projenin ilk dalgasının parçası olan 246 Meksika kökenli ailedeki anneler, babalar, hedef ergenler ve büyük kardeşlerden oluşturulmuştur (Updegraff ve ark., 2005). Araştırmada ailenin rolünü, kültürel, cinsiyet, toplumsallaşma süreçlerini incelemek için 246 katılımcı aile şu kriterleri taşımaktadır: (1) anneler Meksika kökenli ; (2) kendisinden büyük bir kardeşe aynı evde yaşayan ve öğrenme bozukluğu olmayan hedef ergenler ; (3) biyolojik anneler ve biyolojik veya uzun süredir evde yaşayan üvey babalar (yani 10 yıldan uzun süredir); (4) haftada en az 20 saat çalışan babalar. Bu babaların çoğunluğu gerekli olmamasına karşın (%93) Meksika kökenli olmuştur.

Çalışmanın başlangıcında, annelerin ortalama yaşının 39 ve babaların ortalama yaşı 41 olduğu; ebeveynlerin çoğunun Amerika dışında doğduğu (annelerin %71'i ve babaların %69'u) ve görüşmeyi İspanyolca dilinde yaptıkları; (annelerin %66'sı ve babaların %67'si). Ebeveynlerin bildirdiği ortalama eğitim süresi 10 yıl olduğu belirtilmektedir. Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri değişiklik gösterdiği, federal fakirlik düzeyinde olan ailelerin yüzdesi (%18.3), örneğin alındığı eyaletteki iki ebeveynli Meksika kökenli fakir ailelere benzediği ortalama ev geliri 41,000\$ idi Aileler ortalama 17.57 yıldır evli olduklarını belirtmişlerdir. Hedef ergenlerin ortalama yaşı 12.51 olduğu %51'inin kız olduğu, çoğunluğunun Amerika'da doğduğu (%62) ve İngilizce konuştukları (%83'ü görüşmeyi İngilizce gerçekleştirdi) belirtilmiştir.

Literatür incelendiğinde Meksika kökenli ailelerde, araştırmacılar ebeveynlerin çoğunlukla kısıtlayıcı ebeveynlik tarzıyla hareket ettiklerini ve Avrupa-Amerikalı ailelerdeki ebeveynlere kıyasla ailedeki gençlere çok daha az otonomi verdiklerini belirtmektedir (Crockett ve ark. 2007; Fuligni 1998). Karar verme ve ailelerin kültürel değerleri arasındaki ilişkilere bakıldığında, anneler ve babalar arasında bir dizi farklılıklar ortaya çıktığı ve ebeveynlerin rollerinin birbirini nasıl tamamladığını ortaya

konmuştur. Geleneksel tutumları olan annelerin daha hiyerarşik, annelerin genç çocukları için daha çok karar verdiği (yani daha ebeveyn-yönlü karar verme) ebeveyn-çocuk dinamikleri olduğunu gösterir. Güçlü yaşa bağlı değerleri olan babalar ergen oğullarını sosyalleştirirken erkeklerin genç-yönlü karar vermesini kısıtlayarak annenin otoritesini desteklediği ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin ve babaların karar vermeleri ergenlerin yakınlık/kabul ve çatışma bildirimleri ile de farklı biçimde ilgilidir. Gençlerin daha çok anne-ergen çatışması bildirdiği durumlarda anneler oğulları ve kızlarıyla daha ebeveyn-yönlü kararlar verdiklerini rapor etmişlerdir; öte yandan gençlerin onları daha sıcak/kabul edici olarak algıladıkları durumlarda babaların karar verme sürecine daha az dahil olduklarını rapor ettikleri belirtilmiştir. Annelerin himayede daha doğrudan dahil olmasının ebeveyn-çocuk dinamiklerini konuşmada daha çok çatışmaya yol açması olasıdır (Coltrane ve Adams 2008). Özellikle, çatışma daha fazla davranışsal otonomi için müzakere yapmakla ilgili olabilir (Goossens 2006; Laursen ve ark. 1998). Öte yandan, babalar çocuklarıyla boş zaman faaliyetlerinde daha çok zaman harcarlar (Coltrane ve Adams 2008). Daha çok davranışsal otonomi vermek olumlu baba-ergen ilişki dinamiklerini yansıtabilir.

Son olarak, genç-yönlü karar vermenin öngörülmesinde ebeveyn-ergen çiftinin cinsiyeti göz önüne alındığında, sonuçlar aile-ilişki niteliklerinin yalnızca kız çocuk sahibi aileler için önemli olduğu sonucu ortaya konulmuştur. Kız çocuklarının daha fazla genç-ergen çatışması bildirdiği yerlerde anneler daha az genç-yönlü karar verme rapor ettik. Ayrıca, kız çocuklarının baba-kız ilişkisini daha sıcak/kabul gören şekilde ifade ettiği yerlerde babalar daha genç-yönlü karar verme rapor ettikleri belirtilmiştir.

Buradan anlaşıldığı üzere Meksika kökenli aileler ergenin karar vermesi konusunda kısıtlayıcı davranmakta, bir başka deyişle ergenleri daha çok ebeveyn yönlü davranmaya yöneltmektedir, ayrıca Meksika kökenli kız çocuğu sahibi ailelerde anneler ergen yerine daha çok kendileri karar verme eğilimindedirler.

Albert and Steinberg (2011), Ergenlikte Yargılama ve Karar Verme adlı çalışmada ergenlikte yargılama ve karar verme (YKV) üzerine yapılan çalışmalarda son 10 yılda ortaya çıkan en önemli bulguları gözden geçirildiği ve gelişmekte olan bu çalışmada alanındaki olası yeni yönlere bakıldığı ifade edilmiştir. Araştırma odağındaki birbiri ile

bağlantılı üç varyantın özel önem taşımakta ve bu değerlendirmenin organize edilmesine hizmet etmektedir. İlk olarak, normatif YKV modelleri üzerine kurulu araştırma risk algısında yaş farklılıklarının çalışmasının ötesine geçmiş, ergenlik dönemi tahminlerini etkileyen faktörlerin dinamik açıklaması olmaya yönelmiştir. İkinci olarak, alanda bilgi işlemenin 2 görece bağımsız modunu tanımlayan, genel itibariyle analitik (soğuk) bir sistemi deneysel (sıcak) bir sistemle karşılaştıran algısal gelişimin çift işlemliler modlarının (duygu durumları) geniş ölçüde kabul edildiğini görmüştür. Son olarak, ergenlikte YKV'yi etkileyen sosyal, duygusal ve öz-düzenleyici faktörlere yöneltilen ilgide bir artış olmuştur. Bu odak değişimi ile ergenlikte riskli kararlar vermeye yönelik artan eğilim için ortam hazırlayabilecek yapısal ve fonksiyonel olgunlaşma biçimini tanımlayan gelişimsel sinirbilim bulgularının artan etkisini olduğu ortaya konulmuştur.

Sovet ve Metz (2013), Ebeveynlik Tarzları ve Fransız ve Koreli ergenler arasında kariyer kararlarının verilmesi adlı araştırmasında ergenlerin kariyer kararlarına yönelik ebeveynlik tarzı ilişkilerini Batılı ve Doğulu bağlamda karşılaştırılmıştır. 575 Fransız lise öğrencisi ve 613 Güney Kore lise öğrencisine algılanan ebeveynlik tarzını, kariyer kararı verme zorluklarını ve kariyer kararında öz yeterliliği değerlendiren bir anket uygulanmıştır. Koreli ergenlerin Fransız ergenlere göre daha düşük kariyer kararı öz-yeterliliği inançları ve daha fazla kariyer kararı verme zorlukları olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın sonuçları, Fransız ve Koreli gençlerden oluşan geniş bir örneğe dayalı olarak, algılanan ebeveynlik tarzlarının kariyer kararlarında öz yeterlilik ve kariyer kararı verme zorlukları ile önemli ölçüde bağlantılı olduğunu göstermiştir. Kültürler arası farklılıklar belirgindir. Fransız gençleri arasında otoriter-güvenilir ebeveynlik tarzı daha etkiliyken, Koreli gençler arasında serbestliğe yer bırakmayan ebeveynlik tarzı daha etkilidir. Bu bulgular kültürel değerler ve eğitimsel sistemler prizmasında ebeveynlik tarzlarının devam eden önemini göstermiştir, ayrıca bu çalışmanın sonuçları cinsiyet farklılıklarına da ışık tutmuştur. Hem Koreli kızlar hem de erkekler daha fazla ailevi kuralcılığı ve denetimi yaşasa da, Fransız erkeklerinin aileleri onlara daha çok otonomi verdiğinde daha iyi kariyer kararı sonuçları olmuştur ve Fransız kızlarının da onlara yakınlık ve kabul etme sağlayan ebeveynlere sahip oldukları saptanmıştır.

Yukarıdaki araştırmalardan anlaşılmaktadır ki yurt dışında karar verme stratejileri ile ilgili olarak çok farklı açılardan araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar ergenlerin de yetişkinler kadar karar verme davranışlarıyla karşı karşıya kaldığını göstermiştir. Karar verme stratejileri açısından ergenlerin de yetişkinler kadar mantıklı kararlar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmalar ebeveynlik tarzlarının kariyer kararlarında öz yetkinlik ve kariyer kararı verme zorlukları ile önemli ölçüde bağlantılı olduğunu göstermiştir. Kültürler arası farklılıklar belirgin olduğu görülmüştür.

2.9. KARAR VERMEYLE İLGİLİ YURT İÇİNDE YAPILAN ALIşMALAR

Bireylerin karar verme stratejilerini belirlemek amacı ile “Karar Stratejileri leği” geliştirilmiştir (Kuzgun, 1992). Araştırmanın geçerlik güvenirlik çalışmalarında 16-18 yaş grubundaki öğrencilerle 25-40 yaş grubundaki yetişkinlerin karar stratejileri incelenmiştir. Ergenlerle yetişkinlerin karar verme stratejileri arasında önemli bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca cinsiyet değişkeni açısından, erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla içtepisel karar verme stratejisini benimsedikleri, kız öğrencilerin ise erkek öğrencilere göre daha bağımlı karar verme stratejisi benimsedikleri ve daha az kararsızlık karar verme yaşadıkları sonucu ortaya konmuştur.

Ersever (1996), etkileşim grubu deneyiminin ve karar verme becerileri kazandırma programının niversite ğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın amacı, mantıklı karar verme konusunda verilen bir eğitimin ve etkileşim grubu yardımının, bireylerin içtepisel karar verme stilini kullanma eğilimlerini azaltmada ve mantıklı karar verme stillerini artırmada etkili olup olmadığını ortaya koymaktır. Araştırma sonuçlarına göre iki deney grubuna katılan öğrencilerin içtepisel ve mantıklı karar verme alt ölçeklerinden elde ettikleri n ve son ölçümler arasındaki farka bakılmıştır. Sonuç olarak her iki uygulamanın sonunda grup üyelerinin içtepisel karar verme eğilimlerinde azalma, mantıklı karar verme eğilimlerinde ise artma olmuştur (Yiğit, 2005: 79).

Eldeleklioğlu (1996), karar stratejileri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yaşları 19 ile 25 arasında olan gençler üzerinde bir araştırma

yapmıştır. Araştırma sonucunda, demokratik ana-baba tutumuyla mantıklı karar verme, bağımsız ana-baba tutumuyla kararsız karar verme, koruyucu ana-baba tutumuyla Kararsız ve İçtepisel karar verme, otoriter ana-baba tutumuyla Kararsız, İçtepisel ve Mantıklı Karar Verme stilleri arasında anlamlı ilişkilerin olduğunu belirtmiştir. Demokratik aile ortamına sahip gençlerin mantıklı karar ve bağımsız karar verme stilini daha çok benimsemiş olmaları, bu tür ailelerde ergenlerin kişilik gelişimine önem verilmekte olduğu, ergenlerin çocukluktan itibaren aile içi kararlara katılımlarının teşvik edildiğini göstermektedir. Bu sonuç ergenlerin kendi kararlarını vermeleri yönünde destek gördükleri, karar alabilen, problem çözebilen bireyler olarak sorumluluk almalarının sağlandığı şeklinde yorumlanabilir.

Demirbaş (1992) suçlu ve suçlu olmayan ergenlerin karar verme stratejilerini karşılaştırdığı araştırmasında; suçlu olmayan ergen grubunda bulunan kişilerin, suçlu grupta bulunanlara göre İçtepisel Karar Verme stratejisini daha çok benimsedikleri görülmüştür. Ayrıca değişik yaş grupları açısından Kararsızlık Karar Verme stratejisini diğer yaş gruplarına göre en çok 14–15 yaş grubunun kullandığı ve daha fazla İçtepisel davrandıkları bulunmuştur.

Tiryaki (1997), üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerini sınıf, cinsiyet, annelerinin ve babalarının eğitim düzeyleri ve kendine saygı düzeyleri açısından incelediği araştırmasında İçtepisel Karar Verme stratejisini kız öğrencilerin erkeklerden daha çok benimsediklerini, 1. sınıf öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme puan ortalamasının 4. sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğunu, karar verme stratejisi puan ortalamalarında anne ve babalarının eğitim düzeyinin ise anlamlı bir farka yol açmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Güçray (1998)'in yaptığı çalışmada bazı sosyo-demografik değişkenlerle, aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve atılganlığın karar verme stilleri ile olan ilişkisi toplam 800 lise öğrencisi üzerinde araştırılmıştır. Araştırmada Karar Verme Davranış Ölçeği, Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Bireylerarası Davranış Ölçeği kullanılmıştır. Karar verme stilleri ile sosyo-demografik değişkenler arasında anlamlı ilişkiler olduğunu bulunmuştur. Ayrıca uyumsal karar verme stili olan 'seçicilik stilini' sosyal destek ve atılganlığın anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur.

Bacanlı (2000) tarafından kararsızlık sorunu olan bireylerin nasıl karar verdiklerini ölçmek için Kararsızlık Ölçeği geliştirilmiştir. Karar kuramcılarının ve kararsızlık konusunu araştıran bazı araştırmacıların görüşlerine dayanarak geliştirilen ve 29 madde, iki alt ölçekten oluşan Likert tipi ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları 861 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için faktör analizi yapılmış, geçerliği için Kararsızlık Ölçeği ile Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeğinden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Güvenirlik çalışmaları; madde-toplam korelasyonları, iç tutarlık katsayıları ve ölçeğin puan değişmezliği hesaplanarak yapılmıştır. Bu çalışmalara ilişkin bulgular Kararsızlık ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermiştir.

Köse (2002), Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü (PDR) 1.sınıftaki öğrencilerin cinsiyetleri ve algıladıkları sosyoekonomik düzeyleri, psikolojik ihtiyaçlarının karar verme stratejilerinde anlamlı bir farka yol açıp açmadığını araştırmıştır. Araştırma bulgularına göre araştırmaya katılan öğrencilerin benimsedikleri karar verme stratejisi ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğrencilerin algıladıkları sosyo ekonomik düzeye göre Mantıklı Karar Verme stratejisi açısından anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Sosyoekonomik düzeyini yüksek algılayanlarla sosyoekonomik düzeyini orta algılayanların İçtepesel Karar Verme stratejisini ve Kararsızlık stratejisini benimsedikleri bulunmuştur. Öğrencilerin psikolojik gereksinimleri cinsiyet değişkeni açısından göre karşılaştırılmış, kızların şefkat gösterme ihtiyacının erkeklerden yüksek olduğu, erkeklerin ise başatlık ihtiyacının kızlardan yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin psikolojik ihtiyaçları ile algıladıkları sosyoekonomik düzeye göre, sosyoekonomik düzeyini düşük algılayanların, sosyoekonomik düzeyini orta algılayanlara göre yakınlık ihtiyacı daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Taşdelen (2002) öğretmen adaylarının karar verme stilleri (rasyonel, sezgisel, bağımlı, kaçınma, kendiliğinden-anlık) ile psikososyal özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarının psikososyal özellikleri ile karar verme stilleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Rasyonel karar verme stili öğrenim görülen bölüm, kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, problemlerle başa çıkma düzeyinin değerlendirilmesi ile bağımlı karar verme stili, sosyoekonomik düzey algısı, kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin

değerlendirilmesi, problemlerle başa çıkma düzeyi algısı ile kaçınma karar verme stili kendini algılama biçimi, çevre tarafından değerlendirme biçiminin algısı, kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, sahip olunan yenilikçi davranışın değerlendirilmesi, zeka ve yetenek açısından kendini yeterli algılama düzeyi, sorunlarla başa çıkma düzeyinin değerlendirilmesi ile kendiliğinden-anlık karar verme stili aile davranışlarının algılanması, arkadaş davranışlarının algılanması, zeka ve yetenek açısından kendini yeterli algılama düzeyi ile anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Sezgisel karar verme stili ise değişkenlerin hiçbiri ile ilişkili bulunmamıştır. Cinsiyete göre de karar verme stilleri arasında bir fark bulunmamıştır.

Köksal (2003), ergenlerin duygusal zekâları ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulgularına göre duygusal zekânın kız öğrencilerde erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğu, duygusal zekâ ile Mantıklı Karar Verme arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ve Bağımlı Karar Verme ile duygusal zekâ arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır.

Deniz (2004), üniversite öğrencilerinin karar vermede öz-saygı, karar verme stilleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin karar vermede öz-saygı puanları ile problem çözme becerileri arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca karar verme stillerinden erteleyici, dikkatli, panik, kaçınan karar verme ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır (Deniz, 2004, s.34).

Yiğit (2005) ,cinsiyet, sınıf düzeyi, anne ve babanın eğitim düzeyi, ailenin algılanan gelir düzeyi, algılanan ana baba tutumu, algılanan akademik başarı ve özsaygı düzeyinin lise öğrencilerinin karar verme davranışını ne derece yordadığını incelemiştir. Araştırma bulgularına göre özsaygı, algılanan akademik başarıdan düşük ve orta düzeyde başarılı olma, annenin lise mezunu olması ve cinsiyet mantıklı karar verme stratejisinin; özsaygı ve annenin lise mezunu olması içtepsel karar verme stratejisinin; özsaygı, cinsiyet ve algılanan gelir durumundan orta düzeyde gelire sahip olma kararsızlık stratejisinin önemli bir yordayıcısıdır. Araştırma bulgularına bakıldığında karar verme stratejilerinin en önemli yordayıcısı özsaygıdır.

Güçray (2005), ergenlerin karar verme davranışları, özgüvenleri ve algılanan problem çözme becerileri arasındaki ilişkileri incelenmiş ve özgüven ve algılanan problem çözme becerilerinin karar verme davranışlarını öngörmedeki katkılarını araştırılmıştır (karar tepkisi tarzları, karar özgüveni ve karar stresi). Aynı çalışmada cinsiyet ve okul türünün ergenlerin karar verme davranışlarında bir farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Bu amaçla, Türk liselerindeki 511 ergene (276 kız ve 235 erkek) Karar Davranışı Anketi, Özgüven Envanteri ve Problem Çözme Envanteri uygulanmıştır. Araştırmadan bulgularından karar verme davranışlarının özgüven ve problem çözme ile pozitif bir ilişki içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda, özgüven (genel, sosyal, akademik ve ev/aile) ve problem çözmenin karar verme davranışlarının öngörülmesinde önemli belirleyiciler olduğu belirtilmektedir. Cinsiyet ve okul türüne göre karar davranışlarında önemli farklar saptanmıştır.

Çoban ve Hamamcı (2006), araştırmasında farklı kontrol odağına sahip bireylerin kullandıkları karar verme stratejileri incelenmiştir. Lise son sınıf öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada öğrencilerin genel olarak içsel kontrol odağına sahip olduğu ve çoğunlukla Mantıklı Karar Verme stratejisini kullandıkları sonucu elde edilmiştir. Mantıklı Karar verme stratejisi ile kontrol odağı arasında olumsuz yönde düşük düzeyde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Kontrol odağının İçtepesel Karar Verme stratejisi ve Kararsızlık Karar Verme arasında olumlu yönde düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur. İçsel kontrol odağına sahip öğrencilerle dışsal kontrol odağına sahip öğrenciler karşılaştırılmış ve İçsel kontrol odağına sahip öğrencilerin Mantıklı Karar Verme stratejisini anlamlı bir biçimde fazla kullandıkları saptanmıştır.

Güner (2006), lise son sınıf öğrencilerinin karar stratejilerini yordayan değişkenleri (cinsiyet, akademik başarı, sosyoekonomik düzey) akılcı olmayan inanç ve kaygı durumları (sürekli ve durumluk kaygı) açısından incelemiştir. Araştırmada akılcı olmayan inanç ve durumluk kaygının lise öğrencilerinin İçtepesel Karar Verme stratejisinin yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Akılcı olmayan inanç, cinsiyet, sürekli kaygı ve sosyoekonomik düzeyin Mantıklı Karar Verme stratejisini anlamlı düzeyde yordadığı; durumluk kaygının yalnızca kararsızlık stratejisini yordadığı bulunmuştur. Bu bulgular, lise son sınıf öğrencilerinin karar stratejileri üzerinde akılcı olmayan inanç,

durumluk-sürekli kaygı, cinsiyet, sosyoekonomik düzeyin birer yordayıcısı olduğunu göstermiştir.

Bacanlı ve Sürücü (2006), ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin sınav kaygıları ve karar verme stillerini cinsiyete göre incelemişlerdir. Araştırma bulguları, bu öğrencilerin karar vermeye başa çıkmada kullandıkları karar verme stillerinin sınav kaygıları ile sınav kaygısının kuruntu ve duyusallık öğelerinin önemli yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Aynı araştırmada kız öğrencilerinin sınav kaygılarının erkek öğrencilerden anlamlı olarak daha fazla olduğu bulunmuştur. Cinsiyete göre karar stilleri bakımından uyumsuzluk ve sorumluluktan kaçma stillerini kullanmada erkeklerin lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Öz-saygı, ihtiyatlı seçicilik ve panik stillerini kullanmada da cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Akdeniz'in (2009) araştırmasında elde edilen bulgulara göre Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği'nin mesleklerle ilgili bilgi toplama ve gerçekçi plan yapma alt boyutlarında erkek öğrencilerin puan ortalamalarının, kız öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı araştırmada annesi lise mezunu olan öğrencilerin bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme puan ortalamalarının, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin bireysel ve mesleki özellikleri puan ortalamalarının, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Buradan erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre mesleklerle ilgili daha çok bilgi topladıkları ve gerçekçi planlar yaptıkları; anne ve baba eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin mesleklerle ilgili daha çok bilgi topladıkları ve daha gerçekçi planlar yaptıkları anlaşılabilir.

Kaşık'ın (2009), araştırmasında ergenlerin karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri ile algılanan sosyal destek düzeylerini, sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi ve bazı değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak ele alan bir inceleme yapılmıştır. Araştırma örnekleme 2008–2009 eğitim öğretim yılında Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi' ne devam eden 345 öğrenciyle tesadüfi küme örnekleme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgularına göre öğrencilerin karar vermede özsaygı, dikkatli, kaçınan ve erteleyici alt ölçeklerden alınan puan ortalamaları arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Ancak

öğrencilerin karar vermede panik alt ölçek puan ortalamaları değerlendirildiğinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Kız öğrencilerin panik karar verme stilini erkek öğrencilere göre daha çok kullandıkları sonucu elde edilmiştir. Öğrencilerin aileden, arkadaşlardan ve öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularından kız öğrencilerin aileden, arkadaşlardan ve öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin yetkinlik beklentisi düzeyi ve dikkatli karar verme stili arasında pozitif yönde anlamlı ilişki, yetkinlik beklentisi düzeyi ve kaçınan karar verme stili arasında negatif yönde anlamlı ilişki, yetkinlik beklentisi düzeyi ve panik karar verme stili arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya göre ergenlerin yetkinlik beklenti düzeyleri arttıkça dikkatli karar verme stilini kullanma düzeylerinin arttığı, kaçınan ve panik karar verme stilini kullanma düzeyleri ise azaldığı görülmüştür. Yetkinlik beklentisi düzeyi ile aileden, arkadaşlardan ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek arasında, anlamlı pozitif yönde bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Yetkinlik beklentisi düzeyleri ortalamasının üstünde bulunan ergenlerin aileden ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal destek düzeyleri farklılık gösterirken, öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin farklılık göstermediği belirlenmiştir. Ayrıca yetkinlik beklentisi düzeyleri ortalamasının üstünde bulunan ergenlerin daha çok karar vermede özsaygıya sahip oldukları ve dikkatli karar verdikleri; erteleyici, panik ve kaçınan karar verme alt ölçek puanlarının ise daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çolakkadioğlu (2010), Çatışma kuramına dayalı olarak geliştirilen karar verme beceri eğitimi grup uygulamalarının, ergenlerin karar verme stillerine olan etkisini incelemiştir. Araştırmadan bulgularına göre karar verme beceri eğitimi grup uygulamalarının ergenlerin karar vermede öz-saygı düzeylerini ve olumlu başa çıkma stilini kullanımını arttırdığı, olumsuz başa çıkma stillerini kullanımını ise, azalttığı ve bu etkinin uzun süreli olmadığı saptanmıştır. Araştırmanın diğer bir bulgusu kız ve erkek öğrencilerin farklı başa çıkma stillerini kullanmalarının kazanımlarında herhangi bir farklılığa neden olmadığı belirlenmesidir. Araştırmadan elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda, karar verme beceri eğitimi grup uygulamalarının dokuzuncu sınıf öğrencilerinin karar vermede öz-saygı düzeyini yükseltmede, ihtiyatlı seçici karar verme

becerisi geliştirmede ve olumsuz başa çıkma stillerini (umursamaz, panik, sorumluluktan kaçma) kullanımını azaltmada etkili olduğunu vurgulamaktadır.

Orhan (2011), Lise ğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları ile Mantıklı Karar Verme puan ortalaması arasında pozitif yönde bir ilişki saptarken, lise ğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları ile içtepesel karar verme puan ortalaması arasında, mesleki olgunluk puan ortalamaları ile bağımlı karar verme puan ortalaması ve kararsızlık puan ortalaması arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğunu ortaya koymuştur. Aynı çalışmada lise ğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları, içtepesel karar verme puan ortalamaları, bağımlı karar verme puan ortalamaları ve kararsızlık karar verme puan ortalamaları lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Diğer taraftan mantıklı-sistemantik karar verme puan ortalamaları lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığını saptamıştır. Lise ğrencilerinin, içtepesel karar verme puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşırken; mesleki olgunluk puan ortalamaları, mantıklı-sistemantik karar verme puan ortalamaları, bağımlı karar verme puan ortalamaları ile kararsızlık puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir fark elde edilmediğini ifade etmiştir. Okul türü ve sınıf düzeyinin lise ğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Ayrıca okul türü ve sınıf düzeyinin lise ğrencilerinin Mantıklı-Sistemantik Karar Verme, İçtepesel Karar Verme, Bağımlı Karar Verme ve Kararsızlık Karar Verme puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Yılmaz (2011), 7.ve 8.sınıf ğrencilerinin karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri ile algılanan ana baba tutumlarını incelemiş, araştırma sonucunda öğrencilerin benlik saygısı ile karar vermede özsaygı ve karar vermede panik yaklaşım arasında anlamlı bir ilişki saptamıştır. Dikkatli karar verme ve karar vermede erteleyici yaklaşım ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır. Öğrencilerin utangaçlık ile karar vermede özsaygı ve dikkatli karar verme konusunda negatif yönde bir ilişki ortaya koymuş kaçıngan karar verme, karar vermede erteleyici yaklaşım ve karar vermede panik yaklaşım arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Aynı araştırmada genel olarak utangaçlık ve benlik saygısının karar vermede özsaygı, dikkatli karar verme, kaçıngan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme üzerinde

anlamli olduğu ortaya çıkmıştır. Karar vermede ve bütün alt boyutlarında ise açıklayıcı gücün utangaçlık olduğu sonucuna ulaşıldığını belirtmektedir. Karar vermede özsaygı puan ortalamaları ile düşük ve yüksek utangaçlık düzeylerine açısından öğrencilerin utangaçlık düzeyleri düştükçe karar vermede özsaygı puan ortalamaları arttığını ifade etmektedir. Aynı durumun dikkatli karar vermede de geçerli olduğunu ancak kaçıngan, erteleyici ve panik karar verme durumlarında öğrencilerin utangaçlık düzeyi düştükçe kaçıngan, erteleyici ve panik karar verme düzeylerinin de düştüğünü belirtmiştir. Karar vermede özsaygı puanları benlik saygısı düşük olan öğrencilerde özsaygı puan düştüğünü, yüksek olan öğrencilerde de yükseldiği tespit saptamıştır. Kaçıngan karar verme alt boyutunda ise benlik saygısı yükseldiğinde kaçıngan karar verme davranışının düştüğünü benlik saygısı yüksek öğrencilerde kaçıngan karar verme durumlarında düşüş gözlendiğini; karar vermenin diğer alt boyutları olan dikkatli karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar vermede anlamlı bir fark ortaya çıkmadığını dile getirmiştir.

Karaca (2013), mesleki karar verme olgusu kapsamında bireylerin yaşadığın zorluğun İzmir’de lisans öğrenimi gören ve Bilgisayar ve ğretim Teknolojileri ğretmenliği programında okuyan öğrenciler üzerinde hangi değişkenlere göre farklılık gösterdiğini incelediği bu araştırmada tarama metodu uygulanmıştır. Kesitsel tarama (cross-sectional survey) metodu ile yapılan bu araştırmada veriler, orjinali, Gati, Krauzs ve Osipow (1996) tarafından hazırlanan, Türkçe sürümü Kesici, Hamarta ve Arslan (2007) tarafından uyarlanan Mesleki Karar Verme Zorlukları leği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın katılımcıları 2012–2013 eğitim ğretim yılı bahar döneminde Dokuz Eylül niversitesi ve Ege Üniversitesi BTE bölümlerinin 1. 2. 3. ve 4. Sınıflarında ğrenim görmekte olan 275 lisans öğrencisinden oluşmuştur. Araştırmanın sonucunda, BTE ğrencilerinin bir meslek seçerken yüksek seviyede genel kararsızlık yaşadıkları ve fonksiyonel olmayan inanca sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca niversite eğitimi süresince öğrencilerin mesleki rehberlik ihtiyaı duyduğu grlmştir. Bu ihtiyaın ve dışsal çatışmaların öğrencinin mesleki karar verme konusunda yaşadıkları zorlanmayı ortaya çıkaran bir çok faktörü yakından ilgilendirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tatlılıoğlu (2014), Bu araştırmada, niversite ğrencilerinin karar vermede öz-saygı düzeyleri (düşük, orta, yüksek) ile karar verme stilleri (dikkatli, kaçıngan, erteleyici, panik) alt boyutları arasındaki ilişki, “cinsiyet, sınıf düzeyi, niversiteye giriş puan türü,

yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yer, aile geliri, aile yapısı ve anne-baba tutumu” değişkenlerine göre incelenmiştir.

Karar verme stratejileri ile yurt içinde araştırmalar incelendiğinde araştırmalarda cinsiyet, sınıf düzeyi, anne baba eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi, anne baba tutumları, sosyoekonomik düzey, kendine saygı psikolojik ihtiyaçlar, psikososyal özellikler, problem çözme becerisi, duygusal zekâ, özsaygı, anne baba eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi, algılanan akademik başarı, kontrol odağı, akılcı olmayan inanç, kaygı durumları, sınav kaygısı, gibi değişkenlerin dikkate alındığı görülmektedir. Araştırmalar, ilköğretim 8.sınıf, lise ve üniversite öğrencileri ile yöneticilerle yürütülmüştür. Araştırma bulguları farklı örneklemelerde farklı sonuçları göstermektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin elde edildiği evren ve örneklem, verilerin toplanmasında kullanılan araçlara ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırmada, lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Ölçeğinden aldıkları puanların bazı değişkenler açısından farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle betimsel yöntemle yapılmış bir tarama çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni karar verme stratejileri, bağımsız değişkenleri ise, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi ve ailenin alınan kararları destekleyip desteklemediği gibi değişkenlerdir.

Geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarına “tarama modelleri” denir. Tarama modelleri, araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesnenin, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışıldığı araştırma modelleridir (Karasar, 2013).

3.2. EVREN ÖRNEKLEM

Araştırma olanaklarının daha rahat olması, zaman kaybı yaşanmaması, mali açıdan daha ekonomik olması ve ulaşım kolaylıklarının olması nedeniyle araştırmanın genel evrenini 2013–2014 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Yenimahalle Merkez ilçesinde bulunan Anadolu Liseleri ve Mesleki ve Teknik Liselerin 9, 10 ve 11. sınıflarına devam etmekte olan öğrenciler oluşturmuştur. Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Birimi’nden alınan öğrenci sayılarını gösterir veriler Tablo.1’de verilmiştir. Yenimahalle’de Merkez ilçesinde bulunan 23 Genel Resmî Lisede bulunan öğrenci sayısı 18.253’tür. 24 Mesleki ve Teknik Lisede bulunan öğrenci sayısı 22.281’dir. Toplam olarak 40.534 öğrenci bulunmaktadır. Evrendeki öğrenci sayısını tespit edebilmek amacıyla, Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Birimi’nden alınan

öğrenci sayılarını gösterir veriler Tablo.1’de verilmiştir. Bu araştırmada Özel okullar kapsam dışında bırakılmıştır. Yenimahalle’de ilçe düzeyinde genel liseler Anadolu Lisesi’ne dönüştürüldüğü için örnekleme genel lise bulunmamaktadır. Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Tablosunda Anadolu Liseleri Genel Resmi Lise kategorisinde yer almaktadır. Mesleki ve Teknik Lisesi okul türü kendi içinde birçok farklı dallara ayrılmaktadır. Bu lise türlerinden Endüstri Meslek, Kız Meslek, İmam Hatip, Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinin, Meslek Lisesinin örneklem grubunu temsil etmesine karar verilmiştir.

Tablo 1

Ankara Yenimahalle İlçe Merkezi’nde Bulunan Anadolu Liseleri ve Meslek Liselerine Devam Eden Öğrenci Frekansları ve Yüzdeleri

Okul Türü	N	%
Anadolu Lisesi	18.253	45
Meslek Lisesi	22.281	55
Toplam	40.534	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmanın evrenini oluşturan tüm lise öğrencilerinin 40.534 olduğu görülmektedir. Bunun %55’ini (22.281 kişi) Meslek Lisesi grubu oluştururken, % 45’ini (18.253 kişi) Anadolu Lisesi oluşturmaktadır.

Örneklem grubunu ise 2013-2014 Eğitim Öğretim yılında Ankara Yenimahalle ilçesinde uygun örnekleme yöntemi ile seçilen yedi farklı ortaöğretim okul türünde lise 9, 10 ve 11. sınıfa devam eden 521 kız, 414 erkek olmak toplam 935 öğrenci oluşturmuştur. Büyüköztürk’ün (2013) Uygun/Kazara Örnekleme (Convenience/ Incidental Sampling) olarak belirttiği bu örnekleme yönteminde; zaman, para ve işgücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesi söz konusu olmaktadır. Ayrıca (Şimşek ve Yıldırım, 2013), tarafından *Kolay Ulaşılabilir Durum Örnekleme* biçiminde adlandırılan bu örnekleme yöntemi araştırmacıya hız ve pratiklik kazandırmaktadır. Çünkü bu yöntemde araştırmacı, yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçmektedir.

Araştırmada örneklem büyüklüğü belirlenirken Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004)' in $p=0.05$ için Örneklem Büyüklükleri tablosunda “ ± 0.05 ” örnekleme hatasına göre ($p=0.5$; $q=0.5$), 383 kişilik bir örneklem grubu 100000 kişilik bir evreni temsil edebilir niteliktedir. Ancak bu araştırmada Örneklem sayısının belirlenmesinde normal dağılım elde edebilmek için uygulanacak ölçek maddesi sayısının 10 veya 15 katı olması kriteri gereğince, (Tabachnick ve Fidell,1996), örneklem sayının ulaşılabilirlik, ergonomiklik ve uygulanabilirlik kriterleri ön planda tutulmuştur. Buna göre örneklem büyüklüğünün artırılması için uygulamada 1069 lise öğrencisine ulaşılmıştır; ancak formları eksiksiz ve doğru olarak dolduran 935 lise öğrencisinin yanıtları araştırmaya dahil edilmiştir. Üniversite sınavına hazırlık çalışmalarından dolayı yoğun oldukları, verilerin toplanmasının güç olacağı ve sınav kaygısının da eklenebileceği düşüncesi ile liselerin 12. sınıfları araştırmanın kapsamı dışında tutulmuşlardır.

Tablo 2

Yenimahalle Lise Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları

	N	%
Erkek	21986	54
Kız	18548	46

Tablo 2 incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre evrenin % 54'ünü (21986 kişi) erkek öğrencilerin; % 46'sını (18548 kişi) kız öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir

Tablo 3**Örnekleme Yer Alan Okullardaki Lise Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımları ve Yüzdeleri**

Liseler	Kız	Erkek	Toplam	%
Atatürk Anadolu Lisesi	541	400	941	16.
Batıkent Anadolu Kız Meslek ve Kız Meslek Lisesi	913	—	913	15
Demetevler İmam Hatip Lisesi	895	662	1557	26
M. Azmi Doğan Anadolu Lisesi	253	184	577	10
TVF Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi	78	102	180	03
Yakacık Anadolu Lisesi	277	299	576	10
Yenimahalle Anadolu Teknik Lisesi Anadolu Meslek Lisesi, Teknik Lise ve EML	70	1127	1197	20
Toplam	2957	2774	5731	100

Tablo 3 incelendiğinde Atatürk Anadolu Lisesi'nin 941 öğrenci ile örneklemin %16'sını, Batıkent Anadolu Kız Meslek ve Kız Meslek Lisesi'nin 913 öğrenci ile örneklemin %15'ini, Demetevler İmam Hatip Lisesi'nin 1557 öğrenci ile örneklemin %26'sını, M. Azmi Doğan Anadolu Lisesi'nin 577 öğrenci ile örneklemin %10'unu, TVF Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi'nin 180 öğrenci ile örneklemin % 03'ünü, Yakacık Anadolu Lisesi'nin 576 öğrenci ile örneklemin % 10'unu, Yenimahalle Anadolu Teknik Lisesi Anadolu Meslek Lisesi, Teknik Lise ve EML 1197 öğrenci ile örneklemin % 20'sini oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 4**Örnekleme Yer Alan Lise Öğrencilerinin Cinsiyet Dağılımına Göre Sayısı**

Lise	Kız	Erkek	Toplam	%
a-Atatürk Anadolu Lisesi	81	66	147	15,72
b-M. Azmi Doğan Anadolu Lisesi	90	58	148	15,82
g- Yakacık Anadolu Lisesi	58	68	126	13,47
c-Anadolu Meslek Lisesi, Teknik Lise ve EML	6	119	125	13,36
d-Batıkent Anadolu Kız Meslek ve Kız Meslek Lisesi	136	—	136	14,54
e-Demetevler İmam Hatip Lisesi	86	50	136	14,54
f-TVF Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi	64	53	117	12,51
Toplam	521	414	935	100
	%55,7	%44,3		100

Tablo 4'ün incelenmesinden anlaşılacağı gibi, örnekleme dahil edilen öğrencilerin okullara göre cinsiyet değişkenlerine dağılımı şöyledir: Atatürk Anadolu Lisesi'nden 81 kız, 66 erkek toplam 147 öğrenci (%15,72) ; M. Azmi Doğan Anadolu Lisesi'nden 90 kız, 58 erkek toplam 148 öğrenci (%15,82); Yakacık Anadolu Lisesi'nden 58 kız, 68 erkek toplam 126 öğrenci (13,47); Anadolu Meslek Lisesi, Teknik Lise ve EML'nden 6 kız, 119 erkek toplam 125 öğrenci (%13,36); Batıkent Anadolu Kız Meslek ve Kız Meslek Lisesi'nden 136 kız öğrenci (%14,54); Demetevler İmam Hatip Lisesi 86 kız, 50 erkek toplam 136 öğrenci (%14,54); TVF Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi 64 kız, 53 erkek toplam 117 öğrenci (%12,51) örnekleme yer almıştır. Örnekleme'deki bütün kız öğrencilerin sayısı 521 (%55,7), erkek öğrencilerin sayısı 414'tür (%44,3).

Tablo 5

Örnekleme Yer Alan Lise Öğrencilerinin, Cinsiyet ve Sınıf Dağılımına Göre Örneklem İçindeki Oranı

Okul türü	Cinsiyet		Sınıf			Örnekleme Oranı	
	K	E	9	10	11	N	%
Anadolu Lisesi	229	192	164	136	121	421	45
Meslek Lisesi	292	222	173	160	181	514	55
Toplam	521	414	337	296	302	935	100
%	56	44	36	32	32	100	

Tablo 5'in incelenmesinden anlaşılacağı gibi, örnekleme dahil edilen öğrencilerin cinsiyet ve sınıf değişkenlerine dağılımı şöyledir: Anadolu Lisesi öğrencilerinin 229'u kız, 192'si erkektir; 164'ü 9. sınıfa, 136'sı 10. sınıfa, 121'i 11.sınıfa devam etmektedir. Meslek Lisesi öğrencilerinin 292'si 'i kız, 222'si erkektir; 173'ü 9. sınıfa, 160'ı 10. sınıfa,181'i 11.sınıfa devam etmektedir. Toplamda örnekleme oluşturan 935 öğrencinin 521'i (% 56) kız ve 414'ü (%44) erkektir. Bu öğrencilerin 421'i (% 45) Anadolu lisesine, 514'ü (% 55) Meslek lisesine devam etmektedir. Bunlardan 337'si (% 36) 9. sınıf, 296'sı (% 32) 10.sınıf, 302'si (% 32) 11. sınıf öğrencisidir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada Ergenlerin karar verme stratejilerini belirlemek amacıyla Bacanlı ve Kuzgun, (2005) tarafından geliştirilen "Karar Stratejileri Ölçeği" ve belirlenen bazı değişkenlere ilişkin verileri toplamak için de araştırmacı tarafından oluşturulacak bir "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Veri toplama araçlarına ilişkin ayrıntılı bilgiler aşağıda yer almaktadır.

3. 3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan ergenlerde aranan bazı özelliklerin saptanması için oluşan bir bilgi formu hazırlanmıştır. Bu formun ergenlerin cinsiyetini, sınıf düzeyi

anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile gelir durumu, ailenin alınan kararları destekleyip desteklemediği gibi soruları içermesi düşünülmüştür.

3.3.2. Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ)

Öğrencilerin karar verme biçimlerinin belirlenmesi, etkili karar verme becerilerinin öğretilmesi çalışmalarından önce çalışmaların planlanmasında ihtiyaç duyulan bir adımdır. Bu gereksinimi karşılamak amacıyla Kuzgun tarafından Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ) geliştirilmiştir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005).

Ölçekte karar verme tiplerinin şu boyutları belirlenirken; seçenekleri incelerken sistematik ve ayrıntılı inceleme yapma ya da birdenbire karar verme, karar verirken kendi isteklerine ya da başkalarının önerilerine öncelik verme, bir karar verdikten sonra değiştirmeme ya da kararı sık sık değiştirme gibi özellikler esas alınmıştır (Bacanlı ve Kuzgun, 2005).

Bu ölçekle ölçülen karar stratejileri şunlardır:

1. İçtepisel Davranma: Seçenekler üzerinde yeterince düşünmeden, içten geldiği gibi davranma,
2. Mantıksal-Sistematik Davranma: Mantıklı karar verme; seçenekler hakkında bilgi toplama, her seçeneğin avantaj ve dezavantajlarını tartma,
3. Bağımlılık: Kararlarını sürekli olarak başkalarına sorarak alma,
4. Verdiği kararları sık sık değiştirme.

Karar Stratejileri Ölçeğinin faktör analizi çalışmaları sonucunda, içtepisel, mantıklı, bağımsız karar verme ve kararsızlık olmak üzere dört faktör belirlenmiştir. Likert tip ve beş dereceli 40 maddeden oluşan ölçeğin alt ölçeklerinde 10'ar madde bulunmaktadır. Ölçeği yanıtlayandan, her maddeyi okuyup, kendisi hiç o durumu yaşamıyorsa A (Hiçbir zaman), bazen yaşıyorsa B (Ara sıra), genelde yaşıyorsa C (Sıklıkla), hemen hemen her zaman yaşıyorsa D (Her zaman) seçeneğini işaretlemesi istenmektedir.

3.3. 3. Karar Stratejileri Ölçeği'nin Puanlaması

Tablo 6

Karar Stratejileri Ölçeği'nin Puanlaması

Yanıtlar	Puanlar
A- Hiçbir zaman	1
B- Ara sıra	2
C-Sıklıkla	3
D- Her zaman	4

Karar Stratejileri Ölçeğindeki sorulara kişi A) Hiçbir zaman, B) Ara sıra, C) Sıklıkla ve D) Her zaman yanıtlarını verebilir. Puanlama işleminde A yanıtına (-1-), B yanıtına (-2-), C yanıtına (-3-) ve D yanıtına (-4-) puan verilecektir.

Alt ölçekleri oluşturan maddelerin numaraları tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7

Karar Stratejileri Ölçeği'nin Alt Ölçeklerinin Soru Dağılımı

Mantıklı/ SistematiK Karar Verme Birimini Ölçen Maddeler	2, 3, 6, 9, 27, 29, 33, 34, 38,40
İçtePisel Karar Verme Birimini Ölçen Maddeler	1, 11, 15, 17, 18, 21,26, 28, 32, 35
Bağımlı Karar Verme Birimini Ölçen Maddeler	4, 10, 12, 14, 19, 22, 25, 30, 31, 37
Kararsızlık karar Verme Birimini Ölçen Maddeler	5, 7, 8, 13, 16, 20, 23, 24, 36, 39

Cevapların puanlanması Tablo 7'deki sıra ile 1 ile 4 arasında yapılmaktadır. Sadece 10, 19, 22, 25, 30 ve 31.maddeler tersten puanlanmaktadır. Böylelikle, yanıtlayıcının her alt ölçekten alabileceği en düşük puan 10 ve en yüksek puan 40'tır. Yanıtlayıcının alt ölçeklerde aldığı puanın artması o alt ölçeye ilişkin karar verme stilini benimsediğine işaret etmektedir (Kuzgun ve Bacanlı, 2012).

3.3.4. Karar Stratejileri Ölçeği'nin Güvenirliği

Araştırma kapsamında Bacanlı ve Kuzgun (2005) tarafından geliştirilen Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ) kullanılmıştır. Karar Stratejileri Ölçeği, bir grup lise öğrencisine iki kez uygulanarak, aracın test-tekrar test güvenirliliğine bakılmıştır. Bu incelemeye göre, ölçeğin test-tekrar test yöntemiyle belirlenen korelasyon katsayıları; İçtepesel Karar Verme Alt Ölçeği için .81, Mantıklı Karar Verme Alt Ölçeği için .80, Bağımlı Karar Verme Alt Ölçeği için .52 ve Kararsızlık Alt Ölçeği için .86 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin, hesaplanan Cronbach Alpha değerleri; İçtepesel Karar Verme Alt Ölçeği için .74, Mantıklı Karar Verme Alt Ölçeği için .72, Bağımlı Karar Verme Alt Ölçeği için .55 ve Kararsızlık Alt Ölçeği için .70 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmacı tarafından Karar Stratejileri Ölçeği iki hafta ara ile 32 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test yöntemiyle korelasyon katsayıları belirlenmiştir. Elde edilen test-tekrar test güvenirlilik katsayıları ise Mantıklı/Sistematik Karar Verme alt ölçeği için .69; İçtepesel Karar Verme alt ölçeği için .58, Bağımlı Karar verme alt ölçeği için .77 ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeği için ise .77 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma da kullanılan ölçek güvenirlilikleri Cronbach's Alpha değerleri ise Tablo 8'de verilmiştir.

Araştırmacı tarafından örneklem üzerinde yapılan ölçümlerde ölçeğin tümünün güvenirlilik katsayısı hesaplanmış ve Cronbach-Alpha katsayısı .70 bulunmuştur. Ölçek için elde edilen Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları Mantıklı /Sistematik Karar Verme alt ölçeği için .68, İçtepesel Karar Verme alt ölçeği için .68, Bağımlı Karar Verme alt ölçeği için .50 ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeği için ise .71 olarak hesaplanmıştır.

Karar Stratejileri Ölçeğinin bu araştırmadaki korelasyon katsayıları tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

Karar Stratejileri Ölçeği'nin Bu Araştırmadaki Güvenirlik Korelasyon Katsayıları

	Test-Tekrar Test	Cronbach's Alpha Araştırmanın Tümü İçin
Mantıklı/Sistematik Karar Verme	.68	.69
İçtepisel Karar Verme	.68	.58
Bağımlı Karar Verme	.50	.77
Kararsızlık Karar Verme	.71	.77

3.3. 5. Karar Stratejileri Ölçeği'nin Geçerliliği

Karar Stratejileri Ölçeği'nin geçerliliğini sınamak için, araç, karar stratejileri bakımından aralarında fark olduğu öngörülen gruplara uygulanmış ve bu ölçeğin gruplar arasındaki ayırt ediciliğine bakılmıştır. Bu amaçla, araç, lise öğrencilerine uygulanarak karar stratejileri yönünden cinsiyetler arasındaki farka, yetişkinlere uygulanarak gençlerle yetişkinler arasındaki farka ve sık sık karar verme durumlarıyla karşılaşan doktorlara, hukukçulara, subaylara ve tiyatro sanatçılarına uygulanarak bu gruplar arasındaki farklara bakılmış ve aracın bu grupları beklenen yönde ayırt ettiği görülmüştür. Karar Stratejileri Ölçeği'nin güvenirlik ve geçerlik çalışmaları sonucunda, aracın, rehberlik alanında kullanılabilecek niteliklere sahip olduğu görülmektedir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005).

Araştırma kapsamında Karar Stratejileri Ölçeği'nin lise öğrencilerine uygulanması sırasında; Kararsızlık karar Verme alt ölçeğinin 13. maddesinin “Mektuplarınızı postaya vermeden önce birkaç defa okuyup yazdıklarınızı değiştirir misiniz?” öğrenciler tarafından boş bırakıldığı ya da anlaşılmadığı saptanmıştır. Öğrencilere nedeni sorulduğunda; hiç mektup yazmadıkları, yalnızca elektronik ortamda mesaj yazdıkları yanıtı alınmıştır. Ayrıca verilerin girişi sırasında 13. maddenin yanıtlanmaması veri kaybına neden olmuştur. Araştırmacıya göre bu maddenin “Mesajlarınızı göndermeden önce birkaç kez okuyup yazdıklarınızı değiştirir misiniz?” biçiminde güncellenmesi gerektiği öngörülmektedir.

3.3.6. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulamaları, belirlenen okullarda araştırmacı tarafından 2013–2014 Öğretim yılı Bahar Döneminin Mayıs-Haziran aylarında yapılmıştır.

Uygulama için, Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli onay (Ek-1) alındıktan ve Etik Kurul onayı alındıktan sonra örneklem kapsamına alınan okullarda yaklaşık 2 ay içinde ölçme araçları uygulanmıştır.

Uygulamalar, ders saati içinde okul yönetimlerinden izin alınarak, sınıflarda yapılmıştır. Uygulama yapılmadan önce öğrencilere araştırmanın amacı hakkında kısaca bilgi verilmiş ve araçları içten ve samimi doldurmaları istenmiştir. Uygulamalar bir sınıf için yaklaşık 50 dakika kadar sürede tamamlanmıştır. Ölçme aracını çok kısa sürede teslim eden öğrencilerin tespiti işaretleme yoluyla belirlenerek verilerin SPSS ortamına girişi sırasında veri kaybı olarak değerlendirilmiştir.

Verilerin 134 tanesi (boş bırakılan madde olması, belli sistematiğe şıkların işaretlenmiş olması, tamamına yakınında her soruda aynı şıkkın işaretlenmesi vb. nedenlerle) iptal edilmiş ve analiz kapsamı dışında tutulmuştur.

Uygulamalar önceden belirlenen gün, saat ve sınıfta araştırmacı tarafından yapılmıştır. Uygulamaya başlamadan önce lise öğrencilerine araştırmanın amacı ve veri toplama araçlarının yanıtlanmasına yönelik yönerge açıklanarak; öğrencilerin uygulamayla ilgili soruları yanıtlanmıştır.

Öğrencilerin kendilerini oldukları gibi yansıtma amaçlandığından anket kâğıtlarına isim soy isimlerini yazmanın gerekli olmadığı belirtilmiş, sonuçların bireysel değil toplu olarak değerlendirileceği özellikle vurgulanmıştır.

3.3.7. Verilerin Çözümlemesi

Toplanan veriler SPSS 15.00 veri analizi paket programıyla analiz edilmiştir. Örneklem normal dağılımı sağlamaması nedeniyle non-parametrik testler kullanılmıştır. Gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağını tespit etmek için ikili gruplarda Mann Whitney U; çoklu gruplarda ise Kruskal Wallis-H test tekniklerinden yararlanılmıştır. Cinsiyet değişkeni açısından normal dağılım gösterme durumu

Kolmogorov Smirnov testi ile belirlenmiştir. İstatistiklerin anlamlılığı için hata düzeyi olarak $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

3.3.8. Örneklem Grubuna Ait Demografik Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler

Bu bölümde, örnekleme oluşturan öğrencilerden kişisel bilgiler formu aracılığı ile elde edilen cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi, ailenin alınan kararları destekleyip desteklememe durumu gibi örneklem grubunun genel yapısı ve demografik özelliklerini tanıttıcı bağımsız değişkenlerin frekans ve yüzde değerleri tablolar halinde ifade edilmiştir.

Örnekleme oluşturan lise öğrencilerinin cinsiyetlerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 9’da sunulmuştur:

Tablo 9

Lise Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Cinsiyet	N	%
Kız	521	55,7
Erkek	414	44,3
Toplam	935	100

Tablo 9’da görüldüğü gibi örneklem grubu % 55.7’si kız (521 kişi), % 44.3’ü erkek (414 kişi) olmak üzere toplam 935 lise öğrencisinden oluşmaktadır.

Örnekleme oluşturan lise öğrencilerinin sınıf düzeylerine ilişkin sayı ve yüzde değerleri Tablo 10’da sunulmuştur:

Tablo 10

Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Sınıf Düzeyi	N	%
9. sınıf	337	36,0
10. sınıf	296	31,7
11. sınıf	302	32,3
Toplam	935	100,0

Tablo 10’da görüldüğü gibi lise öğrencilerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi incelendiğinde ise 9.sınıfa devam eden öğrenci sayısı 337 olup toplam öğrenci sayısının % 36’sını oluşturmaktadır. 10. sınıfa devam eden öğrenci sayısı 296 olup toplam öğrenci sayısının % 31,7’sini oluşturmaktadır. 11. sınıfa devam eden öğrenci sayısı 302 olup toplam öğrenci sayısının % 32,3’ünü oluşturmaktadır.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin anne eğitim durumu ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 11’de sunulmuştur:

Tablo 11

Lise Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Anne Eğitim Düzeyi	N	%
Okur-Yazar Değil	24	2,6
Okur-Yazar	25	2,7
İlköğretim	333	35,6
Lise	325	34,8
Üniversite	193	20,6
Yüksek Lisans/Doktora	35	3,7
Toplam	935	100,0

Tablo 11’de lise öğrencilerinin anne eğitim düzeyi incelendiğinde annelerin 24’ünün (%2.6) okur-yazar olmadığı, 25’inin (%2.7) okur-yazar, 333’ünün (%35.6) ilköğretim mezunu, 325’inin (%34.8) lise mezunu, 193’ünün (%20.6) üniversite mezunu 35’inin (%3.7) ise yüksek lisans ve doktora mezunu oldukları görülmektedir.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin baba eğitim düzeyine ilişkin sayı ve yüzde değerleri Tablo 12’de sunulmuştur:

Tablo 12

Lise Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Baba Eğitim Düzeyi	N	%
Okur-Yazar Değil	6	,6
Okur-Yazar	19	2,0
İlköğretim	236	25,2
Lise	327	35,0
Üniversite	279	29,8
Yüksek Lisans/Doktora	68	7,3
Toplam	935	100,0

Tablo 12’de baba eğitim düzeyi incelendiğinde babaların 6’sının (% 0,6) okur-yazar olmadığı, 19’unun (% 2,0) okur-yazar, 236’sının (% 25,2) ilköğretim, 327’sinin (% 35,0), 279’unun (% 29,8), 68’inin (% 7,3) ise yüksek lisans/doktora mezunu olduğu görülmektedir.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin ailenin gelir düzeyine ilişkin sayı ve yüzde değerleri Tablo13’te sunulmuştur:

Tablo 13

Ailenin Gelir Düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Ailenin Gelir Düzeyi	N	%
Düşük	61	6,5
Orta	788	84,3
Yüksek	86	9,2
Toplam	935	100,0

Tablo 13' te aile gelir düzeyi incelendiğinde ailelerin 61'inin (% 6,5) düşük, 788'inin (% 84,3) orta, 86'sının (% 9,2) yüksek gelir düzeyine sahip oldukları görülmüştür.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin ailenin alınan kararları destekleyip desteklemediğine ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14

Aile Kararları Desteklemekte midir? Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Aile Kararları Destekler mi?	N	%
Evet	822	87,9
Hayır	113	12,1
Toplam	935	100,0

Tablo 14 incelendiğinde ailelerin 822'sinin (%87,9) liseli ergenlerin aldıkları kararları desteklediği; 113'ünün (%12,1) ise liseli ergenlerin aldıkları kararları desteklemediği görülmektedir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma kapsamında incelenen bu demografik değişkenlere göre lise öğrencilerinin karar verme stratejilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ancak analizler gerçekleştirilmeden önce veri setinin bu değişkenlere göre normal bir dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile test edilmiştir. Normal dağılım koşulu sağlanmadığı için non-parametrik testler kullanılmıştır. Buna ek olarak ilgili değişkenlerde kişi sayısının 30'dan küçük olduğu durumlarda yine grupların karşılaştırılmasında non-parametrik testlere başvurulmuştur. Büyüköztürk'e (2008) göre katılımcı sayısının 30'dan küçük olması durumunda ($n < 30$) parametrik testler yerine non-parametrik testler tercih edilmelidir.

4.1.Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgular

Örneklemi oluşturan lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15

Karar Verme Stratejileri Ölçeği Alt Ölçeklerine İlişkin Betimsel Bulgular

Alt Ölçekler	N	Min.	Maks.	\bar{X}	Ss
M/SKV	935	11,00	40,00	26,13	4,78
İTKV	935	10,00	40,00	23,26	4,83
BKV	935	11,00	34,00	22,76	3,67
K.sızlık	935	10,00	40,00	22,00	4,89
Toplam	935				

M/SKV= Mantıklı-Sistemik Karar Verme, İTKV=İçtepesel Karar Verme, BKV=Bağımlı Karar Verme, K.sızlık=Kararsızlık

Tablo 15 incelendiğinde lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejiler Ölçeği alt ölçeklerinin ortalamaları şöyle bulunmuştur: Mantıklı-Sistemik Karar Verme alt

ölçeğinden alınan puanların ortalaması $\bar{X}=26,13$, standart sapması (Ss) 4,78'dir. İçtepesel Karar Verme Stratejisi alt ölçeği puanlarının ortalaması $\bar{X}=23,26$, standart sapması (Ss) 4,83'tür. Bağımlı Karar Verme Stratejisi alt ölçek puan ortalaması $\bar{X}=22,76$, standart sapması (Ss) 3,67 ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçek puan ortalaması $\bar{X}=22,00$, standart sapması ise (Ss) 4,89'dur. Elde edilen bu verilere dayalı olarak alt ölçek puan ortalamaları ve standart sapma değerleri bakımından Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt ölçeğinin ortalamasının en yüksek değerde olduğu, diğer üç alt ölçeğin ortalamalarının birbirlerine yakın değerlerde olduğu görülmüştür.

Tabloda 15'te görüldüğü gibi, öğrencilerin en yüksek puan ortalamasını Mantıklı/Sistemik Karar Verme stratejisinden ($\bar{X}=26,13$); en düşük ortalamayı ise Kararsız Karar Verme stratejisinden ($\bar{X}=22,00$) aldıkları anlaşılmaktadır.

Örneklem genelinde en yüksek ortalamanın Mantıklı-Sistemik Karar Verme stratejisi olduğu yani öğrencilerin en çok Mantıklı-Sistemik Karar Verme stratejisini benimsedikleri görülmektedir. Daha sonra sırasıyla İçtepesel Karar Verme, Bağımlı Karar Verme ve Kararsızlık Karar Verme stratejilerini benimsedikleri görülmektedir.

4.2. Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

Örnekleme oluşturan lise öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre normallik testi sonuçları Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16

Lise Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Normallik Testi Sonuçları
(Kolmogorov-Smirnov testi)

Cinsiyet		M/SKV	İTKV	BKV	K.sızlık
Kız öğrenci	N	521	521	521	521
	Z	1,439	1,793	1,740	1,911
	P	,032	,003	,005	,001
Erkek öğrenci	N	414	414	414	414
	Z	1,864	1,796	1,889	1,672
	P	,002	,003	,002	,007

M/SKV= Mantıklı-Sistemik Karar Verme, İTKV=İçtepesel Karar Verme, BKV=Bağımlı Karar Verme, K.sızlık=Kararsızlık

Lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Ölçeği'nin alt ölçeklerinden elde edilen puanların cinsiyet değişkeni açısından normal dağılım gösterme durumu Kolmogorov Smirnov testi ile belirlenmiş ve sonuçlar Tablo 16'da sunulmuştur. Lise öğrencilerinin elde edilen Z değerleri cinsiyetlerine göre Mantıklı-Sistemik Karar Verme alt ölçeği kız öğrenciler için $Z=1,439$; $p=,032<.05$; erkek öğrenciler için $Z=1,864$; $p=,002<.05$; İçtepesel Karar Verme Alt Ölçeği kız öğrenciler için $Z=1,793$; $p=,003<.05$, erkek öğrenciler için $Z=1,796$; $p=,003<.05$, Bağımlı Karar Verme alt ölçeği kız öğrenciler için $Z=1,740$; $p=,005<.05$, erkek öğrenciler için $Z=1,889$; $p=,002<.05$ ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeği ise kız öğrenciler için $Z=1,911$; $p=,001<.05$, erkek öğrenciler için $Z=1,672$; $p=,007<.05$ olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu değerler Karar Verme Stratejileri Ölçeği'nden alınan puanların cinsiyet değişkeni açısından normal bir dağılıma sahip olmadığını göstermektedir. Bu nedenle Karar Verme Stratejileri Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırılmasında non-parametrik testlerden Mann Whitney U testi kullanılmış ve sonuçlar aşağıda tabloda özetlenmiştir.

Örnekleme oluşturan lise öğrencilerinin cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırılmasına ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17

Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Ölçeği Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Alt Ölçekler	Cinsiyet	N	SO	Sıra Toplamı	U	Z	P
M/SKV	Kız öğrenci	521	489,26	254906,00	96769,000	1,439	,007*
	Erkek öğrenci	414	441,24	182674,00		1,864	
İTKV	Kız öğrenci	521	491,83	256241,00	95434,000	1,793	,002*
	Erkek öğrenci	414	438,02	181339,00		1,796	
BKV	Kız öğrenci	521	444,07	231360,00	95379,000	1,740	,002*
	Erkek öğrenci	414	498,12	206220,00		1,889	
K.sızlık	Kız öğrenci	521	496,50	258676,50	92998,500	1,911	,000*
	Erkek öğrenci	414	432,13	178903,50		1,672	

M/SKV= Mantıklı-Sistemik Karar Verme, İTKV=İçtepesel Karar Verme, BKV=Bağımlı Karar Verme, K.sızlık=Kararsızlık, SO=Sıra Ortalaması

* $p<.05$

Tablo 17'ye göre lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Ölçeği'nin alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait sıra ortalamaları incelendiğinde Mantıklı-Sistemik Karar Verme alt ölçeğinde kız öğrencilerin sıra ortalamalarının $\bar{X} = 489,26$, erkek öğrencilerin sıra ortalamalarının ise $\bar{X} = 441,24$ olduğu, İçtepesel Karar Verme alt ölçeğinde kız öğrencilerin sıra ortalamalarının $\bar{X} = 491,83$ erkek öğrencilerin sıra ortalamalarının ise $\bar{X} = 438,02$ olduğu, Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde kız öğrencilerin sıra ortalamalarının $\bar{X} = 444,07$ erkek öğrencilerin sıra ortalamalarının ise $\bar{X} = 498,12$ olduğu ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeğinde ise kız öğrencilerin sıra ortalamalarının $\bar{X} = 496,50$ erkek öğrencilerin sıra ortalamalarının ise $\bar{X} = 432,30$ olduğu belirlenmiştir. Buna dayalı olarak Bağımlı Karar Verme alt ölçeği dışındaki diğer alt ölçeklerde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek puanlara sahip oldukları görülmektedir. Ancak gruplar arasında gözlenen bu puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığı Mann Whitney U testi ile belirlenmiştir.

Tabloda 17de görüldüğü gibi, lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri alt ölçeklerinden kız öğrencilerde en yüksek sıra ortalamasının Kararsızlık Karar Verme alt ölçeğinde $\bar{X} = 496,50$; en düşük sıra ortalamasının Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde $\bar{X} = 444,07$ olduğu; erkek öğrencilerde ise en yüksek sıra ortalamasının Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde $\bar{X} = 498,12$; en düşük sıra ortalamasının Kararsızlık Karar Verme alt ölçeğinde $\bar{X} = 432,30$ olduğu görülmektedir.

Cinsiyet değişkeni açısından gerçekleştirilen Mann Whitney U testi analizlerinde her bir alt ölçek için cinsiyet değişkeni açısından U değerleri hesaplanmıştır. Buna göre Mantıklı-Sistemik Karar Verme alt ölçeği için $U_{\text{değeri}} = 96769,000$; $p = ,007 < .05$; İçtepesel Karar Verme alt ölçeği için $U_{\text{değeri}} = 95434,000$; $p = ,002 < .05$, Bağımlı Karar Verme alt ölçeği için $U_{\text{değeri}} = 95379,000$; $p = ,002 < .05$ ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeği için $U_{\text{değeri}} = 92998,500$; $p = ,000 < .05$.

Elde edilen bu değerler ışığında Mantıklı-Sistemik Karar Verme, İçtepesel Karar Verme ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeklerinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldıkları ve gruplar arasında gözlenen bu puan farklılığının da istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde ise

erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldıkları ve gözlenen bu puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür.

4.3. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulgular

Lise öğrencilerinin sınıf düzeyi değişkenine ilişkin normallik testi (Kolmogorov-Smirnov Testi) sonuçları Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18

Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Normallik Testi Sonuçları (Kolmogorov-Smirnov Testi)

Sınıf Düzeyi		M/SKV	İTKV	BKV	K.sızlık
9. Sınıf	N	337	337	337	337
	Z	1,348	1,608	1,543	1,466
	P	,053*	,011	,017	,027
10. sınıf	N	296	296	296	296
	Z	1,545	1,412	1,439	1,788
	P	,017	,037	,032	,003
11. Sınıf	N	302	302	302	302
	Z	1,401	1,507	1,426	1,642
	P	,040	,021	,034	,009

M/SKV= Mantıklı-Sistemik Karar Verme, İTKV=İçtepesel Karar Verme, BKV=Bağımlı Karar Verme, K.sızlık=Kararsızlık

* $p>.05$

Tablo 18’de görüldüğü gibi lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Ölçeği’nin alt ölçeklerinden elde edilen puanların sınıf düzeyi değişkeni açısından normal dağılım gösterme durumu Kolmogorov Smirnov testi ile belirlenmiştir. Lise öğrencilerinin sınıf düzeyi değişkenine göre elde edilen Z değerleri şöyledir. Mantıklı-Sistemik Karar Verme alt ölçeği için dokuzuncu sınıflarda $Z=1,348$; $p=,053$ $p>.05$; onuncu sınıflarda $Z=1,545$; $p=,017<.05$; on birinci sınıflarda $Z=1,401$; $p=,040<.05$, İçtepesel Karar Verme alt ölçeği için dokuzuncu sınıflarda $Z=1,608$; $p=,011<.05$; onuncu sınıflarda $Z=1,412$; $p=,037<.05$; on birinci sınıflarda $Z=1,507$; $p=,021$ $p<.05$, Bağımlı Karar Verme alt ölçeği için dokuzuncu sınıflarda $Z=1,543$; $p=,017<.05$, onuncu sınıflarda $Z=1,439$; $p=,003<.05$, on birinci sınıflarda $Z=1,426$; $p=,034<.05$ ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeği için ise dokuzuncu sınıflarda $Z=1,466$; $p=,027<.05$, onuncu sınıflarda $Z=1,788$; $p=,003<.05$, on birinci sınıflarda $Z=1,642$; $p=,009<.05$ olarak hesaplanmıştır.

Elde edilen bu değerlere bakılarak Karar Verme Stratejileri Ölçeği'nden alınan puanların öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkeni açısından normal bir dağılıma sahip olmadığı görülmüştür.

Bu nedenle Karar Verme Stratejileri Ölçeği puanlarının sınıf düzeyi değişkeni açısından karşılaştırılmasında non-parametrik testlerden Kruskal Wallis-H testi kullanılmış ve sonuçlar aşağıda tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 19

Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Ölçeği Alt Ölçeklerinin Sınıf Düzeyi Değişkeni Açısından Sınıflar Arasında Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Ölçekler	Sınıf Düzeyi	N	SO	Ki-Kare	Sd	p	Anlamlı Fark
M/SKV	9	337	465,28	0,510	2	,775	---
	10	296	462,02				
	11	302	476,90				
	Toplam	935					
İTKV	9	337	446,19	6,438	2	,040*	10-11
	10	296	461,07				
	11	302	499,14				
	Toplam	935					
BKV	9	337	461,89	0,590	2	,745	----
	10	296	477,71				
	11	302	465,30				
	Toplam	935					
K.sızlık	9	337	476,15	0,506	2	,776	----
	10	296	461,69				
	11	302	465,09				
	Toplam	935					

M/SKV= Mantıklı-Sistemik Karar Verme, İTKV=İçtepisel Karar Verme, BKV=Bağımlı Karar Verme, K.sızlık=Kararsızlık, SO=Sıra Ortalaması

* $p < 0,05$

Lise öğrencilerinin sınıf düzeyleri açısından Karar Stratejileri Ölçeği alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin sıra ortalamaları şöyledir. Mantıklı-Sistemik Karar Verme alt ölçeğindeki sıra ortalamalarının dokuzuncu sınıflarda $\bar{X}=465,28$; onuncu sınıflarda $\bar{X}=462,02$; on birinci sınıflarda $\bar{X}=476,90$ olduğu; İçtepisel Karar Verme alt ölçeğindeki

sıra ortalamalarının dokuzuncu sınıflarda $\bar{X}=446,19$; onuncu sınıflarda $\bar{X}=461,07$; on birinci sınıflarda $\bar{X}=499,14$ olduğu, Bağımlı Karar Verme alt ölçeğindeki sıra ortalamalarının dokuzuncu sınıflarda $\bar{X}=461,89$; onuncu sınıflarda $\bar{X}=477,71$; on birinci sınıflarda $\bar{X}=465,30$ ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeğindeki sıra ortalamalarının ise dokuzuncu sınıflarda $\bar{X}=476,15$; onuncu sınıflarda $\bar{X}=461,69$; on birinci sınıflarda $\bar{X}=465,09$ olduğu görülmüştür.

Elde edilen bu sonuçlara göre Mantıklı-Sistemik Karar Verme alt ölçeğinden yüksek puanı 11. sınıf öğrencilerinin, en düşük puanı 10. sınıf öğrencilerinin; İçtepesel Karar Verme alt ölçeğinden en yüksek puanı 11. sınıf öğrencilerinin, en düşük puanı 9. sınıf öğrencilerinin; Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde en yüksek puanı 10. sınıf öğrencilerinin, en düşük puanı 9. sınıf öğrencilerinin; Kararsızlık alt ölçeğinden yüksek puanı 9. sınıf öğrencilerinin, en düşük puanı 10 sınıf öğrencilerinin aldıkları görülmüştür. Tablo incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin Mantıklı/Sistemik Karar Verme ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeklerinde de 10. sınıflara göre daha yüksek puanlara sahip oldukları görülmektedir. Gruplar arasında gözlenen bu puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür.

Tablo 19'da anlaşılacağı üzere; sınıf düzeyi değişkeni ile Mantıklı-Sistemik Karar Verme alt ölçeğinde gruplar arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı saptanmıştır [$(X^2(sd=2, n=935)=0,510; p>.05)$ Büyüköztürk (2012)].

Sınıf düzeyi değişkeni ile İçtepesel Karar Verme alt ölçeğinde 10. ve 11. sınıflar arasındaki farkın anlamlı olduğu saptanmıştır [$(X^2(sd=2, n=935)=6,438; p<.05)$]. Başka bir deyişle 11. Sınıfa devam eden öğrenciler İçtepesel Karar Verme alt ölçeğinde 10. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek puanlara sahiptirler.

Sınıf düzeyi değişkeni ile Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [$(X^2(sd=2, n=935)=,745p>.05)$].

Sınıf düzeyi değişkeni ile Kararsızlık Karar Verme alt ölçeğinde gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [$(X^2(sd=2, n=935)=,506; p>.05)$].

4.4. Lise Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Lise öğrencilerinin annelerinin eğitim durumları açısından Karar Verme Stratejileri Ölçeği alt ölçeklerinden aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda

bazı gruplarda kişi sayısının 30'dan küçük olduğu görülmüş ve bu nedenle gruplar arası karşılaştırmada Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır

Tablo 20

Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Ölçekler	Anne Eğitim Durumu	N	SO	Ki Kare	Sd	P	Anlamlı Fark
M/SKV	(1)Okur-Yazar Değil	24	422,81	1,511	5	0,912	—
	(2)Okur-Yazar	25	509,50				
	(3)İlköğretim	333	466,58				
	(4)Lise	325	468,82				
	(5)Üniversite	193	472,74				
	(6)Y.Lisans/Doktora	35	449,16				
	Toplam	935					
İTKV	(1)Okur-Yazar Değil	24	461,08	2,286	5	0,808	—
	(2)Okur-Yazar	25	495,78				
	(3)İlköğretim	333	478,05				
	(4)Lise	325	471,20				
	(5)Üniversite	193	444,99				
	(6)Y.Lisans/Doktora	35	454,54				
	Toplam	935					
BKV	(1)Okur-Yazar Değil	24	545,08	13,082	5	0,023*	2-3 2-4 2-5 2-6
	(2)Okur-Yazar	25	620,10				
	(3)İlköğretim	333	478,85				
	(4)Lise	325	455,99				
	(5)Üniversite	193	447,84				
	(6)Y.Lisans/Doktora	35	426,04				
	Toplam	935					
K.sızlık	(1)Okur-Yazar Değil	24	480,17	10,205	5	0,070	—
	(2)Okur-Yazar	25	568,58				
	(3)İlköğretim	333	490,31				
	(4)Lise	325	462,07				
	(5)Üniversite	193	433,43				
	(6)Y.Lisans/Doktora	35	421,23				
	Toplam	935					

M/SKV= Mantıklı-Sistematik Karar Verme, İTKV=İçtepesel Karar Verme, BKV=Bağımlı Karar Verme, K.sızlık=Kararsızlık, SO=Sıra ortalaması

* $p < .05$

Lise öğrencilerinin anne eğitim durumu değişkenine göre Karar Stratejileri Ölçeği'nin alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait sıra ortalamaları şöyledir. Mantıklı-Sistemik Karar Verme alt ölçeğinde annesi okur-yazar olmayanların sıra ortalamaları $\bar{X}=422,81$; annesi okuryazar olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=509,50$; annesi ilköğretim mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=466,58$; annesi lise mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=468,82$; annesi üniversite mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=472,74$; annesi yüksek lisans veya doktora mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=449,16$ 'dır. Buna dayalı olarak anne eğitim durumuna göre Mantıklı-Sistemik Karar Verme alt ölçeğinden aldıkları sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

İçtepesel karar verme alt ölçeğinde annesi okuryazar olmayanların sıra ortalamalarının $\bar{X}=461,08$; annesi okuryazar olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=495,78$; annesi ilköğretim mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=478,05$; annesi lise mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=471,20$; annesi üniversite mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=444,99$; annesi yüksek lisans veya doktora mezunu olan öğrencilerin sıra ortalamaları $\bar{X}=454,54$ 'tür. Buna dayalı olarak anne eğitim durumu açısından lise öğrencilerinin İçtepesel Karar Verme alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır.

Anne eğitim düzeyi değişkeni ile Karar Stratejileri alt ölçeklerinden İçtepesel Karar Verme alt ölçeğinde gruplar arasındaki farkın kaynağı Kruskal Wallis H testi ile incelenmiş ve bu puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı saptanmıştır [$(X^2(sd=5, n=935) \bar{X}=2,286; p>.05)$].

Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde annesi okur yazar olmayanların sıra ortalamalarının $\bar{X}=545,08$; annesi okuryazar olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=620,10$; annesi ilköğretim mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=478,85$; annesi lise mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=455,99$; annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin sıra ortalamaları $\bar{X}=447,84$; annesi yüksek lisans veya doktora mezunu olan öğrencilerin sıra ortalamaları $\bar{X}=426,04$ 'tür. Buna dayalı olarak anne eğitim durumu açısından lise öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır [$(X^2(sd=5, n=935) =13,082; p<.05)$].

Gözlenen puan farklılığının hangi gruplar arasında anlamlı olduğu ise Mann Whitney U testi ile belirlenmiştir. Buna göre annesi okur-yazar olan lise öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme alt ölçek sıra ortalamaları annesi okur-yazar olmayan, ilköğretim mezunu, lise mezunu, üniversite mezunu ve yüksek lisans/doktora mezunu olan lise öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur. Buradan anne eğitim durumu yükseldikçe lise öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme stratejisini daha az benimsedikleri vargısına ulaşılabilir.

Kararsızlık Karar Verme alt ölçeğinde annesi okur-yazar olmayanların sıra ortalamalarının $\bar{X}=480,17$; annesi okuryazar olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=568,58$ annesi ilköğretim mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=490,31$; annesi lise mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=462,07$; annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin sıra ortalamaları $\bar{X}=433,43$; annesi yüksek lisans veya doktora mezunu olan öğrencilerin sıra ortalamaları $\bar{X}=421,23$ 'tür. Buna dayalı olarak anne eğitim durumu açısından lise öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme alt ölçeğinden aldıkları sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır [$(X^2(sd=5, n=935) = 10,205; p > .05)$].

Tablo 20'de yer alan bulgular incelendiğinde lise öğrencilerinin anne eğitim durumlarına göre Karar Verme Stratejileri Ölçeği alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait sıra ortalamaları incelendiğinde sadece Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinin sıra ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ancak Mantıklı-Sistemik Karar Verme, İçtepesel Karar Verme ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeklerinden alınan puanların anne eğitim durumu açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > .05$). Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde bulunan farkın hangi gruplar arasında ortaya çıktığı Mann Whitney U testi ile belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre annesi "Okur-Yazar" olan lise öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme stratejisi alt ölçeği puanlarının, diğer (ilköğretim, lise, üniversite ve lisansüstü) eğitim durumlarına sahip göre daha yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre, annesi okur-yazar olan ergenlerin karar verirken Bağımlı Karar verme stratejisini daha çok kullandıkları söylenebilir.

4.5. Lise Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Lise öğrencilerinin babalarının eğitim durumları açısından Karar Verme Stratejileri Ölçeği alt ölçeklerinden aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda

bazı gruplarda kişi sayısının 30'dan küçük olduğu görülmüş ve bu nedenle gruplar arası karşılaştırmada Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır.

Tablo 21

Lise Öğrencilerinin Karar Stratejileri Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Ölçekler	Baba Eğitim Durumu	N	SO	Ki-Kare	Sd	P	Anlamlı Fark
M/SKV	(1)Okur-Yazar Değil	6	347,33	2,559	5	,768	—
	(2)Okur-Yazar	19	478,03				
	(3)İlköğretim	236	476,10				
	(4)Lise	327	455,22				
	(5)Üniversite	279	477,97				
	(6)Y.Lisans/Doktora	68	468,28				
	Toplam	935					
İTKV	(1)Okur-Yazar Değil	6	228,25	10,224	5	,069	—
	(2)Okur-Yazar	19	481,63				
	(3)İlköğretim	236	490,99				
	(4)Lise	327	460,27				
	(5)Üniversite	279	476,06				
	(6)Y.Lisans/Doktora	68	409,68				
	Toplam	935					
BKV	(1)Okur-Yazar Değil	6	691,08	14,169	5	,015*	1-4 1-5 2-4 2-5
	(2)Okur-Yazar	19	594,66				
	(3)İlköğretim	236	483,86				
	(4)Lise	327	458,43				
	(5)Üniversite	279	441,46				
	(6)Y.Lisans/Doktora	68	512,82				
	Toplam	935					
K.sızlık	(1)Okur-Yazar Değil	6	359,17	9,096	5	,105	—
	(2)Okur-Yazar	19	489,24				
	(3)İlköğretim	236	503,37				
	(4)Lise	327	473,14				
	(5)Üniversite	279	440,75				
	(6)Y.Lisans/Doktora	68	435,99				
	Toplam	935					

M/SKV= Mantıklı-Sistemik Karar Verme, İTKV=İçtepesel Karar Verme, BKV=Bağımlı Karar Verme, K.sızlık=Kararsızlık, SO=Sıra ortalaması

* $p < .05$

Lise öğrencilerinin baba eğitim durumuna göre Karar Verme Stratejileri Ölçeği'nin alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait sıra ortalamaları şöyledir: Mantıklı-Sistematik Karar Verme alt ölçeğinde babası okur-yazar olmayanların sıra ortalamalarının $\bar{X}=347,33$; babası okur-yazar olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=478,03$; babası ilköğretim mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=476,10$; babası lise mezunu olan öğrencilerin sıra ortalamaları $\bar{X}=455,22$; babası üniversite mezunu olan öğrencilerin sıra ortalamaları $\bar{X}=477,97$; babası yüksek lisans veya doktora mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=468,28$ 'dir. Buna dayalı olarak baba eğitim durumu açısından lise öğrencilerinin Mantıklı-Sistematik Karar Verme alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasında bir farklılaşma bulunmamaktadır [$(X^2(sd=5, n=935)=2,559; P >.05)$].

İçtepesel Karar Verme alt ölçeğinde babası okur-yazar olmayanların sıra ortalamalarının $\bar{X}=228,25$; babası okuryazar olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=481,63$; babası ilköğretim mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=490,99$; babası lise mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=460,27$; babası üniversite mezunu olan öğrencilerin sıra ortalamaları $\bar{X}=476,06$; babası yüksek lisans veya doktora mezunu olan öğrencilerin sıra ortalamaları $\bar{X}=409,68$ 'dir. Baba eğitim düzeyi değişkeni ile Karar Stratejileri Ölçeği alt ölçeklerinden İçtepesel Karar Verme alt ölçeğinde gruplar arasında ortaya çıkan sıra ortalamaları puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı saptanmıştır [$(X^2(sd=5, n=935)=10,224; p >.05)$].

Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde babası okur-yazar olmayanların sıra ortalamalarının $\bar{X}=691,08$; babası okuryazar olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=594,66$; babası ilköğretim mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=483,86$; babası lise mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=458,43$; babası üniversite mezunu olan öğrencilerin sıra ortalamaları $\bar{X}=441,46$; babası yüksek lisans veya doktora mezunu olan öğrencilerin sıra ortalamaları $\bar{X}=512,83$ 'tür. Baba eğitim düzeyi değişkeni ile Karar Stratejileri alt ölçeklerinden Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde gruplar arasında ortaya çıkan sıra ortalamaları puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır [$(X^2(sd=5, n=935)=14,169; p <.05)$].

Gözlenen puan farklılığının hangi gruplar arasında anlamlı olduğu ise Mann Whitney U testi ile belirlenmiştir. Buna göre babası okur-yazar olmayan ve babası okur-yazar olan lise öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme sıra ortalamaları alt ölçek puan ortalamaları babası lise ve üniversite mezunu olan öğrencilere göre daha yüksektir bulunmuştur. Gözlenen bu puan farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır. Ayrıca babaları okur-yazar olan lise öğrencilerinin babaları lise ve üniversite mezunu olanlara göre Bağımlı Karar Verme sıra ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Kararsızlık Karar Verme alt ölçeğinde babası okur-yazar olmayanların sıra ortalamalarının $\bar{X}=359,17$; babası okur-yazar olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=489,24$; babası ilköğretim mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=503,37$; babası lise mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=473,14$; babası üniversite mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=440,75$; babası yüksek lisans veya doktora mezunu olanların sıra ortalamaları $\bar{X}=435,99$ olduğu bulunmuştur. Buna dayalı olarak baba eğitim durumu açısından lise öğrencilerinin, Kararsız Karar Verme alt ölçeğinden aldıkları sıra ortalamaları puanları arasında görülen farklılaşmanın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı saptanmıştır [$\chi^2(sd=5, n=935)=9,096; p>.05$].

4.6. Lise Öğrencilerinin Aile Gelir Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulgular

Örnekleme oluşturan lise öğrencilerinin Karar Stratejileri Ölçeği'nin alt ölçeklerinden elde edilen puanların aile gelir düzeyi değişkeni açısından normal dağılım gösterme durumu Kolmogorov Smirnov testi ile belirlenmiş ve sonuçlar Tablo 22'de sunulmuştur.

Tablo 22

Lise Öğrencilerinin Aile Gelir Düzeyi Değişkenine İlişkin Normallik Testi Sonuçları (Kolmogorov-Smirnov Testi)

Aile Gelir Düzeyi		M/SKV	İTKV	BKV	K.sızlık
Düşük	N	61	61	61	61
	Z	,735	1,167	,661	1,095
	P	,652*	,131*	,775*	,182*
Orta	N	788	788	788	788
	Z	2,267	2,161	2,407	2,149
	P	,000	,000	,000	,000
Yüksek	N	86	86	86	86
	Z	,976	1,240	,851	,947
	p	,296*	,092*	,463*	,331*

M/SKV= Mantıklı-Sistemik Karar Verme, İTKV=İçtepesel Karar Verme, BKV=Bağımlı Karar Verme, K.sızlık=Kararsızlık

* $p > .05$

Lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Ölçeği'nin alt ölçeklerinden elde edilen puanların aile gelir düzeyi değişkenine ilişkin Z değerleri şöyledir. Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt ölçeği için düşük gelir $Z=,735$; $p=,735 > .05$, orta gelir $Z=2,267$; $p=,000 < .05$, yüksek gelir $Z=,976$; $p=,296 > .05$; İçtepesel Karar Verme alt ölçeği için düşük gelir $Z=1,167$; $p=,131 > .05$, orta gelir $Z=2,161$; $p=,000 < .05$ yüksek gelir $Z=1,240$; $p=,092 > .05$; Bağımlı Karar Verme alt ölçeği için düşük gelir $Z=,661$; $p=,775 > .05$ orta gelir $Z=2,407$; $p=,000 < .05$; yüksek gelir $Z=,851$; $p=,463 > .05$; Kararsızlık Karar Verme alt ölçeği için ise düşük gelir $Z=1,095$; $p=,182 > .05$; orta gelir $Z=2,149$; $p=,000 < .05$; yüksek gelir $Z=,942$; $p=,331 > .05$ olarak hesaplanmıştır.

Elde edilen bu değerlere bakılarak Karar Verme Stratejileri Ölçeği'nden alınan puanların ailenin sahip olduğu ailenin gelir düzeyi değişkeni açısından normal bir dağılıma sahip olmadığı saptanmıştır. Bu nedenle Karar Verme Stratejileri Ölçeği puanlarının aile gelir düzeyi değişkeni açısından karşılaştırılmasında non-parametrik testlerden Kruskal Wallis testi kullanılmış ve sonuçlar tablo 23'te sunulmuştur.

Tablo 23

Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Ölçeği Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Aile Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Ölçekler	Aile Gelir Düzeyi	N	SO	Ki-Kare	Sd	p	Anlamlı Fark
M/SKV	Düşük	61	491,03	,540	2	,763	---
	Orta	788	467,15				
	Yüksek	86	459,45				
	Toplam	935					
İTKV	Düşük	61	475,67	1,482	2	,477	---
	Orta	788	471,06				
	Yüksek	86	434,49				
	Toplam	935					
BKV	Düşük	61	444,13	,561	2	,755	---
	Orta	788	470,32				
	Yüksek	86	463,66				
	Toplam	935					
K.sızlık	Düşük	61	491,88	3,520	2	,172	---
	Orta	788	471,55				
	Yüksek	86	418,49				
	Toplam	935					
M/SKV= Mantıklı-Sistemik Karar Verme, İTKV=İçtepisel Karar Verme, BKV=Bağımlı Karar Verme, K.sızlık=Kararsızlık, SO=Sıra ortalaması							

* $p > .05$

Lise öğrencilerinin ailenin gelir düzeyleri açısından Karar Stratejileri Ölçeği alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin sıra ortalamaları şöyledir: Mantıklı-Sistemik Karar Verme alt ölçeğindeki sıra ortalamaları düşük gelir için $\bar{X}=491,03$; orta gelir için $\bar{X}=467,15$; yüksek gelir için $\bar{X}=459,45$ olduğu, İçtepisel Karar Verme alt ölçeğinde sıra ortalamaları düşük gelir için $\bar{X}=475,67$; orta gelir için $\bar{X}=471,06$; yüksek gelir için $\bar{X}=434,49$ olduğu; Bağımlı Karar Verme alt ölçeğindeki sıra ortalamaları düşük gelir için $\bar{X}=444,13$; orta gelir için $\bar{X}=470,32$; yüksek gelir için $\bar{X}=463,66$ ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeğindeki sıra ortalamalarının ise düşük gelir için $\bar{X}=491,88$; orta gelir için

$\bar{X} = 471,55$; yüksek gelir için $\bar{X} = 418,49$ olduğu görülmüştür. Elde edilen bu sonuçlara dayalı olarak lise öğrencilerinin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre Karar Stratejileri Ölçeği alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarında anlamlı bir farklılığın olmadığı saptanmıştır

Buna göre Mantıklı/Sistematik Karar Verme alt ölçeği için $X^2(sd=2, n=935)=,540$; $p>.05$; İçtepesel Karar Verme alt ölçeği için $X^2(sd=2, n=935)=,1,482$; $p>.05$; Bağımlı Karar Verme alt ölçeği için $X^2(sd=2, n=935)=,562$; $p>.05$ ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeği için $X^2(sd=2, n=935)=3,520$; $p>.05$ değerleri elde edilmiştir. Kruskal Wallis testinden elde edilen bu sonuçlara göre lise öğrencilerinin Karar Stratejileri Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamaları ailelerinin aile gelir düzeyleri açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma göstermemektedir.

4.7. Lise Öğrencilerinin Ailelerin Alınan Kararları Destekleyip Desteklemediği Değişkenine İlişkin Bulgular

Karar Stratejileri Ölçeği'nin alt ölçeklerinden elde edilen puanların alınan kararları ailenin destekleme durumu değişkeni açısından normal dağılım gösterme durumu Kolmogorov Smirnov testi ile belirlenmiş ve sonuçlar Tablo 24'te sunulmuştur.

Tablo 24

Lise Öğrencilerinin Ailelerin Alınan Kararları Destekleyip Desteklemediği Değişkenine İlişkin Normallik Testi Sonuçları

Destek Var mı?		M/SKV	İTKV	BKV	K.sızlık
Evet	N	822	822	822	822
	Z	2,224	2,174	2,462	2,254
	P	,000	,000	,000	,000
Hayır	N	113	113	113	113
	Z	1,224	1,386	,784	,971
	P	,100	,043	,571	,302

M/SKV= Mantıklı-Sistematik Karar Verme, İTKV=İçtepesel Karar Verme, BKV=Bağımlı Karar Verme, K.sızlık=Kararsızlık

* $p<.05$

Bu bağlamda elde edilen Z değerleri şöyledir: Mantıklı-Sistemik Karar Verme alt ölçeğinde destek olma durumu için $Z=2,224$; $p<.05$, destek olmama durumu için $Z=1,224$; $p>.05$, İçtepesel Karar Verme alt ölçeğinde destek olma durumu için $Z=2,174$; $p<.05$, destek olmama durumu için $Z=1,386$; $p<.05$, Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde destek olma durumu için $Z=2,462$; $p<.05$, destek olmama durumu için $Z=,784$; $p>.05$ ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeğinde ise destek olma durumu için $Z=2,254$; $p<.05$, destek olmama durumu için $Z=,971$; $p>.05$ olarak hesaplanmıştır

Elde edilen bu değerlere bakılarak Karar Verme Stratejileri Ölçeği'nden alınan puanların ailenin alınan kararları destekleme durumu açısından normal bir dağılıma sahip olmadığı saptanmıştır. Bu nedenle Karar Verme Stratejileri Ölçeği at ölçek puanlarının Ailenin Alınan Kararları Destekleyip Desteklemediği değişkeni açısından karşılaştırılmasında non-parametrik testlerden Mann Whitney U testi kullanılmış ve sonuçlar aşağıda Tablo '25'te verilmiştir.

Tablo 25

Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Ölçeği Alt Ölçek Puanlarının Ailenin Alınan Kararları Destekleyip Desteklemediği Değişkenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Alt Ölçekler	Aile Desteği	N	SO	Sıra Toplamı	U	Z	P
M/SKV	Var	822	478,06	392965,50	38173,500	2,224	,002*
	Yok	113	394,82	44614,50		1,224	
	Toplam	935					
İKV	Var	822	468,71	385276,50	45862,500	2,174	,829
	Yok	113	462,86	52303,50		1,386	
	Toplam	935					
BKV	Var	822	465,52	382656,00	44403,000	2,462	,447
	Yok	113	486,05	54924,00		,784	
	Toplam	935					
K.sızlık	Var	822	465,99	383041,50	44788,500	2,254	,538
	Yok	113	482,64	54538,50		,971	
	Toplam	935					

M/SKV= Mantıklı-Sistemik Karar Verme, İTKV=İçtepesel Karar Verme, BKV=Bağımlı Karar Verme, K.sızlık=Kararsızlık, SO=Sıra ortalaması

* $p<.05$

Karar verme sürecinde aile desteği bulunan ve bulunmayan lise öğrencilerinin Karar Stratejileri Ölçeği alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait sıra ortalamaları şöyledir: Mantıklı-Sistemik Karar Verme alt ölçeğinde kararlarına ailesinden destek alanların sıra ortalamalarının $\bar{X}=478,06$, ailesinden destek almayanların sıra ortalamalarının ise $\bar{X}=394,82$ olduğu, İçtepesel Karar Verme alt ölçeğinde destek alanların $\bar{X}=468,71$, destek almayanların $\bar{X}=462,86$ olduğu, Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde ailesinden destek alanların $\bar{X}=465,52$, ailesinden destek almayanların $\bar{X}=486,05$ olduğu ve Kararsız Karar Verme alt ölçeğinde ise ailesinden destek alanların $\bar{X}=465,99$, ailesinden destek almayanların $\bar{X}=482,64$ olduğu belirlenmiştir. Buna dayalı olarak Karar Verme Stratejileri Ölçeğinin alt ölçeklerinde ailesinden destek alan ve almayan lise öğrencilerinin puanları arasında anlamlı bir farklılığın sadece Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt ölçeğinde anlamlı bir fark bulunmuştur.

Ailenin aldığı kararları destekleme değişkeni açısından gerçekleştirilen Mann Whitney U testi analizlerinde her bir alt ölçek için ailenin kararlara destek olma değişkeni açısından U değerleri hesaplanmıştır. Buna göre Mantıklı-Sistemik Karar Verme alt ölçeği için $U= 38173,500$; $p<05$; İçtepesel Karar Verme alt ölçeği için $U= 45862,500$; $p>05$, Bağımlı Karar Verme alt ölçeği için $U= 95379,000$; $p>05$ ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeği için $U= 44788,500$; $p>05$.

Elde edilen bu değerler ışığında karar verme sürecinde Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt ölçeğinde kararları ailesi tarafından destek alan ve destek almayan lise öğrencilerinin sıra ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. İçtepesel Karar Verme, Bağımlı Karar Verme ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeklerinde ise sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

BÖLÜM IV

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmada, lise çağındaki ergenlerin karar stratejileri; cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ailenin ekonomik düzeyi, ailenin öğrencinin kararlarını destekleyip desteklemediği değişkenleri açısından, liseli ergenlerin sahip olduğu karar stratejileri değerlendirilmiştir. Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulguların yorumlanmasına ve ilgili literatür ışığında tartışılmasına yer verilmiştir.

5.1. Karar Stratejileri ve Cinsiyet ile İlgili Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmanın Karar Verme Stratejilerine yönelik ilk alt amacı, lise öğrencilerinin karar verme stratejilerinin cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda elde edilen bulgular incelendiğinde ilk olarak Mantıklı/Sistemik Karar Verme, İçtepisel Karar Verme ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeklerinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek ortalamalara sahip oldukları görülmektedir. Gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre kız öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında gözlenen bu puan farklılığı Karar Verme Stratejilerinin tüm alt ölçeklerinde anlamlı bulunmuştur. Bu amaca yönelik ikinci bulgu olarak Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldıkları ve gözlenen bu puan farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir. Başka bir deyişle kız öğrencilerin Mantıklı-Sistemik, İçtepisel ve Kararsızlık Karar Verme stratejisi ortalamasının erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Sadece Bağımlı Karar Verme stratejisinin ortalaması ise erkek öğrencilerde kızlara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Bu bulgulara dayalı olarak Kız öğrencilerin karar verirken daha çok Mantıklı/Sistemik, İçtepisel ve Kararsızlık Karar Verme stratejisini benimserken, erkek öğrencilerin daha çok Bağımlı Karar Verme stratejisini benimsedikleri söylenebilir.

Karar stratejileri yönünden cinsiyetler arasındaki farklar konusunda çelişik bulgular ileri sürülmektedir. Ergenlerin duygusal zekaları ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki araştırılmış, araştırma sonucunda duygusal zekanın kız öğrencilerde, erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğu, duygusal zeka ile mantıklı karar verme arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve bağımlı karar verme ile duygusal zeka arasında bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Aynı araştırmaya göre, kız öğrencilerin karar verirken erkek öğrencilere göre daha mantıklı karar verdikleri bulgusuna ulaşılmıştır (Köksal ve Gazioğlu, 2007). Kızların mantıklı karar stratejisi ortalamasının erkeklerden yüksek olduğu bulgusu (Kuzgun, 1992; Yiğit, 2005; Deniz, 2002; Kesici, 2002; Köksal, 2003; Güner, 2006) bu araştırma bulguları ile örtüşmektedir..

Bu araştırmanın bulgularıyla tutarlılık göstermeyen araştırmaların Dinklage (1967), kızların erkeklerden daha içtepsel olduğunu, (Kuzgun, 1992; Alver, 2005) bulgularında, cinsiyet değişkeni olarak, erkek öğrencilerin kızlardan daha fazla içtepsel karar verme stiline sahip oldukları, (Alver, 2005) cinsiyete göre, empatik beceri puan ortalamaları arasında kızların lehine, bağımsız ve içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları arasında bu araştırmanın aksine erkeklerin lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu; (Kuzgun, 1992), bu araştırmadan farklı olarak kızların erkek öğrencilerden daha bağımlı karar verdikleri ve daha az kararsızlık yaşadıkları ortaya konmuştur. Bu sonuç bu araştırma ile tutarlı değildir. Literatür incelendiğinde (Sinangil, 1993; Tiryaki, 1997; Köse, 2002; Yüksel – Şahin, 2002; Alver, 2003; Develioğlu, 2006; Avşaroğlu ve Üre, 2007, Tunç, 2011, Ganzel,1999, Kaşık, 2009, Öztürk, Kutlu, Atli, 2011) araştırmalarında öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre karar verme stratejilerinde bu araştırmanın aksine anlamlı bir farkın olmadığı öne sürülmüştür.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü (PDR) 1.sınıftaki öğrencilerin cinsiyetleri ve algıladıkları sosyoekonomik düzeyleri, psikolojik ihtiyaçlarının karar verme stratejilerinde anlamlı bir farka yol açıp açmadığını araştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre bu araştırmanın aksine karar verme stratejisi ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Köse, 2002).

İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri ile algılanan ana baba tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada ilköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinde cinsiyete göre karar vermede bu araştırmanın aksine karar stillerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Tunç, 2011).

Ganzel (1999), araştırmasında ergenlerle yetişkinlerin karar verme süreçlerini karşılaştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ne yaş ne cinsiyet ne de sınıf düzeyi seçenekler içinden nihai kararı vermede etkili olmuştur. Bir başka deyişle yaş, cinsiyet ve sınıf düzeylerinin nihai kararlarını vermede etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu bu araştırmanın sonuçlarıyla tutarlık göstermemektedir.

Ergenlerde karar verme stilleri ve algılanan sosyal destek düzeyleri sosyal yetkinlik beklentisi ve bazı değişkenler açasından incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğrencilerin karar vermede özsaygı, dikkatli, kaçınan ve erteleyici alt ölçeklerinden alınan puan ortalamaları arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Kaşık, 2009).

5.2. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırma bulgularına göre 9.sınıf öğrencilerinin en çok Kararsızlık Karar Verme stratejisini benimsediği; bunu sırasıyla Mantıklı-Sistemik Karar Verme, Bağımlı Karar Verme ve İçtepesel Karar Verme stratejilerinin izlediği görölmektedir. 10.sınıf öğrencilerinin en çok Bağımlı Karar Verme stratejisini benimsedikleri; bunu sırasıyla Mantıklı-Sistemik Karar Verme, Kararsızlık ve İçtepesel Karar Verme stratejilerinin izlediği görölmektedir. 11.sınıf öğrencilerinin en çok İçtepesel Karar Verme stratejisini benimsedikleri; bunu sırasıyla Mantıklı-Sistemik Karar Verme, Bağımlı Karar Verme ve Kararsızlık Karar Verme stratejilerinin izlediği görölmektedir.

Lise öğrencilerinin sınıf düzeyleri açasından Karar Stratejileri Ölçeği alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin sıra ortalamaları incelendiğinde sadece İçtepesel Karar Verme ölçeğinde sıra farklılıklarının anlamlı olduğu gözlenmektedir. Mantıklı-Sistemik, Bağımlı ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeklerinden elde edilen puanların sınıf düzeyleri arasında gözlenen puan farklılıklarının istatistiksel açından anlamlı olmadığı belirlenmiştir. İçtepesel Karar Verme alt ölçeğindeki farkın hangi gruplar arasında gözlendiği ise Mann Whitney U testi ile belirlenmiştir. Buna göre 11. Sınıfa devam eden öğrencilerin İçtepesel Karar Verme stratejisi puanlarının 10. Sınıfa devam eden öğrencilerden daha yüksek olduğu ve gözlenen puan farklılığının da istatistiksel açından anlamlı olduğu belirlenmiştir. Başka bir deyişle 9. sınıf lise öğrencileri Mantıklı-Sistemik, İçtepesel, Bağımlı ve Kararsızlık Karar Verme stratejilerini benimseme

bakımından anlamlı bir farklılık göstermemektedirler. 10 ve 11. sınıf öğrencileri ise Mantıklı/Sistemik, Bağımlı ve Kararsızlık Karar Verme stratejilerini benimseme bakımından anlamlı bir farklılık göstermezken; 11.sınıfa devam eden öğrencilerin 10. sınıfa devam eden öğrencilere göre daha fazla İçtepesel olarak karar verdikleri bulunmuştur.

Alver (2005), tarafından İçtepesel Karar Verme puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Bu bulgu bu araştırmanın 11. Sınıfa devam eden öğrencilerin 10 sınıf öğrencilerine göre İçtepesel Karar Verme stratejisi puanlarının anlamlı biçimde yüksek olması bulgusu ile tutarlılık göstermektedir. Çoban ve Hamamcı (2006), tarafından lise son sınıf öğrencileriyle yapılan çalışmada öğrencilerin en çok Mantıklı/Sistemik Karar Verme stratejisini benimsedikleri sonucu elde edilmiştir.

Bu araştırmanın bulguları ile tutarlılık gösterir biçimde sınıf düzeyine göre Lise öğrencileriyle yapılan çalışmada öğrencilerin en fazla Mantıklı/Sistemik Karar Verme; sonra sırayla Bağımlı, İçtepesel ve Kararsızlık Karar Verme stratejisini kullandıkları sonucunu elde edilmiştir (Orhan, 2011).

Develioğlu (2006)'nın üniversite 1. ve 4. sınıfa devam etmekte üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmasında; problem çözme becerisi yüksek ve düşük olan 4. sınıf öğrencilerinin İçtepesel Karar Verme puan ortalamalarının 1.sınıf öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı olarak yüksek olduğu ve sınıf düzeyine göre hem 1. sınıf hem de 4. sınıf öğrencilerde problem çözme becerisi düşük olan grubun yüksek olan gruba kıyasla daha çok İçtepesel Karar Verme stratejisini kullandıkları, Mantıklı-Sistemik Karar Verme ve Kararsızlık Karar Verme stratejileri açısından ise anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca bakılarak 9. Sınıf lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin anlamlı bir farklılık göstermediği, sınıf düzeyi yükseldikçe Karar Verme Stratejilerinin anlamlı biçimde farklılaşma gösterdiği bulgusu ile tutarlı olduğu söylenebilir.

Üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmada bu araştırmanın aksine sınıf değişkenine bağlı olarak karar verme stratejilerinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu elde edilmiştir (Avşaroğlu, 2007). Yapılan başka bir çalışmada da sınıf düzeyinin tek

başına ve sınıf ile akran baskısının ortak etkisi açısından karar verme stilleri arasında anlamlı bir farklılığa yol açmadığı bulunmuştur (Torun, 2007).

Tiryaki (1997)'in araştırmasında Mantıklı/Sistematik Karar Verme stili açısından sınıf düzeyine göre anlamlı fark bulunmaması bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Aynı çalışmada İçtepesel Karar Verme stratejisi açısından sınıflar arasında anlamlı fark gözlenmezken 1.sınıf öğrencilerinin Kararsızlık Karar verme stratejisi puan ortalamalarının 4. sınıf öğrencilerinin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Sinangil (1992)'in üniversite öğrencileriyle yapılan araştırmasında bu çalışmayla benzer biçimde Mantıklı/Sistematik Karar Vermenin ağırlık kazandığı, Bağımlı Karar Verme açısından sınıflar arasında fark olmadığı; Kararsızlık Karar Verme stratejisi açısından birinci sınıf öğrencilerinin son sınıf öğrencilerine göre daha çok Kararsızlık Karar Verme stratejisi kullandıkları sonuçları elde edilmiştir.

Deniz (2002)'in araştırmasında üniversite öğrencileri ile çalışılmış ve 1.sınıf öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme stratejisi puan ortalamalarının 4. sınıf öğrencilerinin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç bu araştırmanın bulgusu 9. Sınıf öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme alt ölçeğinden anlamlı düzeyde yüksek olması ile benzerlik göstermektedir. Bir başka deyişle üniversite öğrencilerinde de lise öğrencilerinde olduğu gibi sınıf düzeyi arttıkça Kararsızlık Karar Verme stratejisinin daha az benimsendiği söylenebilir.

Köksal (2003), ergenler üzerinde yaptığı araştırmasında sınıf düzeyine göre Mantıklı Karar Verme stratejisinin farklılaşmadığını bulmuştur. Fakat yaşa göre Mantıklı/Sistematik Karar Verme stratejisinin farklılaştığını, 15 ve daha küçük yaştaki öğrencilerin Mantıklı Karar Verme stratejisi puanlarının 18 ve daha büyük yaştaki öğrencilere göre daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuç bu araştırmanın bulgusu olan 9. Sınıf öğrencilerinin en fazla Kararsızlık Karar Verme stratejisini benimsedikleri bulgusuyla tutarlıdır.

Lise 3. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin Bağımlı Karar Verme stratejisi alt ölçek puanlarının, lise 1. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu sonuç araştırma bulgularıyla tutarlıdır (Yiğit, 2005).

Yapılan çoğu çalışmada (Tiryaki, 1997; Deniz, 2002; Kesici, 2002; Yiğit, 2005; Develioğlu, 2006; Avşaroğlu ve Üre, 2007) sınıf düzeyine göre Mantıklı Karar Verme

stratejisi puanlarının farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu araştırmalar biri hariç (Yiğit, 2005) üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Kuzgun (1992), ergenlerden yaşça daha büyük olan üniversite öğrencilerinin karar verme becerisi bakımından belli bir olgunluk düzeyine eriştiklerinden Mantıklı Karar Verme stratejileri arasında sınıf düzeylerine göre bir farklılaşma bulunmadığını ifade etmektedir. Bu araştırmada lise öğrencileri üzerinde çalışıldığı için Karar Verme Stratejileri alt ölçeklerinin puan ortalamalarında 11. Sınıfa devam eden öğrencilerinin İçtepesel Karar Verme stratejisi alt ölçek puanları 10. Sınıfa devam eden öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Bu durum ise lise öğrencilerinin karar verme becerisinin henüz olgunlaşmamış olduğunu düşündürebilir.

(Healy ve diğ., 1985, Bluestein, 1988; Luzzo, 1993; Peterson'dan aktaran Luzzo, 1999) literatürden elde edilen bulgular 11.sınıf öğrencilerinin karar verme sürecine ilişkin tutumlarında netleşme söz konusu iken daha genç yaştaki öğrenciler güvensizlik ve kararı verme ile ilgili genel kaygıyı yansıtan tutumlar göstermektedir.

Ayrıca ergenlerin yaş, cinsiyet ve sınıf düzeyinin nihai kararlarını vermede etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Ganzel, 1999). Bu sonuç bu araştırmanın bulgularıyla tutarlı değildir.

5.3. Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri ve Anne Eğitim Durumu

Anne eğitim durumu incelendiğinde bu araştırmanın lise öğrencilerinin anne eğitim durumlarının “ilköğretim” mezunu ve “lise” mezunu düzeylerinde yığılma gösterdiği görülmektedir. Araştırma bulguları incelendiğinde lise öğrencilerinin anne eğitim durumlarına göre Karar Stratejileri Ölçeği alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait sıra ortalamaları arasında sadece Bağımlı Karar Verme alt ölçek puanlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ancak Mantıklı/Sistematik, İçtepesel ve Kararsız Karar Verme alt ölçeklerinden alınan puanların anne eğitim durumu açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>.05$). Elde edilen sonuçlara göre annesi “Okur-Yazar” olan lise öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme stratejisi alt ölçeği puanlarının, anneleri okur-yazar olmayan, ilköğretim, lise, üniversite ve lisansüstü eğitim görmüş lise öğrencilerine göre daha yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel

açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Diğer bir ifade ile annesi okur-yazar olan ergenlerin karar verirken daha çok Bağımlı Karar Verme stratejisini kullandıkları söylenebilir.

Bu araştırmanın bulgularıyla tutarlılık gösteren araştırmalar da bulunmaktadır: (Öztürk, Kutlu ve Atli, 2011; Tiryaki, 1997; Acıbozlar, 2006) Bu araştırmalarda ergenlerin karar verme stratejilerinde anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu araştırmanın bulgularına göre Mantıklı/Sistematik Karar Verme, İçtepesel Karar Verme, Bağımlı Karar Verme ve Kararsızlık Karar Verme stratejileri en yüksek sıra ortalamaları annesi okur-yazar olanlarda görülmektedir. Annenin eğitim düzeyinin yükselmesiyle çocukların çok küçük yaşlardan başlayarak, kendileri ve aileleriyle ilgili konularda karar verme sürecine katıldıkları ve probleme yaklaşım ve problem çözümüne karar verme stratejilerini etkili kullanma bakımından annenin model olduğu düşünülmektedir.

5.4. Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri ve Baba Eğitim Durumu

Araştırma bulguları incelendiğinde baba eğitim düzeylerinin “lise” ve “üniversite” mezunu düzeylerinde daha çok yığılma gösterdiği görülmüştür. Lise öğrencilerinin baba eğitim durumlarına göre Karar Stratejileri Ölçeği alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait sıra ortalamaları arasında farklılıkların anne eğitim durumu değişkenine benzediği saptanmıştır.

Anne eğitim durumu değişkenine benzer şekilde Mantıklı/Sistematik Karar Verme, İçtepesel Karar Verme ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeklerinden alınan puanların baba eğitim durumu açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>05$). Ancak Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<.05$). Elde edilen sonuçlara göre babası “Okur-Yazar” olmayanlar, “Okur-Yazar” olanlarla babası “Lise mezunu” olanlar arasında; ayrıca babası “okur-yazar olmayanlarla”, “Üniversite mezunu” olanlar ve babası “Okur-yazar olanlarla” “Üniversite mezunu olanlar” arasında Bağımlı Karar Verme alt ölçek puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre en yüksek sıra ortalamaları babası “okur-yazar olmayanlarla, babası “okur-yazar” olanlarda bulunmuştur.

Eğitim düzeyi fark etmeden en sık rastlanan anne baba tutumu demokrat anne baba tutumudur. Anne eğitim düzeyinde olduğu gibi babanın da eğitim düzeyi arttıkça daha demokrat bir ebeveyn tutumu gösterebilmektedir. Eğitim düzeyinin artmasıyla babalar, aile içinde çocuğun eğitimi ve bakımı ile ilgili rollere daha çok katılabilmektedir. Eğitim düzeyi düştükçe, babanın aile içindeki rollerinin anneler tarafından üstlenildiği görülebilmektedir (Tunç, 2011).

Babaları okuma yazma bilmeyen ve okuryazar olan ergenlerin karar verme durumlarında bağımlı karar verme stratejilerini daha çok kullandıkları görülmüştür. Diğer bir ifade ile babası okuryazar olmayan ve okuryazar olan lise ğrencilerinin karar verirken bağımlı karar stratejisini, babası lise ve niversite mezunu olan lise öğrencilerine göre daha çok kullandıkları söylenebilir. Bu sonuç babanın mesleğinin ergenin karar verme davranışları üzerindeki rolünü ortaya koyan araştırmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir (Güçray; 1996; Eldeleklioğlu, 1996; Mann, Ros ve Colin, 1989; Brown ve Mann, 1988; ztrk, Kutlu ve Atli, 2011; Tiryaki, 1997) .

Anlaşılıyor ki babası okur-yazar olmayan ve okur-yazar olan lise öğrencileri daha çok bağımlı karar verme stratejisini kullanırken, anne ve babası ilköğretim, lise, niversite, yüksek lisans ve doktora mezunu olan lise öğrencileri daha çok Mantıklı-Sistematiğ, İçtepisel, Kararsız Karar Verme stratejilerini kullanmaktadırlar.

Okullarımızda veli yaklaşımına bakıldığında genel olarak velilerin öğrenciler yerine karar verdikleri, karar verme durumunda öğrencinin çekimser olduğu, karar veremediği ya da genellikle aileye bağımlı karar verdikleri, karar verme sorumluluğunu sınırlı bir biçimde aldıkları gözlemlenmektedir. Araştırma bulgularından sınıf düzeyinin lise ğrencilerinin karar verme stratejilerinin her bir alt boyutu üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı sonucu üzerinde belirtilen nedenlerin etkili olduğu düşünülmüştür.

5.5. Lise ğrencilerinin Karar Verme Stratejileri ve Aile Gelir Düzeyi

Araştırma bulguları incelendiğinde lise ğrencilerinin Karar Stratejileri leği'nden aldıkları puanların aile gelir düzeyi açısından normal dağılım koşulunu sağlama durumlarına ilişkin bulgusu şoyledir. Yapılan analizlerde “orta düzey” gelir grubunda yer aldığını bildiren ğrencilerinin tüm alt ölçeklerden aldıkları puanların dağılımının normallik koşulunu sağlamadığı görülmüştür ($p < 0.05$); “düşük ve yüksek düzey”

gelir grubunda yer aldığını bildiren lise öğrencilerinin puanlarının ise normallik koşulunu sağladığı ($p>05$) belirlenmiştir. Bu durumda tüm grupların puan dağılımlarının normallik koşulunu sağlamaması nedeniyle gruplar arası karşılaştırmalarda Kruskal Wallis testinden yararlanılmıştır. Kruskal Wallis testinden elde edilen bu sonuçlara göre lise öğrencilerinin Karar Stratejileri Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamalarının ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma göstermediği söylenebilir. Lise son sınıf öğrencilerinin karar stratejilerini yordayan değişkenleri(cinsiyet, akademik başarı, sosyoekonomik düzey) akılcı olmayan inanç ve kaygı durumları (sürekli ve durumluk kaygı) açısından incelenmiştir (Güner, 2006). Araştırma bulgularında sosyo-ekonomik düzeyin Mantıklı Karar Verme stratejisini anlamlı düzeyde yordadığı; bulunmuştur. Bu bulgu bu araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermemektedir.

Bu araştırma sonuçlarının aksine öğrencilerin algıladıkları sosyoekonomik düzeye göre mantıklı karar verme stratejisi açısından anlamlı düzeyde fark vardır. Sosyoekonomik düzeyini yüksek algılayanlarla sosyoekonomik düzeyini orta algılayanların içtepesel karar verme stratejisini ve kararsızlık stratejisini benimsedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Köse, 2002).

Cinsiyet, sınıf düzeyi, anne ve babanın eğitim düzeyi, ailenin algılanan gelir düzeyi, algılanan ana baba tutumu, algılanan akademik başarı ve özsaygı düzeyinin lise öğrencilerinin karar verme davranışını ne derece yordadığını incelenmiştir. Araştırma bulgularından algılanan gelir durumundan orta düzeyde gelire sahip olmanın kararsızlık stratejisinin önemli bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yiğit, 2005).

Elde edilen bu sonuç öğrencilerin kişisel bilgi formunda ailenin gelir düzeyi sorusuna yanıt verirken içten olmaktan çekindiklerini düşündürmektedir. Çünkü araştırma örneklemine giren öğrenci sayısı yeterli olmakla birlikte *normal* gelir seviyesini işaretleyen öğrenci sayısında yığılma görülmüştür.

5.6. Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri ve Aldıkları Kararlarda Aile Desteği Bulunup Bulunmaması

Gençler ve anne babaları için en önemli değişikliklerin geçirildiği dönem ergenliktir. Bu dönemde gençler anne babadan bağımsızlaşıp yaşamlarında kontrolü ele almaya başlarlar. Anne babalar için ise, çocuklarının bu özellikleri başarılı, sorumlu ve güvenli bir şekilde edinmelerine olanak tanıdıkları zorlu bir dönemdir. Bu nedenle, anne babalar, ergene kendi yaşamlarıyla ilgili kararları alabilmelerinde fırsat vermek zorundadırlar (Cavell, 2000). Buna göre gençlere karar verirken aile desteği sağlanırsa daha mantıklı karar verme stratejilerini daha fazla kullanabileceklerdir.

Bu araştırmanın diğer bir bulgusu olan Lise Öğrencilerinin Kararlarında Aile Desteği bulunup bulunmadığı değişkenine göre Karar Stratejileri Ölçeği alt ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında farklılıklar görülmüştür. Diğer bir ifade ile karar verirken aileden destek alan ve alamayan lise öğrencilerinin karar stratejileri arasında puan farklılıkları bulunmaktadır. Ancak yapılan analizlerde İçtepesel, Bağımlı ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeklerinde ailesinden destek alan ve alamayan öğrencilerin puanları arasında gözlenen farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Fakat Mantıklı/Sistemik Karar Verme stratejisi açısından ailesinden destek alan lise öğrencilerinin, destek alamayan öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldıkları ve gözlenen bu puan farklılığının da istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p < .05$). Diğer bir ifade ile karar verirken ailesinden destek alan lise öğrencilerinin, bu desteği alamayan lise öğrencilerine göre daha Mantıklı/sistemik kararlar verdikleri söylenebilir.

Bu araştırmanın bulgularının tutarlık gösterdiği araştırmalar da bulunmaktadır. Demokratik ana-baba tutumuyla Mantıklı Karar Verme, bağımsız ana-baba tutumuyla Kararsız Karar Verme, koruyucu ana-baba tutumuyla Kararsızlık Karar Verme ve İçtepesel Karar Verme, otoriter ana-baba tutumuyla kararsız, İçtepesel ve Mantıklı Karar Verme stilleri arasında anlamlı ilişkilerin olduğu belirtilmiştir (Eldeleklioğlu, 1996). Demokratik aile ortamına sahip gençlerin Mantıklı Karar Verme ve Bağımsız Karar Verme stilini daha çok benimsemiş olmaları, bu tür ailelerde ergenlerin kişilik gelişimine önem verilmekte olduğu, çocukluktan itibaren aile içi kararlara

katılmalarının sağlandığı ve kendi kararlarını vermeleri için destek gördükleri şeklinde yorumlamıştır. Bu araştırmada da lise öğrencilerinin aile desteği değişkenine göre karar verme stratejilerinden Mantıklı/Sistemik Karar Verme stratejisini kullanan öğrencilerin lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bağımlı Karar Verme, İçtepesel Karar Verme ve Kararsızlık Karar Verme stratejilerini kullanan öğrencilerin puanlarında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu sonuç bu araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Buradan demokratik ana-baba tutumunun ve ailenin lise öğrencilerin kararlarını desteklemesinin Mantıklı-Sistemik Karar Verme stratejisini anlamlı düzeyde etkilediği sonucuna ulaşılabilir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ailenin lise öğrencilerinin verdikleri kararları destekleme durumları incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%87,9) ailelerinin verdikleri kararları desteklediklerini bildirdikleri görülmektedir. Güçray (1998)'ın araştırmasında uyumsuz karar verme stilleri üzerinde atılganlıktan çok aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin etkili olduğu bulunmuştur. Bu sonuç bu araştırma bulgularıyla tutarlıdır.

Ergenlerin kariyer kararlarına yönelik ebeveynlik tarzı ilişkilerini Batılı ve Doğulu bağlamda karşılaştırıldığı araştırmanın sonuçları, Fransız ve Koreli gençlerden oluşan geniş bir örneğe dayalı olarak, algılanan ebeveynlik tarzlarının kariyer kararlarında öz yetkinlik ve kariyer kararı verme zorlukları ile önemli ölçüde bağlantılı olduğunu göstermiştir. Bu bulgular kültürel değerler ve eğitimsel sistemler prizmasında ebeveynlik tarzlarının devam eden önemini göstermiştir, Bu bulgu bu araştırma ile tutarlılık göstermektedir (Sovet ve Metz, 2013). Görülüyor ki gençlerin karar vermesinde ailenin kabul ve desteği son derece önem taşımaktadır. Koreli kız ve erkek öğrenciler ailevi kuralcılık yaşadıkları için kariyer kararı verme zorluğu yaşarken Fransız kız ve erkeklerin daha otonom davrandıkları, kararlarının ailenin tarafından desteklendiği ve kariyer kararında öz yeterliliğine sahip oldukları söylenebilir.

Araştırma bulgularıyla tutarlılık gösteren (Kaçar, 2008) aile tipi ve anne – baba tutumu değişkenlerinin, karar stratejileri üzerinde etkili değişkenler olduğu, (Dülger, 2009), aileden algılanan sosyal destekle, karar vermenin özsaygı ve ihtiyatlı seçicilik alt boyutları arasında pozitif, panik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunduğu görülmüştür.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçların incelendiğinde lise öğrencilerinin karar verme stratejilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ailenin gelir düzeyi ve ailelerin ergenlerin kararlarını destekleyip desteklememesi değişkenlerine göre farklılaştığı görülmektedir. Araştırma kapsamında aşağıda sıralanan sonuçlara ulaşılmıştır.

- ✓ Elde edilen bu verilere dayalı olarak Karar Stratejileri Ölçeği alt ölçek puan ortalamalarının birbirlerine yakın değerlerde olduğu sonucu elde edilmiştir. Alınan puanlara göre lise öğrencilerinin en çok Mantıklı/Sistematik Karar Verme stratejisini benimsedikleri, daha sonra ise sırasıyla bağımlı, İçtepesel ve Kararsızlık Karar Verme stratejilerini benimsedikleri sonucuna ulaşılmıştır
- ✓ Kız ve erkek öğrencilerin Karar Stratejileri Ölçeği'nin alt ölçeklerinden aldıkları puanlar tüm Mantıklı/Sistematik, İçtepesel ve Kararsız Karar Verme alt ölçeklerinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek ortalamalara sahip oldukları sonucu elde edilmiştir. Ancak Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde ise erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldıkları ve gözlenen bu puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<05$). Bir başka deyişle Mantıklı/Sistematik, Bağımlı ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeklerinde kızların daha yüksek, Bağımlı alt ölçeğinde ise erkeklerin daha yüksek puanlara sahip oldukları sonucu elde edilmiştir.
- ✓ Lise öğrencilerinin sınıf düzeyleri açısından Karar Stratejileri Ölçeği alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin sıra ortalamaları incelendiğinde farklılıkların olduğu görülmüş; ancak Mantıklı/Sistematik, Bağımlı ve Kararsız alt ölçeklerinden elde edilen puanların sınıf düzeyleri arasında gözlenen puan farklılıklarının istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p>05$). Sadece İçtepesel Karar Verme alt ölçek puanlarının sınıf düzeyleri açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. ($p<05$). 11. Sınıfa devam eden öğrencilerin İçtepesel Karar Verme stratejisi alt ölçek puanlarının 10. sınıfa

devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu ve gözlenen puan farklılığının da istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır.

- ✓ Annesi “Okur-Yazar” olan lise öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme stratejisi alt ölçeği puanlarının, annesi diğer eğitim durumlarına sahip öğrencilere göre daha yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Diğer bir ifade ile annesi okur-yazar olan öğrencilerin karar verirken bağımlı karar stratejisini daha çok kullandıkları sonucuna varılmıştır.
- ✓ Anne eğitim durumuna benzer biçimde babası okur-yazar olmayan ve okur-yazar olan öğrencilerin karar verirken Bağımlı Karar Verme stratejisini, babası diğer eğitim durumlarına sahip öğrencilere göre daha çok benimsedikleri sonucu elde edilmiştir.
- ✓ Ailenin gelir düzeyinin lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- ✓ İçtepesel, Bağımlı ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeklerinde ailesinden destek alan ve alamayan ergenlerin puanları arasında gözlenen farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Fakat Mantıklı/Sistemik Karar Verme stratejisi alt ölçeğinde ise ailesinden destek alan öğrencilerin, destek alamayan öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldıkları ve gözlenen bu puan farklılığının da istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<05$). Diğer bir ifade ile karar verirken ailesinden destek alan ergenlerin, bu desteği alamayan ergenlere göre daha Fazla Mantıklı/ Sistemik kararlar verdikleri sonucu elde edilmiştir.

Öneriler

Bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

- ✓ Bu araştırmada uygulanan Karar Verme Stratejileri Ölçeğinin 13 maddesi “Mektuplarınızı postaya vermeden önce birkaç defa okuyup yazdıklarınızı değiştirir misiniz?” ifadesi günümüzde öğrencilerin mektup yazma alışkanlıkları olmadığı düşünülerek “Elektronik ortamda mesajlarınızı göndermeden önce birkaç defa okuyup yazdıklarınızı değiştirir misiniz?” biçiminde güncelleştirilebilir.
- ✓ Rehber öğretmenlerin, psikolojik danışmanların, RAM ve bu konuda çalışan profesyonel kişi ve kurumların, lise öğrencilerinin karar stratejileri ile ilgili

yaklaşımlarını bilmeleri ve sorunlarına rehberlik etmeleri açısından araştırma bulgularından, yararlanacakları umulmaktadır.

- ✓ Karar stratejileri konusunda yapılan çalışmalar kapsamında öğrencinin karar vermesinde etkili değişkenlerin bilinmesi öğrencilerde mantıklı karar stratejileri geliştirilmesi sürecine katkı sunabilir.
- ✓ Araştırmada 9, 10, 11. sınıf lise öğrencilerinin karar verme stratejileri cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ailenin gelir düzeyi, aile desteği değişkenleri açısından ortaya konulmuştur. Öğrencilerin karar stratejilerini belirlemek amacıyla araştırmaya benzer çalışmalar lise son sınıflarda, ortaokul sınıflarında veya ilkökul düzeyinde yapılabilir.
- ✓ Yapılacak olan çalışmalarda lise öğrencilerinin karar verme stratejileri, yaş, aile yapısı, anne baba tutumu, problem çözme becerileri, benlik saygısı, denetim odağı, yaşam doyumu gibi farklı değişkenlerle ilişkisinin bir kurama dayandırılarak incelenmesi, bir yandan karar verme becerisi konusunda psikolojik danışmanların daha kapsamlı bilgilere sahip olmasını sağlayabilir, diğer yandan karar verme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen uygun eğitim programlarının geliştirilmesine yardımcı olabilir.
- ✓ Aile ortamı bireyin karar verme becerisi kazanma sürecini olumlu ya da olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Okullarda Ailenin karar verme sürecindeki önemli rolü düşünülerek ailenin de dahil edildiği bir eğitim program hazırlanabilir.
- ✓ Lise öğrencilerine Mantıklı/Sistemik Karar Verme becerileri kazandıracak eğitim programları hazırlanabilir. Bu programlar okullarda rehberlik merkezi tarafından sınıf rehber öğretmenleriyle koordineli olarak uygulanabilir.

KAYNAKÇA

Acıbozlar, Ö: "**Yönetici Hemşirelerin Karar Verme Stratejileri ve Yaratıcılık Düzeyleri.**", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2006.

Adair, John: "**Karar verme ve problem çözme.**", Çev.: Nurdan Kalaycı (2000).

Akdeniz, Seher: "**Ergenlerin Meslek Kararı Verme Yetkinlik Algılarının, Algılanan Ana-Baba Tutumu ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi.**", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi 2009.

Albert, Dustin, ve Laurence Steinberg: "Judgment and Decision Making in Adolescence.", **Journal of Research on Adolescence**, Temple University 21.1 (2011): 211-224.

Alver, Birol. "Çeşitli Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışanların Empatik Becerileri, Karar Stratejileri ve Psikolojik Belirtileri Arasındaki İlişkiler." Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, 2003

Alver, Birol, Ada ,Şükrü, Çakıcı, Dilek: "Okul Yöneticilerinin Karar Verme Stratejilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi.", **Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi 13** (.(2006): 55-70.

Alver, Birol. "Üniversite Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri Ve Akademik Başarılarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi.", **Eğitim Bilimleri Dergisi 21.21** (2005): 75-88.

Asarnow, Joan R., Gabrielle A. Carlson, ve Donald Guthrie: "Coping Strategies, Self-Perceptions, Hopelessness, and Perceived Family Environments in Depressed and Suicidal Children.", **Journal of Consulting and Clinical Psychology** 55.3 (1987): 361.

Avşaroğlu, Selahattin ve Ömer, Üre: "Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme ve Stresle Başa Çıkma Stillerinin Benlik Saygısı Ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi.", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** 18 (2007): 85-100.

Bacanlı, Feride: "Kararsızlık Ölçeğinin Geliştirilmesi.", **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi** 2.14 (2000): 7-16.

Bacanlı, Feride; Sürücü, Mustafa: "İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Karar verme Stilleri ve Sınav Kaygıları Arasındaki İlişki",. **VIII. Ulusal Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Kongresi Özet Kitabı**. Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2005.

Bakırcıoğlu, Rasim: "**Rehberlik ve Psikolojik Danışma.**", (4. Baskı)." Ankara: Turhan Kitabevi (1994).

Baron, Jonathan: *Rationality ve Intelligence*, Cambridge University Press, 1985.

Baron, Jonathan, and Rex V. Brown: "**Teaching Decision Making to Adolescents.**", Erlbaum (now Routledge), 2012.

Bednar, Dell Elaine, ve Terri D. Fisher: "Peer Referencing in Adolescent Decision Making as a Function of Perceived Parenting Style.", **Adolescence**, 38.152 (2003): 607.

Bozgeyikli, Hasan: "**İlköğretim 8. Sınıf Düzeyindeki Öğrencilerin Meslek Kararı Vermede Yetkinlik Düzeylerini Ölçen Bir Ölçek Geliştirilme.**", Doktora Tezi (2004).

Bozgeyikli, Hasan: "Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi.", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 11 (2004): 221-234.

Brew, Frances P., Beryl Hesketh, ve Alan Taylor: "Individualist–collectivist differences in adolescent decision making and decision styles with Chinese and Anglos.", **International Journal of Intercultural Relations**, 25.1 (2001): 1-19.

Briggs Myers, Isabel, ve Peter B. Myers: "**Gifts differing: Understanding Personality Type**.", (1980).

Brittain, Clay V: "Adolescent Choices ve Parent-Peer Cross-Pressures.", **American Sociological Review**, (1963): 385-391.

Brown, Jacob E; Leon Mann: "The Relationship Between Family Structure ve Process Variables and Adolescent Decision Making." **Journal of Adolescence**, 13.1 (1990): 13, 25-37

Brown, Jacob E., ve Leon Mann. "Decision-Making Competence and Self-esteem: A Comparison of Parents and Adolescents.", **Journal of Adolescence**, 14.4 (1991): 363-371.

Byrnes, James P: "The Development of Decision-Making.", **Journal of Adolescent Health**, 31.6 (2002): 208-215.

Byrnes, James P., ve Bonita Mc Clenny: "Decision-Making in Young Adolescents and Adults.", **Journal of Experimental Child Psychology**, 58.3 (1994): 359-388.

Budak, Selçuk: "**Psikoloji Sözlüğü**.", Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 2000.

Bluestein, Jane: “**21st Century Discipline: Teaching Students Responsibility and Self-Control.**”, Instructor Books, 1988.

Büyüköztürk, Şener: "**Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum.**", 12. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, 2011.

Can, Özden: “**Üniversite Öğrencilerinin Akılcı Olmayan İnançları ve Karar Verme Stillерinin İncelenmesi.**”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Cavell, Timothy A: “Working With Parents of Aggressive Children: A Practitioner's Guide (School Psychology (APA))”, **American Psychological Association**, (APA), 2000.33 (5): 325- 335.

Coltrane, Scott, ve Michele Adams: “ **Gender And Families**”,. Rowman and Littlefield, 2008

Coser, Lewis A., ed.:” **Sociology Through Literature: An Introductory Reader.**”, Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 1963.

Crites, John Orr: “**Vocational Psychology.**”, Mc Graw-Hill., 1969.

Crockett, Lisa J., ve diğerleri.: "Acculturative Stress,Social Support, and Coping: Relations to Psychological Adjustment Among Mexican American College Students.", **Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology**, 13.4 (2007): 347.

Çetin, M. Çağrı: “**”Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri, Sosyal Beceri Düzeyleri ve Stresle Başa Çıkma Biçimlerinin Bazı**

Değişkenler Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi.", Yayınlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara (2009).

Çoban, Aysel Esen; Zeynep, Hamamcı: "Kontrol Odakları Farklı Ergenlerin Karar Stratejileri Açısından İncelenmesi.", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 14.2 (2006): 393-402.

Çolakkadıoğlu, Oğuzhan: "**Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'nin (Adolescent Decision Making Questionnaire) Uyarlama Çalışması**", Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2003.

Çolakkadıoğlu, Oğuzhan: "**Çatışma Kuramına Dayalı Olarak Geliştirilen Karar Verme Beceri Eğitimi Grup Uygulamalarının Ergenlerin Karar Verme Stilllerine Etkisi.**", Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış doktora Tezi, 2010.

Çolakkadıoğlu, Oğuzhan, Yard Doç Dr Fulya Cenkseven Önder, and Uzm Psk Dan Raşit Avcı: "Ergenlerde Kontrol Odağını Yordamada Karar Verme Ve Problem Çözmenin Rolü.", **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 20.2 (2011).

De Lorenzo, David R: "The Relationship of Cooperative Education Exposure to Career Decision-Making Self-Efficacy and Career Locus of Control"., **Journal of Cooperativen Education**, 35, 10-25,2000.

Demirbaş, H: "**Suçlu ve Suçlu Olmayan Ergenlerin Karar Verme Davranışlarının Karşılaştırılması.**", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1992.

Deniz, M. Engin: "**Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri ve Sosyal Beceri Düzeylerinin TA-Baskın Ben Durumları ve Bazı Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi.**", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2002.

Deniz, M. Engin: "Üniversite öğrencilerinin karar vermede öz saygı karar verme stilleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma." **Eğitim Araştırmaları Dergisi**, 2004, 4.15 (2004): 23-35.

Deveci, Fatma: **Ergenlerde Karar Serme Stilleri ile Algılanan Sosyal Destek Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2011.

Develioğlu, Meltem. "**Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi.**", Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara (2006).

Dinklage, Lillian Brandon: "Student Decision-Making Studies of Adolescents in the Secondary Schools.", **Harvard Graduate School of Education**, Report No. 6 (1969).

Dülger, Özge: "**Ergenlerde Algılanan Sosyal Destek ile Karar Verme Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelemesi.**", Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.

Doğan, Hüseyin: "**Kariyer Karar Verme Grup Rehberlik Programının 9.Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlük Düzeylerine Etkisi.**", Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2010.

Eldeleklioğlu, Jale: "**Karar Stratejileri ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki.**", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996.

Ersever, Hakan. Ö: "**Karar Verme Becerileri Kazandırma Programının ve Etkileşim Grubu Deneyiminin Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri Üzerindeki Etkileri.**", Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1996

Flaherty, E. W., Marecek, J., Olsen, K., ve Wilcove, G: "Preventing Adolescent Pregnancy: An interpersonal problem-solving approach.", **Prevention in Human Services**, 2.3 (1983): 49-64.

Freedman, B. J., Rosenthal, L., Donahoe Jr, C. P., Schlundt, D. G., ve McFall, R. M.: "A social-behavioral analysis of skill deficits in delinquent and nondelinquent adolescent boys.", **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 46.6 (1978): 1448.

Friedman, Isaac A., ve Leon Mann: "Coping Patterns in Adolescent Decision Making: An Israeli-Australian Comparison.", **Journal of Adolescence** ,16.2 ,1993, 187-199.

Foxman, Ellen R., Patriya S. Tansuhaj, ve Karin M. Ekstrom: "Family members' perceptions of adolescents' influence in family decision making.", **Journal of Consumer Research**, (1989): 482-491

Fulgini, Andrew J: "Authority, Autonomy, ve Parent–Adolescent Conflict and Cohesion: A Study of Adolescents from Mexican, Chinese, Filipino, and European Backgrounds." **Developmental Psychology**, 34.4 (1998): 782.

Ganzel, A. K: "Adolescent Decision Making The Influence of Mood, Age, ve Gender on the Consideration of Information.", **Journal of Adolescent Research**, 14.3 (1999): 289-318. <http://www.sagepublications.com> (erişim tarihi 03/03/2015)

Gati, Itamar, Mina Krausz, ve Samuel H. Osipow: "A Taxonomy of Difficulties in Career Decision Making.", **Journal of Counseling Psychology**, 43.4 (1996): 510.

Gelatt, Harry B. "Decision-Making: A Conceptual Frame of Reference for Counseling." **Journal of Counseling Psychology**, 9.3 (1962): 240.(erişim tarihi 03/05/2015

Gelatt, Harry B. "Positive uncertainty: A New Decision-Making Framework for Counseling." **Journal of Counseling Psychology**, 36.2 (1989): 252.

Güçray, Songül Sonay: "The Validity and Reliability of Decision Behavior Questionnaire (DBQ).", **J. Çukurova Univ. Facul. Edu.**, 2.4 (1996): 60-68.

Güçray, Songül Sonay: "Bazı Kişisel Değişkenler, Algılanan Sosyal Destek ve Atılğanlığın Karar Verme Sitilleri İle İlişkisi.", **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 2.9 (1998): 7-16.

Güçray, Songül Sonay: "Ergenlerde Karar Verme Davranışlarının Öz Saygı ve Problem Çözme Becerileri Algısı ile İlişkisi.", **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 8.8 (2001).

Güçray, Songül Sonay. "A Study of the Decision-Making behaviours of Turkish Adolescents.", **Pastoral Care In Education**, 23.1 (2005): 34-44.

Güner, Yıldız Ay: "Lise Son sınıf Öğrencilerinin Karar Stratejilerini Yordayan Bazı Değişkenler", Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

Goossens, Frits A., T. Olthof, and P. H. Dekker: "New Participant Role Scales: Comparison Between Various Criteria for Assigning Roles and Indications for Their Validity.", **Aggressive Behavior**, 32.4 (2006): 343-357.

Hall, Donald Wayne: “ **A Study of Inter-Relationships Among Manifest Anxiety, Vocational Choice Certainty, and Choice Behavior.**”, Diss, 1963.

Harren, Vincent A.; Kass, Richard A.; Tinsley, Howard E.; Moreland, John R. : "Influence of Sex Role Attitudes and Cognitive Styles on Career Decision Making." ,**Journal of Counseling Psychology**, 25.5 (1978): 390.

Healy, Paul M. "The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions." **Journal of Accounting and Economics.**”, 7.1 (1985): 85-107.

Hershenson, David B., ve Robert M. Roth: "A Decisional Process Model of Vocational Development." , **Journal of Counseling Psychology**, 13.3 (1966): 368.

Hilton, Thomas L. "Career Decision-Making." **Journal of Counseling Psychology**, 9.4 (1962): 291.

Holland, John L., ve Joan E. Holland. "Vocational Indecision: More Evidence and Speculation." , **Journal of Counseling Psychology**, 24.5 (1977): 404.

Janis, Irving L., ve Leon Mann.:Decision making: “**A psychological analysis of conflict, choice, and commitment.**”, Free Press, 1977.

Kaçar, Başak: “**Lise öğrencilerinin Karar Stratejileri ve Transaksiyonel Analiz Ego (ben) Durumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi.**”, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.

Kalafat, John, ve Maureen Underwood. Lifelines: “**A School Based Adolescent Suicide Response Program.**”, Kendall/Hunt, 1989.

Karaca, Ozan: **“Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Mesleki Karar Verme Zorluklarının Farklı Değişkenlerce İncelenmesi.”**, Dokuz Eylül ve Ege Üniversiteleri Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2013.

Karasar, Niyazi: **“Bilimsel Araştırma Yöntemleri.”**, Nobel Yayın Dağıtım Ankara, 2013, 25.basım.

Kaşık, Dilek Zekiye: **“Ergenlerde Karar Verme Stilleri ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi.”**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009.

Katz, Martin. "A Model of Guidance for Career Decision-Making.", **Vocational Guidance Quarterly**, 15.1 (1966): 2-10.

Kepçeoğlu, Muharrem: **“Psikolojik Danışma ve Rehberlik”**, İstanbul: Alkım Yayınevi, 1997.

Kesici, Şahin: **“Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Psikolojik İhtiyaç Örüntüleri ve Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi.”**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Konya, 2002.

Kökdemir, Doğan: **“Belirsizlik Durumlarında Karar Verme ve Problem Çözme.”**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (2003).

Köknel, Özcan ve diğerleri: **“Çocuk ve Ergen Eğitiminde Ana Baba Tutumları.”**, Timaş Yayınları, 2013.

Köksal, Ayça: **“Ergenlerde Duygusal Zeka ile Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişki.”**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,2003.

Köksal, Ayça, ve A. Esra İşmen Gazioğlu. "Ergenlerde Duygusal Zeka ile Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişki.", **Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi** ,4.1, 2007.

Köküsoy, Kutluay: **“Endüstri Meslek Liselerinde Bir Meslek Alanına Yönelmiş Olan Öğrencilerin Mesleki Olgunluk ve Algıladıkları Aile Desteği Düzeylerinin İncelenmesi.”**, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.

Köse, Ayşen: **“Cinsiyet ve Algılanan Sosyo-ekonomik Düzey Açısından Psikolojik İhtiyaçları ve Karar Verme Stratejilerinin İncelenmesi.”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

Krumboltz, John D: "A Second Look at the Revolution in Counseling.", **The Personnel and Guidance Journal**, 58.7 (1980): 463-466.

Kulaksızoğlu, Adnan: **“Ergenlik Psikolojisi.”**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2008,10.baskı.

Kuş, Öznur: <http://oznurkus.blogspot.com.tr/2012/02/karar-vermede-yol-haritasi-grup.html>,erişim tarihi, Temmuz 2015.

Kuzgun, Yıldız: **"Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Guidance and Psychological Counselling."**, 1991.

Kuzgun, Yıldız: "Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi ve Standardizasyonu.", **VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**. Ankara, Türk Psikologlar Derneği., s (1992): 161-170.

Kuzgun, Yıldız: "**Meslek Danışmanlığı**.", Ankara, Nobel Yayıncılık, 2000.

Kuzgun, Yıldız: "**Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı** (2. Baskı)." Ankara, Nobel Yayın Dağıtım (2006).

Kuzgun, Yıldız: "**Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş**.", Nobel Yayın Dağıtım, 2009.

Kuzgun, Yıldız, Bacanlı Feride: "**Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçekler.**", Ankara, Nobel Akademik, 2012, 4. Baskı.

Lokan, J. J. , Boss, M. W. ve Patsula, P. J.: "A Study of Vocational Maturity During Adolescence and Locus of Control.", **Journal of Vocational Behavior**,20–3, 331–342, 1982.

Laursen, Brett, Katherine C. Coy, ve W. Andrew Collins: "Reconsidering Changes in Parent-Child Conflict across Adolescence: A Meta-Analysis.", **Child development**, 69.3 (1998): 817-832.

Lunneborg, P. W. : "Sex and Career Decision-Making Styles.", **Journal of Counseling Psycholog**, 1978, 25- 4. , 299–305.

Luzzo, Darrell A.: "Value of Career-Decision-Making Self-Efficacy in Predicting Career-Decision-Making Attitudes and Skills.", **Journal of Counseling Psychology**, 40.2 (1993): 194.

Luzzo, Darrell Anthony, ve diğerleri: "Effects of Self-Efficacy-Enhancing Interventions on the Math/Science Self-Efficacy and Career Interests, Goals, and Actions of Career Undecided College Students.", **Journal of Counseling Psychology**, 46.2 (1999): 233.

Lyon, James Burke: "A Study of Experiential, Motivational, ve Personality-Factors Related to Vocational Decision Versus Indecision.", **American Psychologist**, vol. 14. no. 7. 750 First St Ne, Washington, DC 20002-4242, Amer Psychological Assoc, 1959.

Mann, Leon, Ros Harmoni, ve Colin Power: "Adolescent Decision-Making: The Development of Competence.", **Journal of Adolescence**, 12.3 (1989): 265-278.

Mau, W. C.: "Cultural Differences in Career Decision-Making Styles and Self-Efficacy.", **Journal of Vocational Behavior**, 57, 365–378., 2000.
<http://www.alfa-net.net/sayfa/MBTI-Kisilik-Analizi/> (erişim tarihi 19/05/2015)

Miles, Matthew B., ve Huberman, A. Michael : "**Qualitative Data Analysis.**", An expanded sourcebook. Sage, 1994.

Miles, J. : "**The Impact of a Career Development Programme on Career Maturity and Academic Motivation.**", Fort Hare University (East London Campus) Department of Psychology Master of Social Science, 2008.

Mitchell, Lynda K., ve John D. Krumboltz: "Research on Human Decision Making: Implications for Career Decision Making and Counseling.", **Handbook of Counseling Psychology**, (1984): 238-280.

Moreland, J. R., Harren, V. A., Krinsky-Montague, E., ve Tinsley, H. E: "Sex Role Self-Concept and Career Decision Making.", **Journal of Counseling Psychology** , 26.4 (1979): 329.

Orhan, Ayten Aydın: **Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Karar Verme Stratejileri**, Mersin Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2011.

Orhan, Ayten Aydın, ve Emel Ültanır: "Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Karar Verme Stratejileri." **Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü** Ufuk University Institute of Social Sciences, 2014, 43-55.

Ormond, Cheryl, ve diğerleri: "A Metacognitive Analysis of Decision Making in Adolescence.", **Journal of Adolescence**, 14.3 (1991): 275-291.

Orvin, George H., Çev: Ayşe Güran: "**Ergenlik Çağındaki Çocuğunuzu Anlamanın Yolları**.", HYB Yayıncılık, Ankara, 1997.

Osipow, Samuel H., Jefferson D. Ashby, ve Harvey W. Wall: "Personality types and vocational choice: A test of Holland's theory.", **The Personnel and Guidance Journal**, 45.1 (1966): 37-42.

Öztürk, Nilgün, Mustafa Kutlu, ve Abdullah Atlı: "The Effect of Parents' Attitudes on Adolescents' Decision-Making Strategies.", **İnönü University Journal of the Faculty of Education, (INUJFE)**12.2 (2011).

Phillips, Susan D., Nicholas J. Paziienza, and Howard H. Ferrin: "Decision-Making Styles ve Problem-Solving Appraisal.", **Journal of Counseling Psychology**, 31.4 (1984): 497.

Richard S. Sharf: “**Applying Career Development Theory to Counseling.**”, 5th Edition, University of Delaware, 2010, [http://www.cengage.com/search/product Overview.do;jsessionid,erişim tarihi, haziran 2015](http://www.cengage.com/search/productOverview.do;jsessionid,erişim tarihi, haziran 2015).

Rubinton, Natalie: "Instruction in Career Decision Making and Decision-Making Styles.", **Journal of Counseling Psychology**, 27.6 (1980): 581.

Satir, Virginia: "Conjoint Family Therapy: A Guide to Theory and Technique. Palo Alto.", CA, **Science and Behavior Books**, 1967.

Schvaneveldt, Jay D., ve Gerald R. Adams: "Adolescents and the Decision-Making Process.", **Theory into Practice**, 22.2 (1983): 98-104.

Scott, Susanne G., ve Reginald A. Bruce: "Decision-making style: The development and assessment of a new measure.", **Educational and Psychological Measurement**, 55.5 (1995): 818-831.

Seymen, Oya Aytemiz, ve Tamer Bolat: "Kohlberg'in Bilişsel Ahlâkî Gelişim Modelinden Yararlanan Etiksel Karar Verme Modellerinin Karşılaştırmalı Analizi.", **Akdeniz University Faculty of Economics & Administrative Sciences Faculty Journal/Akdeniz Universitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi** 7.13 (2007).

Sinangil, H. K. "Yönetici Adaylarında Karar Verme ile Kaygı İlişkileri.", VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Ankara, **Türk Psikologlar Derneği Yayını**. s (1992): 171-177.

Solomon, Philip, ve diğerleri: "**Sensory Deprivation.**", (1961).

Sovet, Laurent, ve A. J. Metz: "Parenting Styles and Career Decision-Making Among French and Korean Adolescents.", **Journal of Vocational Behavior**, 84.3 (2014): 345-355.

Steinberg, Laurence D., ve Figen Çok: "**Ergenlik.**", İmge Kitabevi, 2007.

Super, Donald E., ve diğerkleri: "**Career development; Self-concept theory.**", (1963).

Şahin, Kelsüm: "**Ortaöğretim Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.**", Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı Gelişim Psikolojisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.

Şimşek, Hasan ve Yıldırım, Ali: "**Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**", Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013.

Tabachnick, Barbara G., ve Linda S. Fidell: "Using Multivariate Statistics.", **Harper Collins College Publishers**, New York, 1996

Tan, Hasan: "Üniversitelerimizde psikolojik hizmetler: Marmara üniversitesinde bir girişim ve düşündürdükleri", **Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Toplantısı**, (1989): 73-79.

Tan, Hasan: **Psikolojik yardım ilişkileri: Danışma ve psikoterapi**. MEB, 1992.

Taşdelen, Arzu: "**Öğretmen Adaylarının Farklı Psiko-Sosyal Değişkenlere Göre Karar Verme Stilleri**", Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (2002).

Taşğit, Muhammet Siddık:” **Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Karar Verme Düzeylerinin İncelenmesi**”, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı,Yüksek Lisans Tezi, Karaman, 2012.

Tatlılıoğlu, Kasım: “Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Öz-Saygı Düzeyleri ile Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi.”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl, 2, Sayı, 1, Mart 2014, s. 150-170. (erişim tarihi: 12.07.2015)

Tieger, Paul D., ve Barbara Barron-Tieger: "Do What You Are: Discover the Perfect Career for" **You Through the Secrets of Personality Type.**", 1995.

Tiryaki, Mihri Gül: "**Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi.**" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,1997.

Tosun, Kemal: “ **İşletme Yönetimi: Genel Esaslar.**”, Savaş kitap ve yayınevi, 1992.

Tunç, Ayşe: “**İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı ve Karar Verme Stilleri ile Algılanan Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.**”, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2011.

Updegraff, K. A., McHale, S. M., Whiteman, S. D., Thayer, S. M., ve Delgado, M. Y: "Adolescent Sibling Relationships in Mexican American Families: Exploring the Role of Familism.", **Journal of Family Psychology**, 19.4 (2005): 512.

Ünlüoğlu, Gülören, ve Ergenlik Psikolojisi: "Ergenliğin Psikopatolojisi." Der: Bekir Onur, Hacettepe TAŞ. Kitapçılık, Ankara (1987).

Ünsal, Pınar: **Kariyer Gelişim Kuramları ve Kariyer Danışmanlığı**, Nobel Akademik Yayıncılık, 2014-04

Vroom, Victor. H: "**Work and Motivation Wiley.**", New York (1964).

Wilks, Jeffrey: "The Relative Importance of Parents and Friends in Adolescent Decision Making.", **Journal of Youth and Adolescence**, 15.4 (1986): 323-334.

Wilks, Jeffrey, ve M, Orth. "Who knows what? Parent and Peer Orientations in Adolescent Decision Making.", **Youth Studies**, 10.4 (1991): 36-40.

Yavuzer, Haluk. "**Anne-Baba ve Çocuk. 8.**", Basım. İstanbul, Remzi Kitabevi, 1993.

Yayla, Ayşe: "**İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Gelişimleri ile Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.**", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi Ankara, 2011.

Yazıcıoğlu, Yahsi, ve Samiye Erdogan: "**SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri.**", Ankara, Detay Yayıncılık (2004): 49-50.

Yıldırım, Ali, Şimşek, Hasan: "**Sosyal Bilimlerde Nicel Araştırma Yöntemleri.**", Ankara, Seçkin Yayıncılık, 9. Basım, 2013.

Yılmaz, Ahmet Selçuk: "**Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı Ve Karar Verme Stillerinin Benlik Saygısı Ve Utangaçlık Açısından İncelenmesi**", Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Psikolojik Rehberlik Ve Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2011

Yiğit, Ahmet: “**Lise Öğrencilerinin Karar Verme Davranışlarının Bazı Değişkenlere Göre Yordanması.**”, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2005.

Young, James W., ve Lucy Rau Ferguson: "Developmental Changes Through Adolescence in the Spontaneous Nomination of Reference Groups as a Function of Decision Content.", **Journal of Youth and Adolescence**, 8.2 ,1979, 239-252.

Yörükoğlu, Atalay: “Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Politikaları VI. Çalıştay Raporu.”, **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi / Turkish Journal of Child and Adolescent Mental Health**, 2011; 18(1): 73-79.

Yüksel-Şahin, Fulya: "Bazı Değişkenlerin Yönetici Adaylarının, Okul Psikolojik Danışmanlarından Görev Beklentileri Düzeylerine Etkisi." **Eğitim ve Bilim** 27.123 (2002).

Zeleny, Milan, ve James L. Cochrane: “**Multiple Criteria Decision Making.**”, University of South Carolina Press, 1973.

EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz: Kadın Erkek
2. Bir spor dalıyla uğraşıyor musunuz? Evet Hayır
3. Boş zamanlarınızda uğraşmaktan hoşlandığınız bir hobiniz var mı?
 Evet Hayır
4. Varsa aşağıdakilerden hangisidir?
 müzik dinleme enstrüman çalma spor yapma resim yapma
 kitap okuma yazı yazma (şiir, öykü, düz yazı vb.)
5. Sınıfınız: 9 10 11
6. Annenizin eğitim durumu
 Okur-Yazar değil Okur-Yazar İlköğretim Lise Üniversite Y.
Lisans/Doktora
7. Babanızın eğitim durumu
 Okur-Yazar değil Okur-Yazar İlköğretim Lise Üniversite Y.
Lisans/Doktora
8. Babanızın mesleği
 Çalışmıyor İşçi Memur Serbest Emekli
9. Annenizin mesleği
 Ev hanımı İşçi Memur Serbest Emekli
10. Ailenizin gelir düzeyini hangi grupta görüyorsunuz?
 Düşük Orta Yüksek
11. Aileniz aldığınız kararları destekler mi?
 Evet Hayır
12. Sosyal medya kullanır mısınız?
 Facebook Twitter Hiçbiri

EK 2. KARAR VERME STRATEJİLERİ ÖLÇEĞİ

Açıklama: Ölçekte, karar vermede benimsenen davranış biçimlerini ölçen bazı sorular verilmiştir.

Sizden istenen, ifadeleri dikkatlice okuyup bu ifadelerin size ne kadar uygun olduğunu yani sizin durumunuzu ne ölçüde yansıttığını belirtmenizdir. Cevap kısmında ‘A=Hiçbir zaman, B= Ara sıra, C= Sıklıkla, D=Her zaman’ anlamına gelmektedir. Şimdi bir örnekle cevaplamanın nasıl yapılacağını görelim:

Örnek: ‘Karar verirken başkalarının size yardım alır mısınız? Eğer siz her karar verme durumunda yanınızda size yardımcı kişilerin bulunmasını istiyorsanız ‘her zaman’, yardımı çoğunlukla istiyor ancak olmadığı zaman da karar verebiliyorsanız ‘sıklıkla’, kararlarınızı genellikle yalnız veren bir kişi iseniz yalnızca önemli kararlarda yardım istiyorsanız ‘ara sıra’, ne durumda olursanız olun, karar vereceğiniz zaman size yardımcı olmak isteyen hiç kimseyi yanınızda görmek istemezseniz ‘hiçbir zaman’ seçeneğini işaretlemelisiniz. Lütfen her soruyu dikkatlice okuduktan sonra cevap kısmında madde numarasının hizasında uygun seçeneğinin bulunduğu bölümdeki dairenin içini karalayınız. Adınızı ve soyadınızı yazma zorunluluğunuz bulunmamaktadır. Cevap kısmında her ifadeye ilişkin dört seçenekten yalnız birisini işaretleyeceğinizi ve cevapsız madde bırakmamanız gerektiğini lütfen unutmayınız. Katkınız için şimdiden teşekkür ederiz.

KARAR VERME STRATEJİLERİ ÖLÇEĞİ

No	Madde	A	B	C	D
		Hiçbir zaman	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman
1	Bir konuda karar verirken içinizden gelen sese göre davranır mısınız?				
2	Bir şey almak için pek çok mağazayı gezer, kaliteyi ve fiyatları karşılaştırır mısınız?				
3	Bir konuda karar vermeden önce durumu çok iyi inceler, seçenekleri inceden inceye araştırır mısınız?				
4	Beğenerek satın aldığınız bir şeyi başkaları sizin kadar beğenmezse aldığınızdan soğur musunuz?				
5	Her konuda güç karar veren biri olarak tanınır mısınız?				
6	Bir konuda karar vermeniz gerektiğinde her seçeneğin olumlu ve olumsuz yanlarını uzun uzadıya araştırır mısınız?				
7	Bir konuda hemen karar verdikten sonra kararınızın doğruluğundan kuşku duyar, değiştirme isteği duyar mısınız?				
8	Bir geziye çıkacağınız sırada programınızı sık sık değiştirdiğiniz, yanınıza neleri almanız gerektiğine bir türlü karar veremediğiniz olur mu?				
9	Seçenekler hakkında etraflı bilgi toplamadan karar verme durumunda kaldığınızda rahatsızlık duyar mısınız?				
10	Sizin hakkınızda başkaları karar vermeye kalktığı zaman rahatsızlık duyar tepki verir misiniz?				
11	Uzun kararsızlık döneminden sıkılır, hemen o an için uygun bulduğunuz bir seçeneği kabul eder, onunla mutlu olmaya bakar mısınız?				
12	Kendi başınıza karar vermek zorunda kaldığınızda kaygı ve sıkıntı yaşar mısınız?				

13	Mektuplarınızı postaya vermeden önce birkaç defa okuyup yazdıklarınızı değiştirir misiniz?				
14	Bir karar verirken, başkalarının size yol göstermesini, akıl vermesini ister misiniz?				
15	Bir konuda karar vermeden önce seçenekleri çok iyi incelemenin, her birinin istenen ve istenmeyen yönlerini tartmanın yorucu ve gereksiz bir işlem olduğunu düşünür müsünüz?				
16	Sınavlarda yanıtlarınızı sık sık değiştirdiğiniz için sınav süresinin bitiminde kağıdınızı hala vermediğiniz olur mu?				
17	Sınavlardan çıktıktan sonra, hatalarınızı öğrenmekle canınızın sıkılacağını düşünerek, yanıtlarınızın doğru olup olmadığını araştırmaktan kaçınır mısınız?				
18	Seçenekleri inceden inceye araştırmanın vakit kaybı olduğunu, çok inceledikçe karar vermenin güçleşeceğini düşünür, ilk anda size çekici gelen seçeneğe yönelmeyi rahatlatıcı bulur musunuz?				
19	Kendi bildiğine giden bir kişi olarak tanınır mısınız?				
20	Güç karar veren bir insan olduğunuz için çok güzel fırsatları kaçırdığınız oldu mu?				
21	İnsanın içinden gelen sesin onu doğruya götürdüğüne inanır mısınız?				
22	Kendi başınıza karar verir, başkaları kararınızın sakıncalarını söyleseler de kararınızda ısrar eder misiniz?				
23	Karar vermeden önce seçenekler hakkında bilgi toplamaya kaktığınızda, birbiri ile çelişen bilgilerle karşılaşınca ne yapacağınızı şaşırır mısınız?				
24	Karar verirken acele eder, ondan sonra da verdiğiniz kararı beğenmeyip değiştirmeye kalkar mısınız?				
25	Karar verirken başkalarının o konuda nasıl davrandığına bakar, ona göre davranır mısınız?				
26	Karar vermeden önce uzun araştırma				

	döneminin yarattığı sıkıntıya hemen son vermek için o anda size çekici gelen seçeneğe yönelir misiniz?				
27	‘İnsanın karar verirken ne istediğini çok iyi bilmesi gerekir’ diye düşünür müsünüz?				
28	‘Bir karar verme durumunda, bir seçeneğe yönelirken, kazanç ve kayıpları uzun uzadıya düşünmenin yararı yoktur, çünkü geleceğin ne getireceğini kimse bilemez. Bu nedenle o anda aklın yattığı seçeneğe yönelmek en doğrudur’ diye düşünür müsünüz?				
29	Hakkında etraflı araştırma yapmadan bir kimseyle yakın arkadaşlık kurmayı sakıncalı bulur musunuz?				
30	Herkesi hoşnut edecek karar almak mümkün olmadığı için kararlarınızın öncelikle sizi hoşnut etmesinin yeterli olduğunu düşünür müsünüz?				
31	‘ İnsan kararlarını kendisi vermeli ve bunun sorumluluğunu da taşımalıdır ’ diye düşünür müsünüz?				
32	‘ Bir şeyi çok istersem güzel tesadüfler sonucu ona ulaşabilirim ’ diye düşünür ve karar verirken, gerçekleşme olasılığı diğer seçeneklere göre daha zayıf olsa da size çekici gelen seçeneğe yönelir misiniz?				
33	Hoşunuza giden bir seçeneğe yönelmeden önce neler kazanıp neler kaybedeceğinizi etraflıca değerlendirir misiniz?				
34	Gerçekleşme olasılığı zayıf olan seçenekler üzerinde durmaz, canınız çok çekmese de sizi kesin olarak sonuca götürecek seçeneği tercih eder misiniz?				
35	Karar verirken seçeneklerin gerçekleşme olasılıklarını dikkate almaz, sadece ne derece hoşunuza gittiğine bakar mısınız?				
36	Bir karar verdikten sonra, seçtiğiniz yolun yararlarında çok sakıncalarını görmeye başlar ve değiştirme isteği duyar mısınız?				
37	Başkalarına danışmadan verdiğiniz				

	kararlardan pişman olur musunuz?				
38	Bir karar verme durumunda, bir seçeneğe yönelirken neler kazanıp neler kaybedeceğinizi etraflıca düşünür müsünüz?				
39	Verdiğiniz bir kararı biraz sonra beğenmez “Acaba öbür yolu deneseydim” der misiniz?				
40	Karar vermeden önce çeşitli kaynaklardan aldığınız bilgiler arasında çelişki varsa nedenini araştırı mısınız?				

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Necla KARAÇAY
Doğum Yeri ve Tarihi : Alaca-1967

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Ankara Üniversitesi, DTCF
Yüksek Lisans Öğrenimi :
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : Ankara Atılım Koleji, M.E.B

İletişim

E-Posta Adresi : neclakaracay@hotmail.com

Tarih